

T. C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BİLGİSAYAR VE ÖĞRETİM TEKNOLOJİLERİ EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
BİLGİSAYAR VE ÖĞRETİM TEKNOLOJİLERİ EĞİTİMİ BİLİM DALI

**MESLEK LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN SİBER AYLAKLIKLARI İLE SOSYAL
MEDYA BAĞIMLILIKLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

FATİH AFŞAR

DANIŞMAN

DOÇ. DR. HAKKI BAĞCI

OCAK 2024

T. C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BİLGİSAYAR VE ÖĞRETİM TEKNOLOJİLERİ EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
BİLGİSAYAR VE ÖĞRETİM TEKNOLOJİLERİ EĞİTİMİ BİLİM DALI

**MESLEK LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN SİBER AYLAKLIKLARI İLE SOSYAL
MEDYA BAĞIMLILIKLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

FATİH AFŞAR

DANIŞMAN

DOÇ. DR. HAKKI BAĞCI

OCAK 2024

BİLDİRİM

Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tez-Proje Yazım Kılavuzu'na uygun olarak hazırladığım bu çalışmada:

- Tezde yer verilen tüm bilgi ve belgeleri akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi ve sunduğumu,
- Yararlandığım eserlere atıfta bulunduğumu ve kaynak olarak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değiştirmede bulunmadığımı,
- Bu tezin tamamını ya da herhangi bir bölümünü başka bir tez çalışması olarak

sunmadığımı beyan ederim.

Fatih AFŞAR

ÖNSÖZ

Öğretmenlik kariyerimin başladığı günden itibaren öğrencilerimin teknolojiyi verimli bir şekilde kullanmaları benim için hep önemli olmuştur. Teknoloji bir oyun gereci ya da sosyalleşme aracı olmaktan çok bilgiye ulaşip onu işleyecek bir materyal olarak gören nesiller yetiştirmek hedefiyle öğrencileri yönlendirmeye çalışıp, geleceğimiz olan genç neslin teknolojinin esiri değil teknoloji üreten bireyler olarak dünyaya değer katmanlarını hedefledim. Bu süreçte oyun bağımlılarına ya da hayatını sosyal medyada geçiren öğrencilere ulaşip onları kazanmak için elimden geleni yaptım. Okula bedenen gelmiş ama ruhen okulda olmayan çok öğrencim oldu. Bu durum toplumumuzun kanayan yarası ve geleceğimizin karanlık şafağıdır. Tam da bu düşünce ile araştırmamın konusu belirlenmiştir. Bu çalışma ile meslek lisesi öğrencilerinin teknoloji bağımlılığı ve bu bağımlılıkla ortaya çıkan siber aylaklık davranışlarının çeşitli değişkenlere ve sosyal medya bağımlılığı seviyesine göre incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu çalışma ile meslek lisesi memleket meselesi sloganıyla hareket edip öğrencilerimizin çağımızın problemlerinden bir tanesi olan siber aylaklık seviyelerini çeşitli değişkenlere göre değişimini inceleyip durumu tespit etmeye ve farkındalık yaratıp, çözümler üretebilmeyi hedefledim. Bu çalışmanın yapılacak farklı çalışmalara ışık tutup meslek lisesi öğrencilerinin gelişimlerini destekleyici yeni çalışmaların önünü açacağını ve araştırmacılara fikir vereceğini umuyorum.

Yüksek lisans sürecimde her alanda bilgi ve tecrübesiyle beni yönlendiren, sabırla destek olan danışmanım, saygıdeğer Hocam Doç. Dr. Hakkı BAĞCI' ya tüm yardımlarından ve sabrından dolayı teşekkürü bir borç bilirim.

Evliliğimiz boyunca beni her türlü konuda destekleyen, enerjimin bittiği her noktada yanımda olarak beni motive eden sevgili eşim Cennet AFŞAR'a ve yaşam sevincim olan oğullarım Mehmet Ali, Mustafa ve Yusuf'a da şükranlarımı sunuyorum. İyi ki varsınız.

ÖZET

MESLEK LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN SİBER AYLAKLIKLARI İLE SOSYAL MEDYA BAĞIMLILIKLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Fatih AFŞAR, Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Hakkı BAĞCI

Sakarya Üniversitesi, 2024

Günümüzde, siber aylaklık ve sosyal medya bağımlılığı gibi modern sorunlar toplumun her kesimini etkilemeye başlamıştır. İnternetin yaygınlaşması ve sosyal medya platformlarının popüler hale gelmesi, insanların dijital dünyada daha fazla vakit geçirmesine yol açmıştır. Bu eğilimlerin artmasıyla birlikte, siber aylaklık ve sosyal medya bağımlılığı, bireylerin fiziksel ve zihinsel sağlıkları üzerinde ciddi etkilere neden olmaktadır.

Siber aylaklık, internet üzerinde amaçsızca gezinme ve zamanını boşa harcama eğilimini ifade eder. Bireyler, iş yerinde veya okulda, evde veya dışarıda olsun, sürekli olarak cep telefonları veya bilgisayarlarıyla meşgul olurlar. Bu durum, dikkat eksikliği, üretkenlik kaybı ve kişisel ilişkilerde sorunlara yol açabilir. Siber aylaklık, birçok insanın hayat kalitesini olumsuz etkileyen ciddi bir problemdir.

Sosyal medya bağımlılığı ise, bireylerin sosyal medya platformlarına aşırı derecede bağımlı hale gelmelerini ifade eder. Sosyal medya platformları, insanların bilgi paylaşma, iletişim kurma ve sanal dünyada kendilerini ifade etme ihtiyaçlarını tatmin etmek için kullanılır. Ancak, bu platformlar aynı zamanda sürekli kullanımı teşvik ederek bağımlılığa yol açabilir. Sosyal medya bağımlılığı, psikolojik sorunlar, düşük özsaygı ve kişisel mahremiyet ihlalleri gibi ciddi sonuçlara yol açabilir.

Bu çalışmada meslek lisesi öğrencilerinin siber aylakları ile sosyal medya bağımlılıkları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma evreni 2021-2022 öğretim yılında Sakarya ili genelinde mesleki ve teknik eğitim kurumlarında öğrenim görmekte olan öğrenciler oluşturmaktadır. Bu çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmaya katılan gönüllü öğrencilere online olarak siber aylaklık ölçeği ve ergenler için sosyal medya bağımlılığı ölçeği uygulanmıştır. Elde edilen verilerin analizinde testleri yapılmış sonrasında t-testi, tek yönlü varyans analizi(ANOVA), Tukey testi ve Pearson momentler çarpım korelasyon analizi kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda kız öğrencilerin siber aylaklık seviyeleri erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu, sınıf seviyesi yükseldikçe siber aylaklık seviyesinin de yükseldiği, cep

telefonuna sahip öğrencilerin olmayanlara göre daha yüksek seviyede siber aylaklık gösterdiği, günlük oyun oynama süresi ve günlük sosyal medyada geçirilen süre arttıkça siber aylaklığın da yükseldiği ve ailenin gelir durumu yükseldikçe siber aylaklık seviyesinin yükseldiği görülmüştür. Elde edilen verilerin sosyal medya bağımlılığı üzerindeki etkileri incelendiğinde ise; kız öğrencilerin sosyal medya bağımlılığının daha yüksek olduğu, sınıf seviyesinin sosyal medya bağımlılığı üzerinde etkisinin olmadığı, cep telefonuna sahiplik durumunun sosyal medya bağımlılığı üzerine etkisinin olmadığı, günlük oyun oynama süresi yükseldikçe sosyal medya bağımlılığının yükseldiği, gençlerin sosyal medyayı kullanma sürelerinin artmasının sosyal medya bağımlılığını da arttırdığı ve ailelerin gelir seviyesinin yükselmesinin sosyal medya bağımlılığını etkisinin olmadığı görülmüştür. Siber aylaklık ile sosyal medya bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde, bu iki faktör arasında belirgin bir ilişki olduğu ve bu ilişkinin orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Siber aylaklık, Teknoloji bağımlılığı, Sosyal medya bağımlılığı, Meslek lisesi öğrencileri

ABSTRACT

EXAMINING THE RELATIONSHIP BETWEEN CYBERLOAFING AND SOCIAL MEDIA ADDICTION OF VOCATIONAL HIGH SCHOOL STUDENTS

Fatih AFŞAR, Master Thesis

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Hakkı BAĞCI

Sakarya University, 2024

Modern problems such as cyberloafing and social media addiction have started to affect all segments of society. The widespread use of the Internet and the popularisation of social media platforms have led people to spend more time in the digital world. With the increase in these trends, cyberloafing and social media addiction cause serious effects on the physical and mental health of individuals.

Cyberloafing refers to the tendency to surf the internet aimlessly and waste time. Individuals are constantly engaged with their mobile phones or computers, whether at work or school, at home or outside. This can lead to lack of attention, loss of productivity and problems in personal relationships. Cyberloafing is a serious problem that negatively affects the quality of life of many people.

Social media addiction refers to individuals becoming overly dependent on social media platforms. Social media platforms are used to satisfy people's needs to share information, communicate and express themselves in the virtual world. However, these platforms can also lead to addiction by encouraging continuous use. Social media addiction can lead to serious consequences such as psychological problems, low self-esteem and personal privacy violations.

In this study, the relationship between cyber loafing and social media addiction of vocational high school students was examined. The research population consists of students studying in vocational and technical education institutions in Sakarya province in the 2021-2022 academic year. In this research, survey model, one of the quantitative research methods, was used. Cyber loafing scale and social media addiction scale for adolescents were applied online to the volunteer students participating in the study. In the analysis of the data obtained, t-test, one-way analysis of variance (ANOVA), Tukey test and Pearson product-moment correlation analysis were used.

As a result of the research, it was seen that the cyberloafing levels of female students were higher than male students, the cyberloafing level increased as the class level increased, students with mobile phones showed a higher level of cyberloafing than those without mobile phones, cyberloafing increased as the daily game playing time and daily time spent on social media increased, and the level of cyberloafing increased as the income status of the family increased. When the effects of the obtained data on social media addiction were examined; it was seen that female students had higher social media addiction, class level had no effect on social media addiction, mobile phone ownership status had no effect on social media addiction, social media addiction increased as the daily game playing time increased, the increase in the time young people used social media increased social media addiction, and the increase in the income level of families had no effect on social media addiction. When the relationship between cyber loafing and social media addiction was examined, it was seen that there was a positive and moderate relationship.

Keywords: Cyberloafing, Technology addiction, Social media addiction, Vocational high school students

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM	i
ÖNSÖZ	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
SİMGELER VE KISALTMALAR	xiii
BÖLÜM I	1
GİRİŞ	1
1.1.Problem durumu	1
1.2.Araştırmanın amacı	4
1.3.Araştırmanın önemi	5
1.4.Problem cümlesi	7
1.5.Sınırlılıklar	7
1.6.Tanımlar	8
BÖLÜM II	9
ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	9
2.1.Araştırmanın kuramsal çerçevesi	9
2.1.1.Siber kavramı	9
2.1.2.Siber aylaklık	10
2.1.3.Eğitim ortamlarında teknoloji kullanımı ve siber aylaklık	12
2.1.4.Siber aylaklık sebepleri	13
2.1.5.Sosyal medya kavramı	16

2.1.6.Sosyal medya bağımlılığı	17
2.2. İlgili araştırmalar	19
2.2.1.Siber aylaklık ile ilişkili araştırmalar	19
2.2.2.Sosyal medya bağımlılığı ile ilişkili araştırmalar	22
BÖLÜM III.....	26
YÖNTEM	26
3.1.Araştırmanın modeli	26
3.2.Araştırmanın evreni ve örnekleme	26
3.3.Verileri toplama araçları ve veri toplama süreçleri.....	31
3.3.1.Kişisel bilgi formu.....	31
3.3.2.Siber aylaklık ölçeği	32
3.3.3.Ergenler için sosyal medya bağımlılığı ölçeği (ESMBO).....	33
3.4.Verilerin analizi	33
BÖLÜM IV	36
BULGULAR	36
4.1.Siber aylaklık ölçeğine ait analizler	36
4.1.1.Siber aylaklık ortalama değerleri	36
4.1.2.Öğrencilerin cinsiyetlerine göre siber aylaklık seviyeleri	37
4.1.3.Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre siber aylaklık seviyeleri.....	39
4.1.4.Öğrencilerin kişisel cep telefonu sahiplik durumuna göre siber aylaklık seviyeleri ...	42
4.1.5.Öğrencilerin günlük internet kullanım sürelerine göre siber aylaklık seviyeleri	44
4.1.6.Öğrencilerin siber aylaklık seviyelerinin günlük oyun oynama sürelerine göre değişimi	46
4.1.7.Öğrencilerin siber aylaklık seviyelerinin günlük sosyal medya kullanım sürelerine göre değişimi	49
4.1.8. Öğrencilerin siber aylaklık seviyelerinin aile aylık gelir düzeyine göre değişimi	52
4.2.Sosyal medya bağımlılığı ölçeğine ait analizler	55

4.2.1.Öğrencilerin sosyal medya bağımlılığı seviyelerinin cinsiyetlerine göre değişimi....	55
4.2.2.Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre sosyal medya bağımlılık seviyeleri	55
4.2.3.Öğrencilerin sosyal medya bağımlılık seviyelerinin kişisel cep telefonu sahiplik durumuna göre değişimi	56
4.2.4.Öğrencilerin sosyal medya bağımlılık seviyelerinin internet kullanım sürelerine göre değişimi	57
4.2.5.Öğrencilerin sosyal medya bağımlılık seviyelerinin günlük oyun oynama sürelerine göre değişimi	58
4.2.6.Öğrencilerin sosyal medya bağımlılık seviyelerinin günlük sosyal medya kullanım sürelerine göre değişimi.....	60
4.2.7.Öğrencilerin sosyal medya bağımlılık seviyelerinin aile aylık gelir düzeyine göre değişimi	61
4.3.Siber aylaklık ve sosyal medya bağımlılığı arasındaki ilişki	62
BÖLÜM V	64
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	64
5.1. Sonuç ve tartışma	64
5.2. Meslek Lisesi Öğrencilerinin Siber Aylaklık Seviyeleri	64
5.3. Meslek lisesi öğrencilerinin sosyal medya bağımlılık seviyeleri	69
5.4. Siber aylaklık ile sosyal medya bağımlılığı arasındaki ilişki	73
5.5. Öneriler.....	74
KAYNAKLAR.....	76
EKLER	86

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Katılımcıların Cinsiyet Dağılımları.....	27
Tablo 2. Katılımcıların Sınıf Seviyeleri.....	27
Tablo 3. Katılımcıların Teknolojik Alet Kullanımı Dağılımları	28
Tablo 4. Katılımcıların Aile Ekonomik Durumu Tablosu	29
Tablo 5. Katılımcıların Günlük İnternet Kullanım Süreleri	29
Tablo 6. Katılımcıların Günlük Mobil Oyun Oynama Süreleri.....	30
Tablo 7. Katılımcıların Günlük Sosyal Medya Kullanım Süresi.....	31
Tablo 8. Siber aylaklık ölçeği alt boyutları.....	32
Tablo 9. Araştırmada Kullanılan Ölçeklere Ait Basıklık Çarpıklık Değerleri.....	34
Tablo 10. Siber Aylaklık Ölçeği Ortalama Değerleri.....	36
Tablo 11. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Siber Ayaklık Seviyeleri.....	37
Tablo 12. Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine Göre Siber Ayaklık Seviyeleri.....	39
Tablo 13. Öğrencilerin Kişisel Cep Telefonu Sahiplik Durumuna Göre Siber Ayaklık Seviyeleri.....	42
Tablo 14. Öğrencilerin Siber Ayaklık Seviyelerinin Günlük İnternet Kullanım Sürelerine Göre Değişimi	44
Tablo 15. Öğrencilerin Siber Ayaklık Seviyelerinin Günlük Oyun Oynama Sürelerine Göre Değişimi	46
Tablo 16. Öğrencilerin Siber Ayaklık Seviyelerinin Günlük Sosyal Medya Kullanım Sürelerine Göre Değişimi	49
Tablo 17. Öğrencilerin Siber Ayaklık Seviyelerinin Aile Aylık Gelir Düzeyine Göre Değişimi	52
Tablo 18. Öğrencilerin Sosyal Medya Bağımlılığı Seviyelerinin Cinsiyetlerine Göre Değişimi	55
Tablo 19. Öğrencilerin Sosyal Medya Bağımlılık Seviyelerinin Sınıf Düzeylerine Göre Değişimi	55

Tablo 20. Öğrencilerin Sosyal Medya Bağımlılık Seviyelerinin Kişisel Cep Telefonu Sahiplik Durumuna Göre Değişimi	56
Tablo 21. Öğrencilerin Sosyal Medya Bağımlılık Seviyelerinin İnternet Kullanım Sürelerine Göre Değişimi	57
Tablo 22. Öğrencilerin Sosyal Medya Bağımlılık Seviyelerinin Günlük Oyun Oynama Sürelerine Göre Değişimi	58
Tablo 23. Öğrencilerin Sosyal Medya Bağımlılık Seviyelerinin Günlük Sosyal Medya Kullanım Sürelerine Göre Değişimi	60
Tablo 24. Öğrencilerin Sosyal Medya Bağımlılık Seviyelerinin Aile Aylık Gelir Düzeyine Göre Değişimi	61
Tablo 25. Siber Aylaklık Alt Faktörleri ve Sosyal Medya Bağımlılığı Arasındaki İlişkiye Yönelik Korelasyon Tablosu	62

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Siber aylaklık davranışlarının nedenleri.....	15
--	----

SİMGELER VE KISALTMALAR

MEB-Millî Eğitim Bakanlığına

ESMBÖ- Ergenler için Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği

SAÖ- Siber Aylaklık Ölçeği

TUİK- Türkiye İstatistik Kurumu

FATİH Projesi- Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Projesi

Vb. – benzeri

Std. – Standart

n: Frekans

$\bar{X}$: Aritmetik Ortalama

ss: Standart Sapma

sd: Serberstlik derecesi

F: F değeri

P: Anlamlılık düzeyi

BÖLÜM I

GİRİŞ

Giriş bölümünde; araştırmanın temel problemi, amacı, önemi, araştırmaya dair varsayımlar ve sınırlılıklar üzerinde durulmuştur. Ek olarak, çalışma ile ilgili terimlerin tanımları yapılmıştır.

1.1. Problem durumu

Teknolojinin hayatın her alanında varlığını sürdürdüğü günümüzde, bireysel, toplumsal ve ekonomik bağlamda önemli dönüşümler yaşanmaktadır. Bireylerin hayatın birçok farklı dalında başarılı olabilmeleri için 21 yüzyıl becerileri diye adlandırılan yeni bir kavram ortaya çıkmıştır (Sayın ve Seferoğlu, 2016). Teknoloji kullanımı, bilgilere daha hızlı ve kolay bir şekilde ulaşmayı mümkün kılmıştır (Özçağlayan, 1998). Bilgisayar ve cep telefonu sahiplik oranlarının artması ve internete erişimin kolaylaşmasıyla birlikte teknoloji hayatımızda yeri yadsınamaz bir pozisyona ulaşmıştır.

Özellikle son 10 yıldır, akıllı telefonların yaygınlaşmasıyla birlikte tüm dünyada insanlar beraberinde interneti ve erişilebilirliği de taşımaya başlamışlardır. Geçmişten gelen alışkanlıklar sanal ortama taşınmış gerek maddi gerekse manevi ihtiyaçlar da sanal mecralardan giderilmeye başlanmıştır. Eski sokak oyunları yerini sanal oyunlara bırakmış, mutfak ihtiyacından araba parçasına hatta arabanın kendisine varıncaya kadar internetten alınabilir hale gelmiştir. İnsanlar kilometrelerce uzaklıktaki yakınlarıyla sosyal medya üzerinden haberleşebilirken, hiç tanımadığı ve gerçek dünyada hiç ortak yanları olmayan insanlarla gerek sosyal medya gerekse sanal oyunlar üzerinden bir ortak payda etrafında bir araya gelip arkadaşlıklar kurabilmektedirler. Tüm bu yenilikler çok hızlı bir şekilde hayatımıza girmiş ve alışkanlıklarımız arasında güçlü yerler edinmişlerdir. Teknoloji insanların yaşamında öngörülemeyen köklü değişiklikler meydana getirmiş hatta insan vücudunun bir parçası gibi vazgeçilmezler arasına girmiştir (Kara, 2013).

Cep telefonu teknolojisi hızla gelişmeye devam ederken aynı zamanda öğrencilerin öğrenmesine ve akademik performansının artmasına katkıda bulunabilmektedir. Örneğin, modern “akıllı telefonlar”, öğrencilere çevrimiçi bilgi alma ve dosya paylaşımı imkânı

sağlarken; eğitimciler ve diğer öğrencilerle etkileşim gibi internet bağlantılı bir bilgisayarla aynı eğitimi geliştiren yeteneklere anında, taşınabilir erişim sağlar (Lepp, Berkley ve Karpinski, 2015; Tao ve Yeh, 2013).

Teknolojinin üretilmesi ve dağıtılması sürecinde, insan hayatını nasıl kolaylaştıracağı, üretimi artırarak konforu ne derecede artıracığı gibi olumlu etkiler üzerinde durulmuş ve bu bakış açısıyla genellikle tek yönlü bir sunum tercih edilmiştir. Toplum tarafından olumlu yönleriyle kabul gören teknolojik yeniliklerin elbette olumsuz tarafları da bulunmaktadır. Olumsuzluklar genellikle ticari kaygılar sebebiyle dile getirilmemiş ya da getirilse de bilinçsizlik yüzünden yeterince dikkate alınmamıştır.

Literatür taraması yapıldığında, teknoloji ve cep telefonu kullanımıyla ilgili genellikle benzer bulgulara ulaşılır. Yapılan araştırmalar sonucunda öğrencilerin ders esnasında ellerinin altında cep telefonu olması ve bu durumun akademik başarıya etkisi ile alakalı araştırmalar incelendiğinde; 2009 yılında İspanyol lise öğrencileri üzerinde yapılan (Sanchez-Martinez ve Otero, 2009) araştırmada cep telefonu kullanımı arttıkça ders başarısının azalmasının yanında sigara alkol gibi zararlı alışkanlıkların da arttığı, 2011 yılında ABD de yapılan araştırmada ise (Jacobsen ve Forste, 2011) cep telefonu kullanımı arttıkça ders başarısının azaldığı ve 2012 yılında Tayvan’da yapılan bir araştırmada ortaya konan bulgulara göre, kız öğrencilerin cep telefonu kullanım sürelerindeki artış, akademik performanslarını artırmıştır (Hong ve Chiu, 2012). Bahsi geçen araştırmalar cep telefonunun yaygınlaşma sürecinde yapılmış önemli araştırmalar olarak nitelendirilebilir. Zaman ilerledikçe genişleyen araştırma imkanları ve araştırmalarda teknoloji kullanımının artmasıyla daha kapsamlı araştırmalar yapılacaktır.

Teknolojinin bozucu etkisi olabileceği hipotezini desteklemek amacıyla yapılan bir araştırmada cep telefonu kullanımının kardiyorespiratuar zindeliği olumsuz yönde etkilediği, fiziksel aktiviteleri sınırlandırdığı ve hareketsiz bir yaşamı teşvik ettiğini ortaya çıkarmıştır (Lepp, Berkley ve Karpinski, 2015). Aynı çalışmada cep telefonu kullanımı arttıkça akademik performansı negatif yönde etkileyebilecek sonuçlara varılabileceği görülmüştür. Araştırmaya katılan öğrencilerin “sınıfta oturmaktan sıkılırsam genellikle telefonumla ilgilenirim ya da ödev sırasında küçük Twitter molaları veririm” ya da “sınıfta sıkılırsam Facebook’ta takılırım, bunu genellikle yapıyorum” tarzında dönüt yaptıkları ve bu tarz dönütlerin cep telefonu kullanım frekansı arttıkça çoğaldığı gözlemlenmiştir. Bu tarz ifadeler, bazı öğrencilerin, özellikle yüksek frekanslı kullanıcıların, derse katılım, ev ödevi ve ders çalışma gibi akademik çabalar sırasında cep telefonu kullanımlarını

düzenlemekte zorlanabileceklerini düşündürmektedir. Öğrencilerin cevapları incelendiğinde ders esnasında sıkılan öğrencilerin genellikle sosyal medyaya yöneldiği görülmektedir

Günümüzde, sosyal medya bireylerin yaşamlarında önemli bir role sahiptir. Cep telefonu ve kişisel bilgisayar daha çok sosyal medyaya erişim amaçlı kullanıldığını söyleyebiliriz. Bireyler, sosyal medyada sadece yakın çevreleriyle değil, aynı zamanda günlük yaşamlarında hiç tanımadıkları kişiler ve gruplarla da iletişime geçmeye başlamıştır. Bu durum, insanların kendilerini ifade etme biçimlerinde de çeşitliliğe neden olmuş ve birçok problemi beraberinde getirmiştir. Günümüzde, sosyal medya insanlara, tanıdıkları dışında hiç tanımadıkları kişilerle de iletişim kurma imkânı sunmuş ve bu durum insanların ifade biçimlerinde çeşitliliğe yol açmıştır; fakat aynı zamanda çeşitli problemleri de beraberinde getirmiştir.

İnsanlar sosyal medya ile istedikleri gruplara dahil olma şansını yakalamışlardır. Zaman içinde bu tip insanların toplum içerisinde yaygınlaşmasıyla bireylerin çevreleriyle yaptığı diyaloglar biçim değiştirmiştir. Alışkanlıklar ve günlük yaşamla iç içe geçen bu değişim, zamanla insan yaşamının ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Son dönemlerde aşırı sosyal medya kullanımının zararları daha fazla gündeme gelmektedir (Söner ve Yılmaz, 2018).

Sosyal medyanın aşırı kullanımı beraberinde çeşitli sorunları da ortaya çıkarmıştır. Bu sorunların başında öncelikle bağımlılıktan bahsedebiliriz. Bağımlılıkla beraber, bireylerde psikiyatrik bozukluklar gibi çeşitli sorunlar da ortaya çıkmıştır (Balcı ve Baloğlu, 2018). Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, sosyal fobi ve depresyon bu bozukluklar arasında en sık gözlemlenenlerdir. Uluslararası çalışmalar, depresyon ile sosyal medya kullanımı arasında bir ilişki olduğunu ve bu ilişkinin sebep-sonuç ilişkisi olabileceğini göstermektedir (Çayırılı, 2017).

Teknolojinin olumlu yönleri genellikle hızla fark edilirken, olumsuz olarak nitelendirilebilecek yönleri ise dolaylı yollarla ve zamanla ortaya çıkmaktadır. Teknoloji kullanımına bağlı siber aylaklık davranışı belirli bir süreç sonucunda ortaya çıkan davranışlardır. Bu çalışmada meslek lisesi öğrencilerinin siber aylaklık seviyeleri ve sosyal medya bağımlılık düzeyleri arasındaki ilişki incelenecektir.

1.2. Araştırmanın amacı

İçinde bulunduğumuz modern çağda, teknolojinin evrenselleşerek dünyanın dört bir tarafına ve hayatımızın her noktasına eriştiği bir dönemdeyiz. Bu durum bireysel, toplumsal ve ekonomik düzeyde büyük değişikliklere yol açmaktadır. Teknoloji kullanımı, bilgi akışının ivme kazanmasını ve bilgiye daha hızlı şekilde ulaşılmasını mümkün kılmıştır. Bilgi akışının hızlanması beraberinde avantajlar getirdiği gibi dezavantaj olarak da karşımıza çıkmaktadır. Eğitimde teknolojik araçların kullanımı, olumlu katkılarının yanı sıra öğrencilerin istenmeyen davranışlar göstermelerine de sebep olabilir (Aksoy, 2003). Nitekim bahsedilen olumsuz davranışların son yıllarda birçok araştırmaya da konu olduğu görülmektedir (Toker ve Baturay, 2015; Brubaker, 2006; Karaoğlu Yılmaz, Yılmaz, Öztürk, Karademir ve Sezer, 2015; Ergün ve Altun, 2012). Sosyal medya kullanımı da yukarıda bahsedilen olumsuz davranışlara zemin oluşturabilmektedir. Nitekim 2018 yılında “We Are Social” dergisinde yayınlanan dijital rapora göre 4.72 milyar internet kullanıcısının yaklaşık 4,33 milyarının sosyal medya kullandığı tespit edilmiştir (Kemp, 2021). Bu sayılara bakarak sosyal medya kullanımının dünya genelinde çok popüler olduğu ve bu popülerliğin beraberinde sosyal medya bağımlılığının gelebileceği düşünülebilir. Sosyal medya bağımlılığı; sosyal medya platformlarına aşırı bağlılık, sürekli meşgul olma arzusu ve bu mecralarda diğer sosyal etkinlikleri, öğrencilik ya da iş hayatını, bireyler arası iletişimi ve ruh halini olumsuz etkileyecek derecede fazla zaman harcama durumu olarak tanımlanmıştır (Andreassen, Torsheim ve Pallesen, 2014).

Palfrey ve Gasser tarafından 2008 yılında yayınlanan bir makalede genç bireylere “dijital yerliler” denilmiş ve bu bireylerin yeni teknolojilere hızlıca uyum sağlayıp bu teknolojileri gündelik yaşamlarının bir parçası haline getirebildikleri söylenmiştir (Palfrey ve Gasser, 2019). Eğitim ortamlarında teknolojinin genç bireyler tarafından gereksiz kullanımı da günümüz önemli problemlerindendir. İnsanların iş veya eğitim ihtiyaçları yerine kişisel amaçlar için teknolojik araçları kullanması durumu, siber aylaklık olarak adlandırılır (Kalaycı, 2010). Siber aylaklık, öğrencilerin derse olan ilgi, bağlılık ve motivasyonlarını azaltabilen bir sorundur. Bu sorunun nedenleri derinlemesine araştırılmalı ve gerekli önlemler acilen alınmalıdır.

Bu çalışmanın amacı; meslek lisesi öğrencilerinin siber aylaklıkları ile sosyal medya bağımlılıkları arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu amaçlar doğrultusunda araştırmada aşağıdaki problemlere yanıt aranmaktadır;

- 1- Öğrencilerin siber aylaklıkları ne düzeydedir?
- 2- Öğrencilerin sosyal medya bağımlılık düzeyleri ne seviyededir?
- 3- Öğrencilerin siber aylaklık düzeyi;
 - a. Cinsiyete,
 - b. Sınıf seviyesine,
 - c. Cep telefonu sahiplik durumuna,
 - d. İnternet kullanım süresine,
 - e. Mobil oyun oynama süresine,
 - f. Sosyal medya kullanım süresine,
 - g. Aile ekonomik durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
- 4- Öğrencilerin sosyal medya bağımlılık düzeyi
 - a. Cinsiyete,
 - b. Sınıf seviyesine,
 - c. Cep telefonu sahiplik durumuna,
 - d. İnternet kullanım süresine,
 - e. Mobil oyun oynama süresine,
 - f. Sosyal medya kullanım süresine,
 - g. Aile ekonomik durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
- 5- Öğrencilerin siber aylaklık seviyeleri ile sosyal medya bağımlılıkları arasındaki ilişki nedir?

1.3. Araştırmanın önemi

Millî Eğitim Bakanlığına (MEB) bağlı okullarda eğitim-öğretim gören meslek lisesi öğrencilerinin siber aylaklıkları ile sosyal medya bağımlılığı arasındaki ilişkiyi inceleyen bu çalışma, pek çok açıdan önemlidir. Literatürde siber aylaklık kavramını konu edinen araştırmalar genellikle öğretmen adayı öğrenciler, iş yerlerinde çalışan işçiler ve ortaokul öğrencileri düzeyinde yapıldığı görülmektedir. Meslek lisesi öğrencileri üzerinde yapılan araştırmalara nadiren rastlanmıştır.

Siber aylaklığı konu edinen araştırmacılar daha çok cinsiyet, sınıf düzeyi gibi değişkenler üzerinde araştırmalarını yürütmüşlerdir. Cep telefonu sahiplik durumuna, bilgisayar sahiplik durumuna, internet kullanım süresine, mobil oyun oynama süresine, sosyal medya kullanım süresine, aile ekonomik durumuna değinmemişlerdir. Burada incelenen

değişkenler günümüz gençlerinin yaşamları incelendiğinde en çok karşımıza çıkan, gençler tarafından en fazla zaman ayrılan ve önem verilen kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca meslek lisesi öğrencilerinin siber aylaklıkları ile sosyal medya bağımlılıkları arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmaya da rastlanılmamıştır. Literatürde meslek lisesi öğrencileri üzerinde çalışma yapılsa da yukarıda sıralanan değişkenler hesaba katılmadığı gibi siber aylaklık ile sosyal medya bağımlılığının kıyaslandığı çalışmaya da rastlanmamıştır. Tüm bu gerekçeler göz önüne alındığında çalışmanın özgün olduğunu, siber aylaklık kavramının her geçen gün gelişen-ilerleyen teknoloji ile hayatımızın birçok noktasında karşımıza çıkan ve gelecekte daha da çok karşılaşacağımız bir kavram olması sebebiyle bu çalışmanın güncel bir çalışma olduğunu söyleyebiliriz.

Siber aylaklık toplum tarafından henüz tanınmamış bir kavram olduğunu söyleyebiliriz. Siber aylaklığın geleceğimizin teminatı olan gençlerimizin eğitim süreçlerinde başarılarını derinden etkileyecek bir kavram olduğu bilinmelidir. Günümüz gençlerinde, uzun süre televizyon izleme, cep telefonu kullanma, mobil oyun oynama ve sosyal medya bağımlılığı gibi alışkanlıklar, aileler tarafından bir problem olarak tanımlanmaktadır. Bu problemler ailelerin çocukları hakkında çokça şikâyet ettiği durumlardır. Bu problemler çoğunlukla siber aylaklık davranışı kapsamında değerlendirilebilecekken toplum bunu nadiren alışkanlık ya da bağımlılık olarak isimlendirilmektedir. Bu çalışma ile siber aylaklık kavramının tanınması ve tespit edilmesi konusunda önemli bir adım daha atılmış olacaktır.

Bu araştırma sayesinde geleceğin iş gücü olarak gösterilen meslek lisesi öğrencilerinin eğitim hayatlarını olumsuz etkileyebilecek siber aylaklık davranışlarının hangi durumlarda görüldüğü, öğrencilerin sosyal medya bağımlılığı ve demagojik özelliklerine göre nasıl değiştiği tespit edilip gerekli önlemlerin alınması konusunda çalışmalar yapılabilir. Küçük yaşlardan itibaren cep telefonu ve bilgisayar kullanım alışkanlığı ile yetişen gençlerin son yıllarda daha da popülerleşen sosyal medya platformlarına dahil olması beraberinde daha büyük problemler getirmiştir. Sosyal medya tarafından sağlanan içeriğin kontrol edilememesi ve yaş itibarıyla kimlik arayışı içerisinde olan gençlerin bu platformlarda çok uzun süreler geçirmesi toplumumuz için çözülmesi gereken bir problemidir. Bu problemler çözülmediği sürece her geçen gün geri dönüşü zor sonuçlar ile karşılaşılması kaçınılmazdır. Bir problemin çözülmesi için önce farkına varılıp düzgün bir şekilde tanımlanması gerekmektedir. Bu çalışma sayesinde toplum tarafından henüz tam anlamıyla tanımlanamayan siber aylaklık kavramı konusunda farkındalık oluşturulması beklenmektedir.

Literatür incelendiğinde meslek lisesi öğrencilerinin siber ahlaklıkları ile sosyal medya bağımlılıkları arasındaki ilişkiyi bütüncül olarak inceleyen araştırmalara rastlanmadığından araştırmaya konu olan değişkenler arasındaki ilişkinin ortaya konulması bakımından bu araştırma gereklidir. Elde edilen bulgular göz önüne alındığında bu araştırma; akademisyenlere, öğretmenlere, ebeveynlere hem üniversitelerde hem de diğer eğitim-öğretim ortamlarındaki çalışanlara, psikolojik danışma servislerine ve siber ahlaklılık ile sosyal medya bağımlılıkları hakkında araştırma yapacak araştırmacılara bilgi vermesi açısından işlevseldir.

Meslek lisesi öğrencilerinin siber ahlaklılık ve sosyal medya bağımlılığı arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar literatürde sınırlıdır. Bu konuda eksiklik olduğu düşünülebilir. Gençler arasında teknoloji kullanımı ve bu kullanımın getirdiği olası etkilerin daha derinlemesine araştırılması, özellikle meslek liseleri öğrencileri üzerinde yapılan çalışmalara rastlanmamıştır. Bu araştırmanın devamı olarak düşünüldüğünde; gençlerin meslek liselerindeki sosyal medya etkileşimleri ve teknoloji bağımlılığı arasındaki ilişki, eğitim politikaları ve gençlerin teknoloji kullanım alışkanlıklarını anlamak için önemli bir araştırma konusu olabilir. Bu alanda bir çalışma, öğrencilerin teknoloji kullanımı ile eğitimleri arasındaki etkileşimi anlamak adına önemli bir katkı sağlayabilir.

1.4. Problem cümlesi

Meslek lisesi öğrencilerinin siber ahlaklılık ve sosyal medya bağımlılıkları arasındaki ilişki ne düzeydedir?

1.5. Sınırlılıklar

Araştırmanın sınırlılıkları şu şekildedir;

- 1- Araştırma 2021/2022 eğitim öğretim yılında Sakarya ilinde mesleki ve teknik eğitim kurumlarında öğrenim gören gönüllü öğrencilerden alınacak verilerle sınırlıdır.

- 2- Araştırmada kullanılacak veri araçları “Öğrenci Bilgi Formu”, “Siber Aylaklık Ölçeği” ve “Ergenler için Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği (ESMBÖ)” ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

1.6.1. Siber aylaklık

İnsanların iş veya eğitim ihtiyaçları yerine kişisel amaçlar için teknolojik araçları kullanması durumu, siber aylaklık olarak adlandırılır (Kalaycı, 2010).

1.6.2. Sosyal medya bağımlılığı

Sosyal medya, ortaya çıktığı günden bu yana kullanıcıları büyük ölçüde etkileyen önemli bir konu olmuştur. Günümüzde sosyal medya kullanımı oldukça popüler olsa da beraberinde yoğun zaman harcamayı da getirmektedir. Kullanıcılar sosyal medyayı sıklıkla tercih etmekte, ancak bu tercih zamanlarının büyük bir bölümünü sosyal medya platformlarında geçirmelerine neden olmaktadır. Bu durum, insanların günlük yaşamlarında, işlerinde veya diğer aktivitelerinde harcadıkları süreyi etkileyebilmektedir (Aktan, 2018). Sosyal medya bağımlılığı; sosyal medya platformlarıyla aşırı meşguliyetle ve sürekli bağlı kalma arzusuyla kendini gösterir. Bireyler, bu mecralarda sürekli vakit geçirmek isterler ve sosyal hayatları, çalışma/okul hayatları, kişilerarası iletişimleri ve ruh halleri gibi diğer önemli alanlara gereği kadar zaman ayıramayacak duruma gelebilirler. Bu durum, kişinin günlük yaşamını etkileyerek işlevselliğini azaltabilir ve yaşam kalitesini olumsuz etkileyebilir (Andreassen, Torsheim ve Pallesen, 2014).

BÖLÜM II

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Araştırmanın kuramsal çerçevesi

Araştırmanın kuramsal temeli ile ilgili araştırmalar bölümünde alan yazına dayalı siber aylıklık ve sosyal medya bağımlılığı konuları başta olmak üzere konuyla alakalı kavramlara değinilmiş ve bu kavramlarla alakalı yapılmış hem ulusal hem de uluslararası çalışmalara yer verilmiştir.

2.1.1. Siber kavramı

"Siber" kelimesi genel anlamda, internet ortamı ve bilgisayar ağlarını içine alan bir kavramdır. Türkçede "internet üzerinden, dijital ortamda" anlamına gelir. Örneğin, "siber saldırı" internet üzerinden yapılan bir saldırıyı ifade ederken, "siber güvenlik" ise dijital ortamdaki verilerin güvenliğini sağlama işlemlerini ifade eder. Türk Dil Kurumu (TDK) web sitesinde birebir karşılığı bulunmayan kavramın İngilizce "cyber" kelimesinden dilimize geçtiği düşünülmektedir (wikipedia, 2023). Daha sonra bu terim, bilgisayarlar, iletişim teknolojileri ve dijital sistemlerle ilgili konularla ilişkilendirilmiş ve "siber" terimi Türkçede bu bağlamda kullanılmaya başlanmıştır.

Siber kavramının kökeni olarak "sibernetik" kelimesinden gelmektedir. Sibernetik terimi, Norbert Wiener'in 1948 yılında yayımladığı "Cybernetics: Or Control and Communication in the Animal and the Machine" başlıklı kitabında kullanılmıştır (Wiener, 1948). Bu kitapta Wiener, hayvanlar ve makineler arasındaki kontrol ve iletişim süreçlerini incelerken, "sibernetik" terimini bu konsepti anlatmak için kullanmıştır. Siber kelimesinin ilk kullanımı ile günümüz siber anlayışı arasında büyük farklar yoktur. 1948 yılında insan ve makine arasındaki iletişim ve kontrolle bağdaştırılan sibernetik kavramı günümüzde siber olarak kullanılmakta ve hemen hemen aynı anlamlara karşılık gelmektedir. İleriki tarihlerdeki kullanımlara bakıldığında siber alan ifadesinin; bir bilim kurgu yazarı olan

William Gibson tarafından ilk defa 1984 yılında yayınlanan “Neuromancer” isimli kitapta da geçtiği görülmüştür (Gibson, 1984).

Siber; genel anlamda bilişim sistemlerini ve bu sistemlerin bağlı olduğu ağları içerir. Siber ortam ve siber uzay farklı kaynaklarda aynı anlam için kullanılan terimlerdir ve bilişim araçlarını ve bunların bağlı olduğu ağları da kapsayan bir terim olarak karşımıza çıkmaktadır (Güryuva, 2019).

Siber alanı oluşturan cihazlar, öncelikle bilgisayarlar ve onlarla ilişkili cihazlar, cep telefonları, akıllı teknolojik gereçler, tabletler, saatler ve bunların bağlı olduğu internet ağı ve yerel ağlar gibi iletişim araçlarıdır. Ancak, 'siber alan' kavramı daha çok sanal ortama yönelik kullanılan bir kavramdır. Siber alan, kısaca verilerin depolandığı, depolanan verilere uzaktan erişim sağlanabildiği ve ağ ile bilişim sistemleri arasında iletişimin kolaylaştırıldığı sanal bir ortamdır (Sandılaç, 2022). Teknik anlamda siber alan; yazılım, donanım ve iletişim altyapısını kapsayan bir ortam olarak tanımlanmaktadır. Burada bahsedilen yazılım kavramı, işletim sistemleri ile uygulama yazılımlarını; donanım kavramı, sunucuları ve çeşitli bilgi işlem araçlarını; iletişim altyapısı kavramı ise, uydu sistemleri ve internet gibi kablolu / kablosuz iletişim ağlarını içerir (Çiftçi, 2013).

Ağ (network), siber alanın en temel yapı taşlarından biridir. Genel olarak, ağ; iki ya da daha fazla cihazın birbirleriyle iletişim kurmasını sağlayan bir yapı olarak tanımlanır. Bu iletişim, yakın konumdaki cihazlar arasında gerçekleşebileceği gibi aynı zamanda uzak mesafedeki cihazlar arasında da olabilir. Bilgisayar ağları, kablolu ya da kablosuz olarak kurulabilir (Çubukçu, 1994).

2.1.2. Siber aylaklık

Günümüzde teknoloji kullanımı, hayatımızın olmazsa olmaz bir unsuru haline gelmiştir. Cep telefonları, bilgisayarlar ve internet kullanımı iletişimi kolaylaştırarak bu kolaylık iş hayatına da yansımıştır. İnternet ve teknolojik aletlerin iş yerlerinde ve okullarda kullanılmaya başlanmasıyla 'siber aylaklık' (cyberloafing) kavramı ortaya çıkmıştır. Siber aylaklık, iş yerinde kişisel amaçlar için internetin kullanılması olarak tanımlanmaktadır (Lim, 2002; Phillips ve Reddie, 2007). Blanchard ve Henle (2008), siber aylaklığı iş yerinde internet ve e-postanın iş dışı amaçlarla kullanılması olarak tanımlarken, başka bir

tanımlama ise internette verimsiz bir şekilde zaman harcamayı ifade etmiştir (Ugrin, Pearson ve Odom, 2007).

Siber aylaklık, iş yerinde belirlenen hedeflenmiş bir davranışa odaklanmayı gerektirirken, bu hedeften saparak farklı işlerle meşgul olmayı ifade eder. Hedeften sapan çalışanların ise siber aylaklık yaparken en çok sergiledikleri davranışlar ise müzik dinlemek, internette gezinmek, e-posta göndermek, video izlemek olarak aktarılmıştır (Ergün ve Altun, 2012). Başka bir araştırmada çalışanların sergiledikleri siber aylaklık davranışları olarak sosyal ağlarda gezinmek, müzik dinlemek, mesajlaşmak, e-postaları kontrol etmek, oyun oynamak, haber sitelerinde gezinmek, fotoğraf çekmek ve paylaşmak olarak sıralanmıştır (Yaşar ve Yurdagül, 2013). Çalışanların iş yerlerinde çalışma sürecini ve verimi olumsuz etkileyecek teknolojiyle alakalı davranışları gerçekleştirmeleri siber aylaklık kapsamında incelenmektedir (Kurun, 2019).

İşyeri ortamında siber aylaklık davranışlarının iş yerinde verimin düşmesine ve mesai saatlerinin içerisinde zamanın boşa harcanması suretiyle işyeri kaynaklarının verimsiz kullanılmasına ve bunun sonucunda şirketin itibar kaybına uğramasına sebep olabileceği savunulmaktadır (Ugrin, Pearson ve Odom, 2007). Siber aylaklık neticesinde iş yerinde verimin düşmesiyle birlikte çalışanların yapmaları gereken işleri vaktinde yetiştiremediği ve sonucunda mesaiye kalmaları yani standart iş saatleri dışında yapmak zorunda kalmaları sonucunda kişisel hayatlarında da problemlerle karşılaşmaları kaçınılmazdır (Piotrowski, 2012).

Siber aylaklık kavramı başlangıçta iş yerlerindeki davranışlar için ortaya çıkmış bir kavram olsa da zamanla eğitim ortamlarında da siber aylaklık davranışları görülmeye başlanmıştır (Tüzer, 2019). Bu bağlamda ilk olarak Kalaycı (2010) siber aylaklık kavramını eğitim ortamında internet, telefon ya da bilgisayar kullanımı olarak tanımlamıştır.

Alan yazın incelendiğinde siber aylaklık kavramının doğuş noktası çalışanların iş yerlerinde yapmaları gereken işlerin yerine teknolojik aletler üzerinden zamanlarını, görevleri haricinde meşguliyetler ile geçirmeleri, iş yerinde kendilerinden beklenen performansı sergileyememeleri ve bunun neticesinde iş yerinin zarara uğraması sonucuyla ortaya çıktığı görülmektedir. İş yerinde siber aylaklık davranışlarının yerli yabancı birçok araştırmaya konu olduğu literatür taramasında görülmektedir. Siber aylaklık konusunun öncelikle çalışma ortamında ortaya çıkması ve bu konuda çok sayıda araştırmanın olması Sanayi Devrimi sonrasında fabrikalaşmanın artması ile insanların fabrika, ofis gibi

ortamlarda çalışmaya başlamasıdır. Çalışanlardan beklenen verimin elde edilememesi problemi araştırılırken verim düşüklüğünün sebebinin çalışanların aylaklık etmesi yani iş harici uğraşlar ile zamanlarını geçirmesi sonucuna varılmıştır. Aylaklık sebebi zamanla teknolojinin günlük hayata, iş yerlerine girmesi ve erişiminin günden güne kolaylaşması neticesinde teknoloji kullanımına bağlı olarak siber alana kaydığı söylenebilir. Siber aylaklığın önüne geçebilmek için bazı iş yerlerinde cep telefonu ve internet kullanımı sınırlandırma yoluna gidilmektedir. Özel amaçla internet kullanımının kısıtlanması olarak bahse konu bu uygulama iş sözleşmeleri, toplu iş sözleşmeleri, iş yeri iç yönetmelik ve tüzüğü, işverenin talimatları ve iş yeri uygulamaları olarak karşımıza çıkmaktadır (Uyaroglu, 2021). İş yerinde teknolojik aletlerin kullanımı alışkanlığı siber kaytarma (cyber lacking) olarak da isimlendirilmektedir (Yıldız ve Örücu, 2014).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)'nin 2022 yılında gerçekleştirdiği araştırmaya göre, Türkiye'de internet erişimi olan hane oranı %94,1 olarak bulunurken internet kullanan bireylerin oranının ise %85 olduğu görülmüştür. Bu oranların 2021 yılındaki durumları incelendiğinde internete erişim oranının %92 ve internet kullanıcılarının oranı ise %82,6 olarak gözlemlenmiştir. Diğer yandan 2022 yılı interneti düzenli kullanan bireylerin oranı %87,7 olarak bulunmuştur (TÜİK, 2023). Türkiye İstatistik Kurumunun da resmi olarak yayınladığı araştırma sonuçları neticesinde internet kullanımının giderek arttığı görülmektedir. Artan kullanım alışkanlığı, insanların internet kullanım alışkanlıklarını farklı ortamlarda özellikle iş yerlerinde de devam ettirme eğiliminde olmaları şeklinde neticelenmektedir.

Siber aylaklık davranışı sadece iş yerlerinde karşımıza çıkan bir durum değildir. Bireyler internet kullanım alışkanlıklarını sıkıldıkları herhangi bir ortamda devam ettirme eğilimindedirler. Araştırmamızın da konusu olan eğitim ortamlarında siber aylaklık göz ardı edilemez bir gerçektir.

2.1.3. Eğitim ortamlarında teknoloji kullanımı ve siber aylaklık

Tarihsel gelişimi göz önüne alındığında teknoloji geçmişten günümüze insan hayatını kolaylaştırmak amacıyla geliştirilmiş her geçen gün de geliştirilmeye devam edilmektedir. Teknoloji, her geçen gün insan yaşamının kaçınılmaz bir unsuru haline gelmiş ve bu önemini sürdürmektedir. Teknoloji geliştikçe hayatımızın farklı alanlarına entegre olmaya,

bu alanları destekleyip geliştirilmesine olanak sağlamıştır. Zaman içinde teknoloji eğitim alanını da etkilemiş ve eğitimin bir parçası olmuştur. Günümüzde birçok eğitimci, eğitim sisteminin teknoloji ile desteklenmesinin, eğitimde teknolojinin kullanılmasının eğitim sistemini iyileştirip geliştirdiği konusunda hemfikirlerdir (Öksüz, Ak ve Uça, 2009). Teknolojinin eğitim ortamlarına girmesi ile eğitim yöneticilerinin ve öğretmenlerin iş yükünü hafifletmekte ve öğretim süreçlerini kolaylaştırmaktadır. Bu konuda yapılan bir araştırmada eğitimde teknolojinin kullanılmasına ilişkin okul yönetimi ve öğretmenlerin fikir ve tutumları ölçülmüş, sınıf ortamında teknoloji kullanımının sınıf yönetimini olumlu yönde etkilediği ve öğrencileri farklı alanlara yönlendirmede yararlı olduğu görülmüştür. Diğer yandan eğitim ortamında teknoloji kullanımının öğretmenlerin iş yükünü azaltıp eğitimle alakalı süreçleri hızlandığı sonucuna varılmıştır (Döğer, 2016).

Eğitim ortamlarında teknoloji kullanımının eğitimin verimliliğini arttırdığı birçok çalışma ile kanıtlanmış olsa da teknolojik gereçlerin öğrencilerin günlük hayatının bir parçası olması, eğitim ortamında da günlük hayatlarındaki rutinlerini devam ettirme istekleri ve sunucunda derse olan dikkatlerini kaybedip teknolojik aletlerle ilgilenmeye başlamalarıyla sonuçlanabilmektedir. Bu durum, eğitim ortamında siber aylaklık olarak literatürde yer almaktadır. Siber aylaklık durumu sadece bir internet aracının ders esnasında kullanılması şeklinde tanımlanamaz. Öğretmenler tarafından ders esnasında interneti kullanarak araştırma yapılması gibi durumlarda da siber aylaklıktan söz edilemez (Kalaycı, 2010). Siber aylaklık davranışları öğrencinin çevrim içi platformlarda kitap okuma, alışveriş sitelerinde gezinme, rastgele sörf yapma, müzik dinleme ve sosyal medya ile ilgilenme gibi durumlarda eğitimin kalitesinin düşmesine neden olmaktadır (Anandarajan, Devine ve Simmers, 2008).

2.1.4. Siber aylaklık sebepleri

Türkiye'de eğitim ortamlarında bilişim teknolojileri materyallerinin kullanımının arttırılmasına yönelik birçok çalışma gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalarda amaç öğrencilerin teknolojiyi doğru kullanabilmelerini ve gelişen teknolojiye ayak uydurabilmelerini sağlamaktır. Bu çalışmalar kapsamında, öğrencilerin bilgi toplumunun birer parçası olması ve çağın gereksinimlerini kazanmalarını sağlamak için eğitim kurumlarında, bilişim teknolojileri laboratuvarlarının oluşturulması süreci başlamıştır

(Eren ve Uluuysal, 2012). 2010 yılı itibariyle Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Projesi (FATİH Projesi) ile sınıf ortamında bilişim teknolojileri öğelerinin daha etkin kullanılması hedeflenerek proje kapsamına alınan tüm okullara yüksek hızlı internet alt yapısı kurulmuş, akıllı tahtalar takılmış, öğrenci ve öğretmenlere tablet bilgisayar dağıtılmıştır.

Bilişim teknolojileri araçlarını eğitim süreçlerinde kullanılmasıyla birlikte öğrencilerin mekândan bağımsız ve zaman gözetmeksizin bilgiye ulaşabilmeleri sağlanmıştır. Bu sayede öğrencilerin yaşam boyu öğrenme becerisi kazanmaları hedeflenmiştir. Bilişim teknolojileri araçlarının eğitim süreçlerine girmesiyle öğrencilerin eğitim materyallerine ulaşmaları, materyal hazırlamaları, sınıf dışı iletişimlerini kolaylaştırıp geliştirmiş; öğrencilerin grup çalışması becerileri kazanıp ve sosyal becerilerinin geliştirmelerine katkı sağlamıştır (Naresh, Malhotra ve Uslay, 2002).

Eğitim ortamlarında teknoloji kullanımı özetle eğitim ortamını zenginleştirip verimliliği arttırmak, öğrencilerin çağın gereksinimlerine ve yeterliliklerine sahip olabilmelerini sağlayabilmek için çok önemli bir etken olmasıyla birlikte; dikkatli kullanılmadığı durumlarda hedeflenen davranışlara ulaşılmasını engelleyen bir faktör olarak da karşımıza çıkabilmektedir. Burada eğitim ortamında siber ahlaklık davranışlarına işaret edilmektedir.

Eğitim ortamında siber ahlaklık sebepleri konusu araştırıldığında birçok araştırmaya ulaşılabilmektedir. Kaplan ve Ögüt (2012), internet erişiminin olduğu her yerde siber ahlaklık davranışının görülebileceğini, sadece okul ya da iş yeri gibi bir sınırlandırmanın doğru bir yaklaşım olmayacağını bildirmiştir. Benzer şekilde internet erişiminin olduğu her yerde siber ahlaklık davranışının görülebileceği; bununla beraber bireylerin internet kullanım sıklığı ve bağımlılık düzeyleri arttıkça siber ahlaklık davranışının daha çok görüldüğü belirtilmiştir (Demir ve Seferoğlu, 2016).

Öğrencilerin teknolojiye gerek özel hayatlarında gerekse sınıf ortamında kolaylıkla ulaşabilmesi, teknolojinin özellikle genç bireylerin hayatlarında çok önemli bir yer kaplamasının sonucu olarak öğrenciler herhangi bir sebeple ders ortamında ya da dışında sıkıldıklarında çıkış yolu olarak internet ve sosyal medyaya erişme davranışı göstermektedir. İnternete erişimin olmadığı durumlarda dahi cep telefonu veya bilgisayar üzerinde internete erişimsiz kullanılabilecek oyunlar, fotoğraflar, mesajlar gibi uygulamalarda zaman geçirebilmektedir.

Ergün ve Altun (2012) yaptığı çalışmalarda siber aylaklık yaptığını kabul eden öğrencilerin siber aylaklık yapma sebeplerini temel olarak 5 başlık (Şekil 1) altında toplamıştır.

Şekil 1. Siber aylaklık davranışlarının nedenleri

Dersin yapıldığı sınıfın bulunduğu yer, sıcaklığı, ışık seviyesi, dışarıdan gelen gürültü, öğrencilerin oturma düzeni ve dersin yapılaş zamanı gibi etkenler ders ortamından kaynaklanan etkenler olarak siber aylaklık davranışlarının görülmesine sebep olabilir. Bunun yanına öğrencinin derse karşı motivasyonun düşüklüğü, derse odaklanma problemleri öğrenciden kaynaklanan siber aylaklık sebepleridir. Öğrenciden kaynaklanan sebepler öğrencinin uykusuzluğu, yorgunluğu veya hastalığından kaynaklanabilir. Öğretmenin dersi anlatış şekli de öğrencilerin siber aylaklık göstermelerine sebebiyet verebilir. Öğretmenin monoton bir şekilde ders anlatması, tonlama ve vurgulama yapmaması, öğrencilerin dikkatlerini çekememesi öğrencilerin derse odaklanamamalarına sebep olmaktadır. Öğrencilerin motivasyonunu etkileyen diğer bir konu ise anlatılan konunun günlük hayatta kendilerine yararlı olup olmayacağını bilmeleridir. Öğrenciler, nerede kullanacaklarını bilmedikleri konuları öğrenme konusunda isteksizlerdir. Bu durum eğitim ortamında siber aylaklığa sebep olabilmektedir.

Yapılan bir araştırmada bireylerin öz kontrol becerilerinin siber aylaklık davranışlarından kaçınmalarını sağlayan en önemli faktör olduğu belirtilmiş ve alınacak bazı önlemler ile siber aylaklık davranışlarından kaçınılabileceği belirtilmiştir. Bu önlemler telefonun sesini kapatma, bireyin kendi ödül ceza sistemini oluşturması, sosyal medya hesaplarını kapatma, bireyin öz kontrolünü sağlamaya çalışması ve kurallar koyma olarak sıralanmıştır (Bağrıaçık Yılmaz, 2017).

Siber aylaklık ile alakalı literatür taramalarında daha çok iş yerlerindeki siber aylaklık davranışları incelendiği ve bu davranışların önlenmesine yönelik çalışmaların iyi yapıldığı görülmektedir. Çalışanların iş yerlerindeki siber aylaklık davranışları ve bunların önlenmesine yönelik çalışmalar eğitim ortamlarına ve öğrencilerin siber aylaklık davranışlarının önlenmesine uyarlanabilir.

2.1.5. Sosyal medya kavramı

Teknolojinin ilerlemesiyle birlikte iletişim araçları da gelişmiştir. İletişim araçları gelişip insanların günlük hayatında yer edinmeye başladıkça bireyler arasındaki iletişim çeşitliliği de değişmeye başlamıştır. Çift yönlü iletişim kanallarının günlük hayatta kullanılması insanlar tarafından ilgi görmüş ve hızla gelişmiştir. Sanayi toplumlarının gelişmesiyle insanların yoğun çalışma sürecine girmesi ve kalabalık şehirleşmenin artmasıyla sosyalleşme bir ihtiyaç haline gelmiştir. Bu noktada bir ağ üzerinden insanları bir araya getirip sosyalleşme ihtiyaçlarını karşılayan ve adına sosyal medya denilen bir yapı ortaya çıkmıştır.

Sosyal medya platformları; kullanıcıların içerik üretmesine ve ürettikleri içeriği diğer insanlarla paylaşarak etkileşimde bulunmasını sağlayan araçları niteleyen ve WEB 2.0 teknolojilerinin hayatımıza kazandırdığı nimetlerdendir. Sosyal medya; sosyal paylaşım site ve uygulamalarını, haber paylaşım ağlarını, blogları, sanal oyun dünyalarını, video paylaşım siteleri ve çevirim içi ansiklopedi ve sözlükler gibi yapıları barındırmaktadır. Sosyal medyayı geleneksel(konvansiyonel) medya ile karşılaştırdığımızda sosyal medyanın geleneksel medyadan farkının içeriğinin toplum tarafından şekillendirilmesi olduğu söylenebilir (Özgül, 2015).

İlerleyen teknoloji sayesinde insanlar, hayatlarının her alanına giren internete; bilgisayarlar, cep telefonları, giyilebilir teknolojiler, tabletler ve televizyonlar gibi çeşitli

araçlar aracılığıyla erişim sağlayabilmektedirler. Özellikle taşınabilir teknolojilerin internete bağlanmasıyla birlikte her yaş grubundan insan aktif kullanıcı haline gelip içerik üreten ve ürettiği içeriği paylaşan bireyler haline gelmiştir. Aktif kullanıcı haline gelen bireyler bu alışkanlıkları devam ettirebilmek için internete ve içerik ürettikleri uygulamalara bağlı kalma eğilimindedirler (Şahin ve Yağci, 2017).

Günümüzde sosyal medya platformları insanların günlük hayatlarının büyük bir bölümünü ayırdıkları bir platform haline gelmiştir. Bu şekliyle bakıldığında sadece sosyalleşmek amacıyla kullanılmamaktadır. Sosyal medya aynı zamanda bireylerin boş zamanlarını değerlendirdiği, insanları daha iyi tanıdığı, insanlarla fikir alışverişinde bulunduğu, eğlence amacı ile kullanılabilen, kişilerle sunum ve bilgi paylaşıldığı, kişilere ulaşıldığı ve mesaj gönderilebildiği bir platformdur (Çömlekçi ve Başol, 2019). Sosyal medya platformları aynı zamanda ürün tanıtımı ve reklam yapılan bir platformdur. Sosyal medya platformlarındaki reklamlar, tüketicilerin ürünlere yönelik algılarını değiştirebilmekte ve bu algıların olumlu olması, işletmelerin reklamlardan başarılı sonuçlar elde ettiği anlamına gelebilir (Kayapınar, Yürük Kayapınar ve Tan, 2017).

2.1.6. Sosyal medya bağımlılığı

Bağımlılık, bir nesneye, kişiye veya bir varlığa duyulan önlenmesi güç istek durumudur. Bağımlılık, zaman zaman başka bir iradenin etkisi altına girme durumuyla ilişkilendirilebilir ve insanın davranışlarını yansıtır. Bağımlılık, bireyi bedenlen, ruhen ve sosyal yönden olumsuz şekilde etkilemesine rağmen, birey edindiği takıntılı durumu devam ettirmeye yönelik engellenemeyen bir istek duyar. Bağımlılık kavramı denildiğinde aklımıza ilk önce madde bağımlılığı, alkol bağımlılığı gibi bağımlılık türleri gelir. Literatür incelendiğinde bağımlılıkla alakalı ele alınan ilk maddenin alkol olduğu görülmektedir (Uzby, 2009).

20. yüzyılın sonlarına doğru hayatımıza giren bilgisayar teknolojisi, sonrasında geliştirilen internetle beraber bireylerin yaşamları büyük ölçüde değişmiştir. İnternetle beraber insanların sosyalleşme şekilleri de evrim geçirerek yerel olmaktan çıkıp küresel hale dönüşmüş, insanlar kendi ilgi alanlarına sahip farklı insanlarla etkileşime girebilir olmuşlardır. İnternet sayesinde bilgi paylaşımı artmış beraberinde sosyal medya kavramı da hayatımıza girmiştir. Sosyal medya bağımlılığı üzerine yapılan araştırmalarda,

bilgisayar ve internet bağımlılığı birlikte değerlendirilmiştir. Burada internet bağımlılığının diğer bağımlılıklara ortam oluşturduğu ve dolayısıyla bağımlı davranış üzerine yoğunlaşarak nedenlerinin araştırılması gerektiği vurgulanmıştır (Tutgun Ünal, 2015).

Sosyal medya olarak isimlendirilen yapı esasında insanların internet üzerinden iletişim kurabilecekleri birçok uygulamayı da içinde barındıran sosyal ağlardır. Sosyal ağ kullanıcıları çeşitli kişisel bilgilerini paylaşarak halka açık ya da yarı açık profiller oluştururlar. Sosyal ağlar kullanarak kullanıcılar fotoğraf, bağlantı ve video gibi içerikler paylaşarak sanal bir ortam oluşturur, bu ortama gerçek arkadaşlar alındığı gibi yeni insanlarda kabul edilebilir (Bozkurt, 2021).

Sosyal medya bağımlılığı da diğer bağımlılık türleri gibi yoksunluk duyma ile başlar. Bağımlı birey için sosyal medya ilgi çekicidir ve duygularında değişim meydana getirmektedir. Sosyal medyada geçirdiği süre boyunca birey olumlu duygulara bürünür, zihnen ve duygusal olarak sosyal medyaya odaklanır. Sosyal medya kullanımı sonrasında duygusal olarak tatmin sağlandıkça daha uzun süreler ve daha sık sosyal medyayı kullanma isteği ortaya çıkmaktadır. Bireyin sosyal medyayı kullanımı sınırlandırıldığında da olumsuz karşılanmakta ve verilen ara sonrasında geri dönüşlerde kullanım sıklığının ve süresinin arttığı görülmektedir (Kuss ve Griffiths, 2011).

Sosyal medya kullanımıyla beraber insanlar sosyal ağlar üzerinde oluşturdukları profiller vasıtasıyla paylaşımlar yapmakta ve aynı zamanda sosyal ağlar üzerinden başka kullanıcıları takip etmektedir. Günlük yaşamda herhangi bir gelişme sosyal medyaya konu olabilmekte ve kullanıcılar tarafından yeni içerik olarak yayınlanmaktadır. Yayınlanan içerikler diğer kullanıcılar tarafından yorum, beğeni, yeniden iletim gibi çeşitli yöntemlerle değerlendirilmekte ve bu eylemler içerik sahibinin tatmin duygusunu beslemektedir. Sosyal medya ağları kullanıcılara çeşitli bilgilendirmeler ile takip ettikleri kişi ve hesaplardan gelen yeni içerikler konusunda uyararak, kullanıcıların yeni içerikleri görmelerini sağlamaktadır. Kullanıcılar paylaşılacak yeni içerikler konusunda genellikle meraklı davranış göstermektedir. Son zamanlarda yapılan birçok araştırmada kullanıcıların yeni içerikleri kaçırmak istemedikleri gözlemlenmiştir. Bu durum literatürde "gelişmeleri kaçırma korkusu / FOMO (Fear of Missing Out)" olarak adlandırılmaktadır (Przybylski, Murayama, DeHaan ve Gladwell, 2013). Fomo; kullanıcıların iletişim halinde oldukları diğer kullanıcıların paylaştığı yeni, heyecan verici, ilgi çekici içeriklerden eksik kalma, olanı-biteni kaçırmak, sosyal medya gündeminden uzak kalma korkusu olarak tanımlanmaktadır. Fomo bireyde endişe, huzursuzluk ve eksiklik hissi yaşanmasına sebep

olabilmektedir. Sosyal medyayı aktif kullanan genç bireylerin fomo'ya karşı daha duyarlı oldukları ileri sürülmektedir (Kartol ve Peker, 2020).

Bağımlılık davranışını etkileyen faktörler 6 başlık şeklinde aşağıda sıralanmıştır. Bu faktörler sosyal medya bağımlılığı için de geçerlidir (Şentürk, 2017).

- 1- Belirginlik: Bireyin yaşamında öne çıkan bir eylemin, düşünce, duygu ve davranışlarını belirgin bir şekilde etkilediği durumdur. Sosyal medya kullanımı alışkanlıkları sonucu bireylerin sosyal medyayı kullanmadığı zamanlarda dahi bir sonraki kullanılacak zamanı düşünüp hayal etmesi belirginlik ilkesine örnektir.
- 2- Duygudurum Düzenleme: Bireylerin sosyal medya platformlarını kullanmaları sunucunda edindikleri deneyimlerdir.
- 3- Tolerans: Birey sosyal medya kullanımı sonrasında elde ettiği olumlu duygulara tekrar erişebilmesi için sosyal medya platformlarında tekrar kullanma ve kullanım sıklığının artması eğilimidir.
- 4- Çekilme Belirtileri: Bireyin sosyal medya platformlarında aktif olmadığı zamanlarda ortaya çıkan olumsuz duygular ve yoksunluk belirtileridir.
- 5- Çatışma: Bireyin yoğun şekilde sosyal medya platformlarını kullanması sonucunda yakın çevresi ve kendi benliği ile yaşadığı sorunlardır.
- 6- Tekrarlama: Bireyin sosyal medya kullanımını azaltmaya veya bırakmaya yönelik yoğun çabalarının sonucunda başarısızlık yaşayarak eski kullanım alışkanlıklarını sürdürmesi durumudur.

2.2. İlgili araştırmalar

Bu bölümde araştırmanın konusu olan siber aylaklık ve sosyal medya bağımlılığı kavramlarını konu alan yerli ve yabancı araştırmalar incelenmiş ve kısaca özetlenmiştir.

2.2.1. Siber aylaklık ile ilişkili araştırmalar

Alan yazında siber aylaklık davranışları ile ilgili yapılan çalışmaları incelediğimizde,

Kalaycı (2010) 'nın üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada ve öğrencilerin siber aylaklık davranışları ile öz düzenleme stratejileri arasındaki ilişki incelenmiştir. 2 aşamadan oluşan araştırmada ilk olarak Türkçe'ye çevrilip uyarlanan “Algılanan Siber Aylaklık Ölçeği” farklı üniversitelerden 205 lisans öğrencisine uygulanmıştır. İkinci aşamada aynı ölçek farklı üniversitelerden 104 lisans öğrencisine uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, siber aylaklık davranışları arasında cinsiyet ve internet kullanım becerisi düzeyleri açısından anlamlı farklar bulunurken, sosyalleşme ile siber aylaklık davranışı arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Araştırma kapsamında incelenen siber aylaklık davranışları ile öz düzenleme arasındaki ilişkiye dair yapılan analizde, sadece sosyalleşme ile siber aylaklık arasında anlamlı bir ilişki bulunurken, diğer faktörler arasında anlamlı bir ilişki gözlenmemiştir.

Akça'nın (2013) araştırmasında, İstanbul'un Avrupa yakasında yer alan 51 farklı meslek lisesinde görev yapan 292 okul yöneticisinin iş dışı internet kullanım davranışları ve bu davranışları tetikleyen sebepler incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, katılımcı yöneticilerin iş saatleri içinde veya dışında internet kullanım etkinlikleri, cinsiyet, yaş, görev pozisyonu ve sürekli internete bağlı kalma süresi açısından anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Ancak, mesai saatleri içinde iş dışı internet kullanım gerekçeleriyle ilgili yapılan incelemelerde, cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, görev pozisyonu, görevdeki kıdem yılı, kurumdaki görev süresi, internet kullanma süresi ve sürekli internet bağlantısı açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bununla birlikte, internet kullanım beceri düzeyi ve internet kullanım sıklığı arasında gruplar arasında anlamlı bir fark tespit edilmiştir.

Tanrıverdi (2017) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, toplam 527 ergen öğrenci üzerinde bilişsel kapılma düzeyleri ile siber aylaklık etkinlikleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, erkek katılımcıların bilişsel kapılma düzeylerinin ve siber aylaklık etkinliklerinin, kız katılımcılara kıyasla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, katılımcıların internet kullanım süreleri arttıkça bilişsel kapılma düzeyleri ile siber aylaklık etkinliklerinin de arttığı görülmüştür. Diğer bir taraftan, ebeveynler tarafından internet erişiminin kısıtlanmadığı durumlarda, ergenlerin bilişsel kapılma düzeylerinin yüksek olduğu, ancak siber aylaklık etkinliklerinin düşük olduğu gözlemlenmiştir. Araştırmada, ergenlerin gerçekleştirdikleri siber aylaklık etkinlikleri, bu etkinlikleri yaparken hissettikleri duygular ve bu davranışların sebepleri incelenmiş ve 7 tema altında sıralanmıştır. Bu temalar; öğretmenlerin ders dışı etkinlikleri fark etmesi durumunda hissedilen duygular, öğretmenlerin ders dışı etkinliklere bakış açısı, ergenlerin

siber aylaklık etkinliklerini kendi perspektiflerinden anlatımı, siber aylaklık etkinliklerinin nedenleri, bilişsel kapılma durumları ve kontrol faktörleri, ailelerin internet kullanım süresini kısıtlama durumu olarak sıralanmıştır.

Saleh, Daqqa, AbdulRahim ve Sakallah (2018) tarafından yapılan “Siber Aylaklığın Çalışan Verimliliği Üzerindeki Etkisi”(The effect of cyberloafing on employee productivity) isimli çalışmada çalışanların siber aylaklık davranışı ve bu davranışın üretkenliklerine olan etkisi araştırılmıştır. Araştırma Suudi Arabistan'da 20 farklı şirkette çalışan 250 gönüllü katılımcı üzerinde yapılmıştır. Araştırmadan elde edilen sunucuya göre internette zaman geçirmeyen çalışanların üretkenliğinin internette zaman geçirenlere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. İnterneti bir saat eğitim amaçlı kullanan çalışanların üretkenliklerini, kullanmayanlara göre 3 kat daha fazla olduğu görülmüştür. Diğer yandan işverenler, çalışanların sosyal ağ ve internet hizmetlerini kısıtlamaları durumunda üretimin artacağına vurgu yapılmıştır.

Wu, Mei ve Ugrin (2018) tarafından yapılan bir araştırmada sınıf içi ve sınıf dışında siber aylaklık durumların öğrenci performansı ile ilişkileri incelenmiştir. Çalışmaya Çin'de büyük bir üniversitede öğrenim gören 1050 lisans öğrencisi katılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre sınıf içerisinde siber aylaklık davranışının performansı düşürdüğü; sınıf dışındaki siber aylaklık davranışlarının ölçülü şekilde yapıldığında akademik olarak pozitif yönde etki edebileceği sonucuna varılmıştır.

Tatlı (2019) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, toplamda 918 öğretmen adayının siber aylaklık davranışları ve bu davranışların nedenleri incelenmiştir. Çalışma sonuçlarına göre, öğretmen adaylarının ders sırasında siber aylaklık seviyelerinin düşük olduğu, siber aylaklık davranışlarının genellikle haber sitelerine ve sosyal ağlara erişimle gerçekleştiği belirlenmiştir. Katılımcı erkek öğretmen adaylarının, kadın meslektaşlarına göre siber aylaklık yapma düzeylerinin daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Ders sırasında cep telefonlarıyla meşgul olan katılımcıların siber aylaklık seviyelerinin yükseldiği, aynı şekilde sınıf seviyesinin yükselmesiyle birlikte öğretmen adaylarının siber aylaklık seviyelerinin de yükseldiği belirlenmiştir.

Sevinç (2021) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, ortaöğretim seviyesindeki toplam 808 öğrenciden veri toplanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, ortaöğretim öğrencilerinin siber aylaklık, bilişsel kapılma ve telefon bağımlılığı düzeylerinin orta seviyede olduğu gözlemlenmiştir. Öğrencilerin siber aylaklık düzeylerinin cinsiyet, sınıf düzeyi ve okulda

cep telefonu kullanımının kısıtlanması gibi değişkenlere göre anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. Ancak, Anadolu İmam Hatip liselerindeki öğrencilerin diğer okul türlerine göre siber aylaklık düzeylerinde anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, öğrencilerin ders sırasında yaşadıkları bilişsel kapılma düzeylerinin cinsiyet, sınıf seviyesi, günlük akıllı telefon kullanım süreleri ve okul türüne göre anlamlı farklılık gösterdiği gözlemlenmiştir. Araştırmadan elde edilen başka bir bulgu ise ortaöğretim seviyesindeki öğrencilerin alanlarına göre akıllı telefon bağımlılığı düzeyleri ile siber aylaklık etkinlik düzeyleri arasında orta düzeyde ve pozitif yönde bir ilişki olduğudur.

Günşen'in (2022) özel eğitim alanında çalışan 412 öğretmenden elde edilen verilerle gerçekleştirdiği araştırmada, özel eğitim öğretmenlerinin akıllı telefon bağımlılığı düzeylerinin siber aylaklık üzerindeki etkisi ve bu ilişkide tükenmişliğin rolü incelenmiştir. Araştırma bulguları incelendiğinde, özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerde siber aylaklık ile akıllı telefon bağımlılığı arasındaki ilişkide tükenmişliğin bir aracı rol oynadığı ortaya çıkmıştır. Elde edilen sonuçlar, siber aylaklık ile akıllı telefon bağımlılığı arasındaki ilişkide tükenmişliğin önemli bir faktör olduğunu vurgulamaktadır.

Dereli (2022)' nin “Ortaokul Öğrencilerinin Siber Aylaklık Davranışlarının Karma Yöntemle İncelenmesi” konulu çalışmasında 355 ortaokul öğrencisi araştırmaya katılmıştır. Araştırmanın nitel veri toplama sürecinde 24 öğrenciyle görüşme yapılmıştır. Bulgular incelendiğinde ortaokul seviyesinde eğitim gören öğrencilerin siber aylaklık seviyelerinin düşük seviyede olduğu gözlemlenmiştir. Öğrencilerin internetten video izleme, sosyal medyaya girme ve arkadaşlarıyla mesajlaşma etkinliklerini gerçekleştirdikleri gözlemlenmiştir. Öğrencilerin; “Dersin sıkıcı gelmesi”, “bildiği dersi tekrar dinlemek istememesi” ve “ders sırasında motivasyon problemleri” gibi sebeplerle siber aylaklık yaptıkları görülmüştür. Siber aylıktan kaçınmak için “ebeveyn kontrolü” ve “öğrencinin kendini teknolojiden uzaklaştırması” gerektiği vurgulanmıştır.

2.2.2. Sosyal medya bağımlılığı ile ilişkili araştırmalar

Bu bölümde alan yazında sosyal medya bağımlılığı ile ilgili yapılan çalışmalar incelenecektir.

Ünal'ın (2015) doktora tezinde, sosyal medya bağımlılığını ölçmek için yeni bir ölçek geliştirilmiş ve bu ölçek 1034 üniversite öğrencisine uygulanmıştır. Bulgulara göre,

kızların sosyal medyada erkeklere kıyasla daha fazla zaman geçirdiği, daha fazla duygusal destek aldığı gözlemlenirken, erkeklerin ise sosyal medya kullanımından daha olumsuz etkilendiği sonucuna varılmıştır.

Longstreet ve Brook (2017)' un “Yaşam Memnuniyeti: İnternet ve Sosyal Medya Bağımlılığını Yönetmenin Anahtarı” isimli çalışmasında sosyal medya bağımlılığının bireylerin hayattan beklentileri, yaşam memnuniyetlerinin üzerindeki etkileri incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre bireylerin internet ve sosyal medya bağımlılıklarının yaşam memnuniyetleri üzerinde etkili olduğu, bağımlı bireylerin yaşam memnuniyetlerinin azaldığı beraberinde bağımlılık seviyelerinin artma eğiliminde olduğu görülmüştür.

Büyükgebiz (2018) tarafından gerçekleştirilen doktora tezinde, bağımlılık seviyesi yüksek olan 15 lise öğrencisi ve aileleri ile yapılan görüşmeler üzerine odaklanılmıştır. Araştırma, sosyal medya bağımlılığının öğrencilerin akademik performanslarına olan etkilerini incelemeyi hedeflemiştir. Görüşme neticesinde bu öğrencilerin bağımlılık düzeylerinin yüksek olduğu, bu durumun öğrencilerin akademik performanslarını düşürdüğü görülmüş aynı zamanda aileleri tarafından olumsuz karşılanmalarına rağmen ergenlik döneminde olmaları nedeniyle çok fazla müdahale edilemediği saptanmıştır. Bu çalışma internet ve sosyal medya bağımlılığının etkilerinin karma yöntem ile incelenmiş olması yönünden benzer çalışmalardan ayrılmaktadır.

Aksoy (2018)'un 25 üniversite öğrencisi üzerinde yaptığı nitel bir çalışmada kendilerini sosyal medya bağımlısı olarak tanımlayan bireylerin bağımlılık nedenleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın bulgularına göre sosyal medya bağımlılığının nedeni olarak bireylerin arkadaş eksikliği, sosyal medyanın gerekliliğine inanmaları, tatmin duygusu, kaçırma korkusu ve sosyal medyanın günlük yaşamı ile iç içe geçmesi olarak görülmektedir. Çalışmada elde edilen bulgulara göre sosyal medya bağımlılığının başlangıç ve devamlılık olmak üzere 2 evresinin olduğu sonucuna varılmıştır. Başlangıç evresindeki bireylerin sosyal kaygılarla sosyal medya kullanma eğiliminde oldukları görülürken devamlılık evresindeki bireylerin sosyal medya vasıtasıyla elde ettiği kazanımları devam ettirmek için sosyal medyayı kullandıkları saptanmıştır.

Tatar (2018)'in tıpta uzmanlık doktora tezi olarak yaptığı araştırmanın konusu: “Obez Bireylerde Sosyal Medya Bağımlılığı Sıklığı”dır. Araştırmanın amacı obez bireylerde sosyal medya bağımlılığının sıklığını öğrenmek olarak belirtilmiştir. Araştırmaya 179 kişi katılmıştır. Araştırma sonucuna göre sosyal medya bağımlılığı kızlarda %45,2, erkeklerde

%47,3 ve obez bireylerde %48 olarak bulunmuştur. Karşılaştırmalı analizler sonucu sosyal medya bağımlılığının ne cinsiyet ne de vücut kitle indeksi ile istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkisi bulunmadığı görülmüştür. Araştırmadan elde edilen diğer bir sonuca göre 45 yaşının altındaki katılımcıların sosyal medya bağımlılık seviyelerinin 45 yaşının üzerindeki katılımcılara göre çok daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Bu araştırmada gelecekte benzer araştırmaların genişleterek yetişkinler üzerinde yapılması tavsiye edilmiştir.

Hou, Xiong, Jiang, Song ve Wang (2019)'ın sosyal medya bağımlılığı ve aracılık etkisi üzerine yaptığı çalışmasında üniversite öğrencilerinin ruh sağlığı ve akademik performansı ile sosyal medya bağımlılığı arasındaki ilişkiyi incelenmiş, sosyal medya bağımlılığının potansiyel olumsuz sonuçları azaltmada bir müdahale etkinliği araştırılmıştır. Bu konuda 2 farklı çalışma yapılmıştır. 232 üniversite öğrencisinin katıldığı ilk çalışmada sosyal medya bağımlılığının öğrencilerin ruh sağlığı ve akademik performanslarına negatif yönde etki ettiği sonucuna varılmıştır. 38 öğrencinin katılımıyla gerçekleştirilen ikinci çalışmada öğrencilerin kendi kendine bağımlılığa karşı müdahale edebilecekleri bir program geliştirilmiş ve uygulanmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen veriler incelendiğinde müdahalenin öğrencilerin sosyal medya bağımlılığını azaltmada ve ruh sağlıkları ile akademik verimliliklerini iyileştirmede etkili olduğu görülmüştür.

Çarkçı (2019) tarafından gerçekleştirilen yüksek lisans tezinde, üniversite öğrencilerinde sosyal medya bağımlılığının yalnızlık düzeyi ile algılanan vücut algısı arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmaya 316 üniversite öğrencisi katılmıştır. Sonuçlar, akademik başarıyla sosyal medya bağımlılığı arasında ters bir ilişki olduğunu göstermektedir; akademik başarı arttıkça sosyal medya bağımlılığı düzeyi azalmaktadır. Yalnızlık düzeyiyle ilgili istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlenmemiştir. Vücut algısının, akademik başarıyla birlikte arttığı fakat istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmadığı gözlemlenmiştir. Genel olarak çalışma, sosyal medya bağımlılığı ile yalnızlık düzeyleri ve vücut algısı arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu göstermektedir.

İlgaz (2021) tarafından yapılan yüksek lisans tezi araştırmasında, 550 yetişkinden bilgi toplanmıştır. Araştırmanın odak noktası, erişkinlerde sosyal medya bağımlılığı ile dürtüsellik ve sosyal anksiyete arasındaki ilişki üzerinedir. Elde edilen bulgularda hem sosyal medya bağımlılığı ve dürtüsellik arasında hem de sosyal medya bağımlılığı ile sosyal kaygı arasında olumlu ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Dürtüsellik ve sosyal kaygı seviyeleri yükseldikçe, sosyal medya bağımlılığının da arttığı gözlemlenmiştir. Sosyal medya kullanımı ile yaş arasında negatif

ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiş olup, yaş ilerledikçe sosyal medya bağımlılığının azaldığı belirlenmiştir.

Kurunç'un (2022) yüksek lisans tezinde, üniversite öğrencilerinde sosyal medya bağımlılığı ile narsizm arasındaki ilişkinin incelenmesi konusu üzerinde toplam 609 gönüllü öğrenciyle bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçları, sosyal medya bağımlılığı ile narsisizm arasında pozitif yönlü ancak düşük düzeyde bir ilişki olduğunu göstermiştir. Narsistlik düzeyinin sosyal medya platformundaki takipçi sayısı ve cinsiyete göre farklılaştığı görülmüştür. Narsizm düzeyi yüksek olan katılımcıların sosyal medyayı çok daha başarılı bir şekilde kullanabildikleri görülmüştür.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve veri analiziyle ilgili ayrıntılı bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın modeli

Meslek lisesi öğrencilerinin farklı kişisel özellikleri de göz önünde bulundurularak, siber ahlaklılık ve sosyal medya bağımlılık düzeylerinin belirlenmesi ve arasındaki ilişkinin saptanması amaçlanan bu araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, belirli bir evrenden seçilen örneklemin incelenmesi yoluyla, genel evrenin nicel bir tanımını yapmamıza izin verir (Creswell, 2012). Tarama modelinde araştırmanın odaklandığı birey veya nesne, içinde bulunduğu duruma ve özgün koşullarına dayalı olarak objektif bir şekilde tanımlanmaya çalışır. Bu yaklaşım, incelenen konunun kendine özgü özelliklerini ve durumunu anlamak için yapılan bir çabadır. Değişkenler herhangi bir biçimde manipüle edilmez veya değiştirilmez (Karasar, 2012). Tarama araştırmaları, genellikle araştırmacıların belirlediği cevap seçenekleriyle geniş bir kitleden bilgi toplamak için kullanılır. Tarama araştırmalarında araştırmacılar, genellikle bireylerin örneklem içinde nasıl dağıldığına odaklanırlar; görüşlerin ve özelliklerin kökeninden ziyade bu dağılımı incelerler (Fraenkel ve Wallen, 2006).

3.2. Araştırmanın evreni ve örnekleme

Araştırma evrenini 2021-2022 öğretim yılında Sakarya ili genelinde Mesleki ve Teknik eğitim kurumlarında öğrenim gören meslek lisesi öğrencileri oluşturmaktadır. Veri toplama araçları öğrencilere online olarak gönüllülük esasına göre doldurtulmuştur. Araştırmaya toplam 941 öğrenci katılmıştır. Araştırmanın örnekleme belirlenmesi esnasında araştırmacının kolaylıkla erişebileceği katılımcıların seçilmesi esasına dayanan, uygun

örnekleme yönteminden yararlanılmıştır. (Cohen, Manion ve Morrison, 2007). Araştırmalarda uygun örnekleme yöntemi seçilmesinin sebebi; zaman, maliyet, ulaşım ve işgücü gibi sınırlılıkların göz önünde bulundurulması ve en ekonomik seçeneğin bu örneklem çeşidi olmasıdır. Uygun örnekleme yönteminde araştırmacı yakın ve erişilmesi kolay durumları seçtiğinden dolayı araştırmanın ilerleyişi hızlıdır (Dawson ve Trapp, 2001).

Araştırmaya katılan öğrencilerin demografik bilgileri Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1

Katılımcıların Cinsiyet Dağılımları

Kişisel Özellikler		Frekans	%
Cinsiyet	Erkek	498	52,9
	Kız	443	47,1
	Toplam	941	100.0

Tablo 1’deki analiz sonuçlarına göre araştırmamıza katılan öğrencilerin %52,9’unun (498 öğrenci) erkek, %47,1’inin (443 öğrenci) de kız öğrenci olduğu görülmektedir. Araştırma grubumuzun cinsiyet açısından homojen dağılıma sahip olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 2

Katılımcıların Sınıf Seviyeleri

Kişisel Özellikler		Frekans	%
Sınıf Seviyesi	9.sınıf	237	25,2
	10. sınıf	427	45,4
	11. sınıf	172	18,3

12.sınıf	105	11,2
Toplam	941	100,0

Tablo 2’de katılımcıların sınıf seviyelerinin frekans ve oranları yer almaktadır. Katılımcıların sınıf seviyelerine bakıldığında %25,2 ‘sinin (237 öğrenci) 9. sınıf, %45,4’ ünün (427 öğrenci) 10. sınıf, %18,3’ ünün (172 öğrenci) 11.sınıf ve %11,2 sinin (105 öğrenci) de 12 sınıf düzeyindeki öğrencilerden oluştuğu görülmektedir.

Tablo 3

Katılımcıların Teknolojik Alet Kullanım Dağılımları

Teknolojik Alet Kullanımı		Frekans	%
Cep Telefonu	Telefonu var	892	94,8
	Telefonu yok	49	5,2
	Toplam	941	100,0
Bilgisayar	Bilgisayarı var	397	42,2
	Bilgisayarı yok	544	57,8
	Toplam	941	100,0
Tablet	Tablet var	209	22,2
	Tableti yok	732	77,8
	Toplam	941	100,0

Katılımcıların kendilerine ait elektronik aletlere sahiplik durumları Tablo 3’te görülmektedir. Tablo 3 incelendiğinde katılımcıların %94,8 ‘inin (892 öğrenci) kendilerine

ait cep telefonlarının olduğu, %42,2'sinin (397 öğrenci) kişisel bilgisayarının olduğu ve %22,2'sinin (209 öğrenci) de tablet bilgisayara sahip oldukları görülmektedir.

Tablo 4

Katılımcıların Aile Ekonomik Durumu Tablosu

Aile Aylık Gelir	Frekans	%
5000 TL'den az	335	35,6
Aylık gelir		
5.000-10.000 TL arası	472	50,2
10.000-20.000 TL arası	107	11,4
20.000 TL'den fazla	27	2,9
Toplam	941	100,0

Katılımcıların ailelerinin aylık gelirleri Tablo 4'te gösterilmektedir. Tablo incelendiğinde katılımcıların %35,6' sının (335 öğrenci) ailesinin 5.000TL'den az aylık gelire sahip olduğu, %50,2 sinin (472 öğrenci) 5.000TL-10.000 TL arası aylık kazancının olduğu, %11,4' ünün ((107 öğrenci) 10.000TL-20.00TL arası gelire sahip olduğu ve %2,9'unun (27 öğrenci) da 20.000TL' den fazla aylık kazanca sahip oldukları görülmektedir.

Tablo 5

Katılımcıların Günlük İnternet Kullanım Süreleri

Günlük İnternet Kullanımı	Frekans	%
1 Saatten az	81	8,6
İnternet Kullanım Süresi		
1-3 Saat	310	32,9
3-5 Saat	293	31,1

5 Saatten fazla	257	27,3
Toplam	941	100,0

Katılımcıların günlük internet kullanım süreleri Tablo 5’te görülmektedir. Buna göre katılımcıların %8,6 ‘sının (81 öğrenci) günde bir saatten az internet kullandığı, % 32,9 ‘unun (310 öğrenci) günde 1-3 saat arası internet kullandığı, %31.1’inin (293 öğrenci) günlük 3-5 saat arası internet kullandığı ve %27,3’ünün (257 öğrenci) günlük 5 saatten fazla internet kullandığı görülmektedir.

Tablo 6

Katılımcıların Günlük Mobil Oyun Oynama Süreleri.

Mobil oyun oynama süreleri.	Frekans	%
Günlük Mobil Oyun Oynama Süresi		
1 Saatten az	562	59,7
1-3 Saat	248	26,4
3-5 Saat	80	8,5
5 saatten fazla	51	5,4
Toplam	941	100,0

Katılımcıların günlük mobil oyun oynama süreleri Tablo 6’da gösterilmektedir. Tablo 6 incelendiğinde katılımcıların %59,7’ sinin (562 öğrenci) 1 saatten az, %26,4 ünün (248 öğrenci) 1-3 saat arası, %8,5’inin (80 öğrenci) 3-5 saat arası ve %5,4’ ünün (51 öğrenci) de 5 saatten fazla süre mobil oyun oynadıkları görülmektedir.

Tablo 7

Katılımcıların Günlük Sosyal Medya Kullanım Süresi

Sosyal Medya Kullanımı	Frekans	%
1 Saatten az	232	24,7
1-3 Saat	399	42,4
3-5 Saat	178	18,9
5 saatten fazla	132	14,0
Toplam	941	100,0

Tablo 7'de, katılımcıların günlük sosyal medya kullanım süreleri sunulmaktadır. İnceleme sonucunda, katılımcıların %24,7'sinin (232 öğrenci) günlük olarak 1 saatten az, %42,4'ünün (399 öğrenci) 1 ila 3 saat arası, %18,9'unun (178 öğrenci) 3 ila 5 saat arası ve %14'ünün (132 öğrenci) ise günde 5 saatten fazla zamanlarını sosyal medya platformlarında geçirdikleri belirlenmiştir.

3.3. Veri toplama araçları ve veri toplama süreçleri

Araştırmanın verileri Kişisel Bilgi Formu, Siber Aylaklık Ölçeği (SAÖ) ve Ergenler İçin Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği (ESMBO) kullanılmıştır. Bu ölçek ve veri toplama araçları ile ilgili bilgiler aşağıda verilmiştir.

3.3.1. Kişisel bilgi formu

Kişisel bilgi formu, katılımcıların cinsiyet, öğrenim gördükleri sınıf seviyesi, cep telefonu sahiplik durumu, bilgisayar ve tablet sahiplikleri, internet erişiminde kullandıkları cihazlar, günlük internet kullanım süresi, günlük mobil oyun oynama süresi, günlük sosyal medya kullanım süresi ve aile ekonomik durumunu belirlemeye yönelik soruları içermektedir.

3.3.2. Siber aylaklık ölçeği

Akbulut, Dursun, Dönmez ve Şahin, (2018) tarafından geliştirilen ölçek 5 alt boyut ve 30 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin boyutları şu şekildedir: Paylaşım (Sharing): 1-9. Maddeler, Alışveriş (Shopping): 10-16. Maddeler, Durum güncelleme (Real-time updating): 17-21. Maddeler, İçerik erişimi (Accessing online content): 22-26. Maddeler, Oyun / Bahis (Gaming/gambling): 27-30. Maddeler. Tablo 8 de siber aylaklık ölçeği alt boyutları ve bu alt boyutları kapsayan madde numaraları görülmektedir.

Tablo 8

Siber aylaklık ölçeği alt boyutları

Alt Boyutlar	Ölçek Madde Numaraları
Paylaşım (Sharing)	1- 9. Maddeler
Alışveriş (Shopping)	10-16. Maddeler
Durum Güncelleme (Real Time Updating)	17- 21. Maddeler
İçerik Erişimi (Accesing Online Content)	22 26. Maddeler
Oyun / Bahis (Gaming /Gambling)	27-30. Maddeler

Ölçeğin maddeleri, derecelendirme biçimi olarak "Hiçbir zaman (1)", "Çok az (2)", "Nadiren (3)", "Çoğunlukla (4)", "Her zaman (5)" şeklinde 5'li Likert tipindedir.

Akbulut, Dursun, Dönmez, ve Şahin (2018) tarafından yapılan çalışmada ölçeğin Cronbach Alpha güvenirlik değeri ölçek geneli için .95 olarak ölçüldüğü görülmüştür. Aynı çalışmada ölçeğin alt boyutları için güvenirlik değerleri paylaşım boyutu için .93, alışveriş boyutu için .87, durum güncelleme boyutu için .93, içerik erişimi boyutu için için .94 ve oyun/ bahis boyutu için .80 olarak bulunduğu görülmektedir. Günşen (2022)'in yaptığı çalışmada ölçeğin tamamı için Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı .93 olarak bulunmuştur. Benzer şekilde Dereli(2022) çalışmasında siber aylaklık ölçeği için Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısını .90 olarak bulunmuştur

Bu araştırmada siber aylaklık ölçeğinin alt boyutları için Cronbach Alpha güvenilirlik değerlerine bakıldığında paylaşım boyutu için .84, alışveriş boyutu için .80, durum güncelleme boyutu için .85, içerik erişimi boyutu için .80, oyun/bahis boyutu için .58 olduğu görölmektedir. Ölçeğin tamamı için Cronbach Alpha güvenilirlik değeri .89 olarak ölçölmüştür. Ölçek geneli için bu yüksek değer ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir.

3.3.3. Ergenler için sosyal medya bağımlılığı ölçeği (ESMBO)

Özgenel, Canpolat ve Ekşi (2019) tarafından geliştirilen ergenler için sosyal medya bağımlılığı ölçeği (ESMBO) APA DSM-5 kriterlerine göre geliştirilmiştir. Ölçek formu; hiçbir zaman (1), nadiren (2), bazen (3), çoğunlukla (4), her zaman (5) derecelendirme biçiminde olmak üzere 5’li likert tipindedir.

Ölçekte ters puanlanan madde bulunmamaktadır. 9 maddeden oluşan ölçekte maddelere verilen cevaplar toplanarak birey en az 9 en fazla 45 puan alabilmektedir. Elde edilen toplam puanın ya da aritmetik ortalamasının yüksek olması, bir bireyin sosyal medya bağımlılığının yüksek olduğunu, bu puanın ya da ortalamanın düşük olması ise bireyin sosyal medya bağımlılığının düşük olduğunu gösterir.

Ergenler için sosyal medya bağımlılığı ölçeğinin güvenilirlik katsayısı Özgenel, Canpolat, ve Ekşi (2019) tarafından yapılan bir çalışmada .904 olarak bulunduğu görölmektedir. Bu çalışmada ise ölçeğin Cronbach Alpha güvenilirlik değeri, ölçeğin tamamı için .88 olarak ölçölmüş ve yüksek bir güvenilirliğe sahip olduğu görölmüştür.

3.4.Verilerin analizi

Araştırmanın bu bölümünde toplanan veriler analiz edilmiş ve bu analizlere yönelik bilgiler verilmiştir. Araştırmada elde edilen verilerin analizinde SPSS 25.0 paket programı kullanılmıştır. Araştırmada toplanan verilerin analiz edilmesi için gruplar arasındaki dağılımın normal dağılım olup olmadığının belirlenmesi için basıklık-çarpıklık değerlerine bakılmıştır.

Tablo 9

Araştırmada Kullanılan Ölçeklere Ait Basıklık Çarpıklık Değerleri

	Çarpıklık	Basıklık
Paylaşım (Sharing)	-,066	-,207
Alışveriş (Shopping)	,873	,475
Durum güncelleme (Real-time updating):	1,311	1,055
İçerik erişimi (Accessing online content)	-,523	-,091
Oyun / Bahis (Gaming/gambling)	1,038	1,297
Genel (Siber Aylaklık)	,446	,519
Sosyal Medya Bağımlılığı	1,035	,729

Basıklık (kurtosis) ve çarpıklık (skewness) değerleri -1.5 ile +1,5 arasında olduğunda dağılımın normal olduğu kabul edilmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Tablo 9’da, araştırmamızda elde edilen çarpıklık ve çarpıklık değerleri gösterilmektedir. Çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde verilerin normal dağılım gösterdiği görülmektedir. Bu sebeple, değişkenlerin iki farklı alt grubu arasındaki farklılıkları incelemek için bağımsız örneklem t-testi kullanılırken, değişkenlerin birden fazla alt grubu arasındaki farklılıkları araştırmak için ise tek yönlü varyans analizi tercih edilmiştir.

Bu araştırmada kullanılan siber aylıklık ölçeği ve ergenler için sosyal medya bağımlılığı (ESMBO) ölçekleri için güvenilirlik çalışmaları cronbach Alpha güvenirlik değerlerine bakılarak yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda siber aylıklık ölçeğinin cronbach Alpha güvenirlik değeri .89 bulunurken ergenler için sosyal medya bağımlılığı (ESMBO) ölçeğinin cronbach Alpha güvenirlik değeri .88 olarak ölçülmüş ve bulunan bu değerler neticesinde her 2 ölçeğinde yüksek güvenirliği sahip olduğu görülmüştür.

Meslek lisesi öğrencilerinin siber aylıklık seviyelerini ve alt faktörleri ile sosyal medya bağımlılığı seviyelerinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek için parametrik testlerden olan bağımsız örneklem t testi kullanılmıştır.

Meslek lisesi öğrencilerinin siber aylaklık seviyelerini ve alt faktörleri ile sosyal medya bağımlılığı seviyelerinin sınıf seviyelerine, günlük internet kullandığım süresine , günlük mobil oyun oynama süresine, günlük sosyal medya kullanım süresine ve aile aylık ortalama gelir seviyesine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek için tek yönlü varyans analizi (One Way ANOVA) kullanılmıştır. Tek yönlü varyans analizi sonuçları neticesinde anlamlı farklılaşmanın olduğu grupların tespiti için Tukey HSD testi kullanılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde siber aylaklık ölçeği ve sosyal medya bağımlılığı ölçeğinin çeşitli değişkenlere göre analizlerine yer verilmiş ve başlıklar altında çözümlenmeye çalışılmıştır.

4.1. Siber aylaklık ölçeğine ait analizler

4.1.1. Siber aylaklık ortalama değerleri

Tablo 10.

Siber Aylaklık Ölçeği Ortalama Değerleri

	N	Minimum	Maksimum	Ortalama	Std. Sapma
Paylaşım (Sharing)	941	1,00	5,00	3,09	,79
Alışveriş (Shopping)	941	1,00	5,00	1,99	,78
Durum güncelleme (Real-time updating):	941	1,00	5,00	1,81	,94
İçerik erişimi (Accessing online content)	941	1,00	5,00	3,71	,90
Oyun / Bahis (Gaming/gambling)	941	1,00	5,00	2,03	,82
Toplam Siber Aylaklık	941	1,00	5,00	2,58	,59

Tablo 10 ‘da araştırmada kullanılan siber aylaklık ölçeğinde kullanılan maddelere katılımcılardan alınan cevapların ortalama değerleri görülmektedir. Buna göre tablo incelendiğinde katılımcıların nadiren paylaşım yaptıkları ($\bar{X}=3,09$), çok az alışveriş yaptıkları ($\bar{X}=1,99$), çok az durum güncelleme yaptıkları ($\bar{X}=1,81$) ve çok az oyun/bahis yaptıkları ($\bar{X}=2,03$) görülmektedir. Katılımcılarının çoğunlukla içerik erişimi ($\bar{X}=3,71$) yaptıkları saptanmıştır. Tablodan elde edilen bulgulara göre katılımcıların siber aylaklığı en fazla çevirim içi içeriklere ulaşmak suretiyle yaptığı bilgisine ulaşılmaktadır.

4.1.2. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre siber aylaklık seviyeleri

Tablo 11

Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Siber Aylaklık Seviyeleri

	Gruplar	N	$\bar{X}$	sd	df	t	p
Paylaşım (Sharing)	Erkek	498	27,15	7,22	939	-3,238	,001
	K1Z	443	28,65	6,98			
Alışveriş (Shopping)	Erkek	498	14,55	5,98	939	3,605	,000
	K1Z	443	13,27	4,76			
Durum güncelleme (Real-time updating):	Erkek	498	8,37	4,38	939	-4,77	,000
	K1Z	443	9,82	4,92			
İçerik erişimi (Accessing online content)	Erkek	498	18,01	4,71	939	-4,075	,000
	K1Z	443	19,20	4,21			
Oyun / Bahis (Gaming/gambling)	Erkek	498	9,38	3,40	939	13,549	,000
	K1Z	443	6,72	2,50			
	Erkek	498	77,46	19,00	939	-,175	,861

Siber	aylaklık	Kız	443	77,67	16,09
(Toplam)					

Tabloya göre öğrencilerin siber aylaklık seviyelerinin; ölçekteki paylaşım faktörüne göre $[t(939) = -3,238, p<.05]$, alışveriş faktörüne göre $[t(939) = 3,605, p<.05]$, durum güncelleme faktörüne göre $[t(939) = -4,77, p<.05]$, içerik erişimi faktörüne göre $[t(939) = -4,075, p<.05]$, oyun/bahis faktörüne göre $[t(939) = 13,549, p<.05]$ cinsiyet değişkenine bağlı olarak anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna varılmıştır.

Buna göre faktör bazında yapılan analiz sonucunda araştırmaya katılan katılımcıların siber aylaklık seviyelerinin kızlarda ($\bar{X}=28,65$) , erkeklere ($\bar{X}=27,15$) göre daha yüksek olduğu; güncelleme düzeyinde siber aylaklık seviyelerinin kızlarda ($\bar{X}=9,82$) , erkeklere ($\bar{X}=8,37$) göre daha yüksek olduğu; içerik erişimi düzeyinde siber aylaklık seviyelerinin kızlarda ($\bar{X}=19,2$) , erkeklere ($\bar{X}=18,00$) göre daha yüksek olduğu görülürken alışveriş düzeyinde siber aylaklık seviyelerinin erkeklerde ($\bar{X}=14,55$), kızlara ($\bar{X}=13,27$) göre daha yüksek olduğu ve oyun/bahis düzeyinde siber aylaklık seviyelerinin erkeklerde ($\bar{X}=9,38$) kızlara ($\bar{X}=6,72$) göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Cinsiyet değişkenine göre toplam siber aylaklık seviyesi incelendiğinde $[t(939) = -,175, p>.05]$ sonucu görülmektedir. Burada öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre siber aylaklık seviyelerinde belirgin bir fark olmadığı söylenebilir. Ortalamama ($\bar{X}$) değerlerine bakıldığında da kızlarda ($\bar{X}=77,67$), erkeklerde ($\bar{X}=77,46$) değerlerinin birbirine çok yakın olduğu görülmektedir.

4.1.3. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre siber ayaklık seviyeleri

Tablo 12

Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine Göre Siber Ayaklık Seviyeleri

	Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	sd	F	p	Anlamlı Fark
Paylaşım (Sharing)	1	237	27,09	7,53				
	2	427	28,27	7,17	3			
	3	172	27,66	6,61	937	1,517	,208	Yok
	4	105	28,21	6,95	940			
	Toplam	941	27,85	7,15				
Alışveriş (Shopping)	1	237	12,50	5,22				4-1
	2	427	13,85	5,31	3			4-2
	3	172	14,30	5,44	937	17,962	,000	4-3
	4	105	17,05	5,51	940			3-1
	Toplam	941	13,95	5,48				2-1
Durum güncelleme (Real-time updating):	1	237	8,43	4,25				
	2	427	8,80	4,43	3			
	3	172	9,79	5,24	937	5,660	,001	4-1
	4	105	10,28	5,42	940			3-1
	Toplam	941	9,05	4,70				
	1	237	18,02	4,88	3	1,887	,130	Yok

İçerik erişimi (Accessing online content)	2	427	18,89	4,29	937			
	3	172	18,55	4,40	940			
	4	105	18,53	4,73				
	Toplam	941	18,57	4,52				
Oyun / Bahis (Gaming/gambling)	1	237	7,93	2,88				
	2	427	8,33	3,44	3			
	3	172	8,24	3,31	937	1,798	,146	Yok
	4	105	7,60	3,42	940			
	Toplam	941	8,13	3,29				
Siber aylaklık (Toplam)	1	237	73,97	17,75				
	2	427	78,14	17,29	3			
	3	172	78,55	17,73	937	5,561	,001	4-1 2-1
	4	105	81,67	17,82	940			
	Toplam	941	77,56	17,68				

(1-9. sınıf, 2-10.sınıf, 3-11.sınıf, 4-12.sınıf)

Tablo 12’de öğrencilerin günlük oyun oynama sürelerine göre siber aylaklık alt faktörleri ve toplam siber aylaklık değişimleri incelenmektedir. Öğrencilerin sınıf seviyelerine göre siber aylaklık ölçeğinde bulunan alt faktörler bazında incelemesi yapıldığında paylaşım, içerik erişimi ve oyun/bahis faktörlerinde sınıf seviyeleri arasında anlamlı bir fark görülmediği saptanmıştır.

Öğrencilerin sınıf seviyelerine göre siber aylaklık ölçeğinde bulunan alt faktörler bazında incelemesi yapıldığında alışveriş [$F(3-937) = 17,962, p<.05$] boyutunda öğrencilerin sınıf seviyeleri arasında anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Sanal ortamlarda alışveriş

boyutunun öğrenci sınıf seviyeleri arasındaki farklılığın hangi seviyeler arasında olduğunu saptamak için yapılan Tukey Testi'nin sonuçlarına göre; 9 .sınıf seviyesindeki öğrencilerin ($\bar{X} = 12,50$), 10 .sınıf seviyesindeki öğrencilerin ($\bar{X} = 13,85$), 11. sınıf seviyesindeki öğrencilerin ($\bar{X} = 14,30$) ve 12. sınıf seviyesinde öğrenim gören öğrencilerin ($\bar{X} = 17,05$) olarak bulunmuştur. Tüm bu sonuçlara göre sınıf seviyesi yükseldikçe öğrencilerin alışveriş boyutunda alışkanlıklarının yükseldiği sonucuna varılabilir.

Öğrencilerin sınıf seviyelerine göre siber aylaklık ölçeğinde bulunan alt faktörler bazında incelemesi yapıldığında durum güncelleme [$F(3-937) = 5,660, p < .05$] boyutunda öğrencilerin sınıf seviyeleri arasında anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Sanal ortamlarda durum güncelleme boyutunun öğrenci sınıf seviyeleri arasındaki istatistiksel farkı saptamak için yapılan Tukey Testi'nin sonuçlarına göre 9. sınıf seviyesinde öğrenim gören öğrencilerin ($\bar{X} = 8,43$), 10. sınıf seviyesinde öğrenim gören öğrencilerin ($\bar{X} = 8,80$), 11. sınıf seviyesinde öğrenim gören öğrencilerin ($\bar{X} = 9,79$), 12. sınıf seviyesinde öğrenim gören öğrencilerin ($\bar{X} = 10,28$) olduğu görülmüştür. Bu analizler neticesinde öğrencilerin sınıf seviyeleri yükseldikçe durum güncelleme faktörüne göre farkın da yükseldiği sonucuna varılabilmektedir.

Sınıf seviyelerine göre siber aylaklık ölçeğinin toplam değerinin analizi yapıldığında toplam siber aylaklık seviyesinin [$F(3-937) = 5,561, p < .05$] öğrencilerin sınıf seviyeleri baz alındığında anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Yapılan Tukey testinin sonuçlarına göre 12.sınıf seviyesinde öğrenim gören öğrencilerin ($\bar{X} = 81,67$) siber aylaklık seviyelerinin, 9. sınıfta öğrenim gören öğrencilerden ($\bar{X} = 73,97$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu analizler neticesinde öğrencilerin sınıf seviyeleri yükseldikçe siber aylaklık seviyelerinin arttığı söylenilebilir.

4.1.4. Öğrencilerin kişisel cep telefonu sahiplik durumuna göre siber ayaklık seviyeleri

Tablo 13

Öğrencilerin Kişisel Cep Telefonu Sahiplik Durumuna Göre Siber Ayaklık Seviyeleri

	Gruplar	N	$\bar{X}$	sd	df	t	p
Paylaşım (Sharing)	1	892	28,10	7,00	939	4,541	,000
	2	49	23,39	8,25			
Alışveriş (Shopping)	1	892	14,12	5,51	939	4,152	,000
	2	49	10,82	3,67			
Durum güncelleme (Real-time updating):	1	892	9,15	4,74	939	2,81	,005
	2	49	7,22	3,45			
İçerik erişimi (Accessing online content)	1	892	18,64	4,47	939	2,111	,035
	2	49	17,24	5,28			
Oyun / Bahis (Gaming/gambling)	1	892	8,19	3,27	939	2,435	,015
	2	49	7,02	3,35			
Siber ayaklık (Toplam)	1	892	78,21	17,47	939	4,884	,000
	2	49	65,69	17,43			

(1- cep telefonu var, 2- cep telefonu yok)

Tablo 13'te araştırmaya katılan öğrencilerin cep telefonu sahiplik durumlarına göre siber ayaklık alt faktörleri ve toplam siber ayaklık değişimleri incelenmektedir.

Tabloya göre öğrencilerin siber aylaklık ölçeği alt faktörlerine incelemesi yapıldığında; ölçekteki paylaşım faktörüne göre $[t(939) = 4,541, p < .05]$, alışveriş faktörüne göre $[t(939) = 4,152, p < .05]$, durum güncelleme faktörüne göre $[t(939) = 2,81, p < .05]$, içerik erişimi faktörüne göre $[t(939) = 2,11, p < .05]$, oyun/bahis faktörüne göre $[t(939) = 2,435, p < .05]$ olarak bulunmuş ve bulunan sonuçlara göre cep telefonuna sahip katılımcılarla cep telefonuna sahip olmayan katılımcılar arasında bu faktörler açısından anlamlı bir fark olduğu görülmüştür.

Siber aylaklık ölçeği alt faktörleri bazında inceleyecek olursak paylaşım düzeyinde siber aylaklık seviyelerinin cep telefonuna sahip olanlarda ($\bar{X}=28,10$), olmayanlara ($\bar{X}=23,39$) göre daha yüksek olduğu; alışveriş düzeyinde siber aylaklık seviyelerinin cep telefonuna sahip olanlarda ($\bar{X}=14,12$) , olmayanlara ($\bar{X}=10,82$) göre daha yüksek olduğu; durum güncelleme düzeyinde siber aylaklık seviyelerinin cep telefonuna sahip olanlarda ($\bar{X}=9,15$) , olmayanlara ($\bar{X}=7,22$) göre daha yüksek olduğu görülmüştür. İçerik erişimi düzeyinde siber aylaklık seviyelerinin cep telefonuna sahip olanlarda ($\bar{X}=18,64$) , olmayanlara ($\bar{X}=17,24$) göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Oyun/bahis düzeyinde siber aylaklık seviyelerinin cep telefonuna sahip olanlarda ($\bar{X}=8,19$), olmayanlara ($\bar{X}=7,02$) göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Cep telefonuna sahip olma durumuna göre toplam siber aylaklık seviyeleri incelendiğinde $[t(939) = 4,88, p < .05]$ olduğu ve bu sonuca göre cep telefonuna sahiplik durumunun siber aylaklık seviyesinde anlamlı farka neden olduğu görülmüştür. Gruplar incelendiğinde siber aylaklık seviyelerinin cep telefonuna sahip olanlarda ($\bar{X}=78,21$), cep telefonuna sahip olmayanlara ($\bar{X}=65,59$) kıyasla daha yüksek olduğu görülmüştür.

4.1.5. Öğrencilerin günlük internet kullanım sürelerine göre siber ayaklık seviyeleri

Tablo 14

Öğrencilerin Siber Ayaklık Seviyelerinin Günlük İnternet Kullanım Sürelerine Göre Değişimi

	Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	sd	F	p	Anlamlı Fark
Paylaşım (Sharing)	1	81	22,72	7,44				4-1,
	2	310	26,75	6,57	3			4-2,
	3	293	28,92	6,64	937	25,582	,000	3-1,
	4	257	29,60	7,32	940			3-2,
	Toplam	941	27,85	7,15				2-1
Alışveriş (Shopping)	1	81	11,79	5,06				
	2	310	13,28	4,78	3			4-1,
	3	293	14,01	5,08	937	11,970	,000	4-2,
	4	257	15,37	6,40	940			4-3,
	Toplam	941	13,95	5,48				3-1
Durum güncelleme (Real-time updating):	1	81	7,40	3,70				
	2	310	8,49	4,07	3			4-1,
	3	293	9,20	4,96	937	9,381	,000	4-2,
	4	257	10,09	5,12	940			3-1
	Toplam	941	9,05	4,70				

İçerik erişimi (Accessing online content)	1	81	15,40	4,83				
	2	310	18,08	4,62	3			4-1,
	3	293	18,95	4,04	937	22,320	,000	4-2,
	4	257	19,73	4,28	940			3-1,
	Toplam	941	18,57	4,52				2-1
Oyun / Bahis (Gaming/gambling)	1	81	6,80	2,93				
	2	310	7,66	2,95	3			4-1,
	3	293	8,13	3,29	937	14,891	,000	4-2,
	4	257	9,12	3,51	940			4-3,
	Toplam	941	8,13	3,29				3-1
Siber aylıklık (Toplam)	1	81	64,10	17,13				4-1,
	2	310	74,25	15,64	3			4-2,
	3	293	79,22	15,82	937	34,546	,000	4-3,
	4	257	83,91	18,99	940			3-1,
	Toplam	941	77,56	17,68				3-2,
								2-1

(1:1 saatten az, 2:1-3 saat, 3:3-5 saat, 4:5 saatten fazla)

Tablo 14’de öğrencilerin günlük internet kullanım sürelerine göre siber aylıklık alt faktörleri ve toplam siber aylıklık değişimleri incelenmektedir.

Öğrencilerin günlük internet kullanım sürelerine göre siber aylıklık ölçeğinde bulunan alt faktörler ve toplam siber aylıklık seviyesi bazında incelemesi yapıldığında tüm faktörlerde ve toplam siber aylıklık seviyelerinde anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır.

Öğrencilerin günlük internet kullanım sürelerine göre siber aylaklık ölçeğinde bulunan alt faktörler bazında incelemesi yapıldığında paylaşım (sharing) [F(3-937) = 25,582, p<.05], alışveriş [F(3-937) = 11,970, p<.05] , durum güncelleme (real-time updating) [F(3-937) = 9,381, p<.05] ,içerik erişimi (accessing online content)[F(3-937) = 22,320, p<.05], oyun / bahis (gaming/gambling) [F(3-937) = 14,891, p<.05] altboyutlarında ve siber aylaklık (toplam) [F(3-937) = 34,546, p<.05] boyutunda anlamlı farklılık olduğu görülmüştür.

Siber aylaklık ölçeğine ait tüm alt boyutlar ve toplam siber aylaklık seviyesinin öğrencilerin günlük internet kullanım sürelerine göre farklılıklarının ne seviyede olduğunu saptamak için yapılan Tukey Testi'nde bulunan sonuca göre katılımcıların günlük internet kullanım süreleri arttıkça ($\bar{X}$) gruplar arasındaki farkın da arttığı görülmüştür. Tukey testi'nden alınan verilere göre günlük internet kullanım süresinin artması siber aylaklık seviyesinin artmasına neden olduğu sonucuna varılabilmektedir.

4.1.6. Öğrencilerin siber ayaklık seviyelerinin günlük oyun oynama sürelerine göre değişimi

Tablo 15

Öğrencilerin Siber Ayaklık Seviyelerinin Günlük Oyun Oynama Sürelerine Göre Değişimi

	Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	sd	F	p	Anlamlı Fark
Paylaşım (Sharing)	1	562	27,55	7,06	3	937	,994	,395
	2	248	28,48	7,01				
	3	80	28,09	7,10				
	4	51	27,82	8,71				
	Toplam	941	27,85	7,15				
Alışveriş (Shopping)	1	562	13,79	5,18	3	1,034	,377	Yok
	2	248	13,92	5,54	937			

		3	80	14,86	6,26	940			
		4	51	14,43	6,91				
		Toplam	941	13,95	5,48				
Durum güncelleme (Real-time updating):		1	562	9,03	4,58				
		2	248	9,27	5,05	3			
		3	80	8,74	4,36	937	,381	,767	Yok
		4	51	8,75	4,71	940			
		Toplam	941	9,05	4,70				
İçerik erişimi (Accessing online content)		1	562	18,50	4,41				
		2	248	18,57	4,79	3			
		3	80	18,63	4,41	937	,441	,724	Yok
		4	51	19,25	4,65	940			
		Toplam	941	18,57	4,52				
Oyun / Bahis (Gaming/gambling)		1	562	7,26	3,08				
		2	248	9,12	3,11	3			4-1,
		3	80	10,03	2,80	937	39,292	,000	3-1,
		4	51	9,98	3,72	940			2-1
		Toplam	941	8,13	3,29				
Siber aylıklık (Toplam)		1	562	76,12	16,88	3			
		2	248	79,37	18,17	937	3,172	,024	Yok
		3	80	80,34	18,77	940			

4	51	80,24	20,79
Toplam	941	77,56	17,68

(1:1 saatteen az, 2:1-3 saat, 3:3-5 saat, 4:5 saatten fazla)

Tablo 15’te öğrencilerin günlük oyun oynama sürelerine göre siber aylaklık alt faktörleri ve toplam siber aylaklık değişimleri incelenmektedir. Öğrencilerin günlük oyun oynama sürelerine göre siber aylaklık ölçeğinde bulunan alt faktörler ve toplam siber aylaklık seviyesi bazında incelemesi yapıldığında sadece oyun/bahis alt faktöründe [$F(3-937) = 39,292, p < .05$] anlamlı farklılık olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin günlük oyun oynama sürelerine göre toplam siber aylaklık seviyesi incelendiğinde, günlük oyun oynama sürelerinin değişiminin toplam siber aylaklık arasında fark olduğu ama bu farkın anlamlı seviyede olmadığı sonucuna varılmıştır.

Siber aylaklık ölçeğine ait tüm alt boyutlar ve toplam siber aylaklık seviyesinin öğrencilerin günlük oyun oynama sürelerine göre farklılıkların ne seviyede olduğunu saptamak için yapılan Tukey testi’nde bulunan sonuca göre katılımcıların günlük oyun oynama sürelerinin artması sadece siber aylaklık ölçeğinin alt faktörlerinden oyun/bahis alt faktörünü etkilemiş ve burada günlük oyun süresinin artması siber aylaklığı artırdığı sonucuna varılmıştır.

4.1.7. Öğrencilerin siber ayaklık seviyelerinin günlük sosyal medya kullanım sürelerine göre değişimi

Tablo 16

Öğrencilerin Siber Ayaklık Seviyelerinin Günlük Sosyal Medya Kullanım Sürelerine Göre Değişimi

	Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	sd	F	p	Anlamlı Fark
Paylaşım (Sharing)	1	23	23,62	6,91				
		2						
	2	39	28,16	6,65				4-1,
		9			3			4-2,
	3	17	29,99	6,12	937	51,17	,000	3-1,
		8			940	3		3-2,
	4	13	31,49	6,76				2-1
		2						
	Toplam	94	27,85	7,15				
		1						
Alışveriş (Shopping)	1	23	12,31	4,93				4-1,
		2						4-2,
	2	39	14,06	5,21	3			3-1,
		9			937	13,44	,000	2-1
	3	17	14,39	5,49	940	5		
		8						
	4	13	15,90	6,35				
		2						

		Toplam	94 1	13,95	5,48				
		1	23 2	7,46	3,76				4-1,
		2	39 9	8,92	4,64				4-2,
		3	17 8	9,71	4,78	3 937	22,22 9	,000	4-3,
Durum güncelleme (Real-time updating):		4	13 2	11,36	5,15				3-1,
		Toplam	94 1	9,05	4,70				2-1
İçerik erişimi (Accessing online content)		1	23 2	17,09	4,93				
		2	39 9	18,55	4,21				4-1,
		3	17 8	19,62	4,27	3 937	15,66 2	,000	4-2,
		4	13 2	19,83	4,28				3-1,
		Toplam	94 1	18,57	4,52				3-2,
Oyun / Bahis (Gaming/gambling)		1	23 2	7,35	2,81	3			2-1
		2	39 9	8,21	3,18	937	9,682	,000	4-1,
		3							4-2,
		4							4-3,

		3	17 8	8,15	3,29		2-1
		4	13 2	9,23	4,00		
		Toplam	94 1	8,13	3,29		
Siber aylıklık (Toplam)	1	23 2	67,83	16,12			
	2	39 9	77,89	16,36			4-1,
	3	17 8	81,88	16,17	937 6	48,11 ,000	4-2, 4-3,
	4	13 2	87,82	17,85	940		3-1, 3-2,
	Toplam	94 1	77,56	17,68			2-1

(1:1 saatten az, 2:1-3 saat, 3:3-5 saat, 4:5 saatten fazla)

Tablo 16’da öğrencilerin günlük sosyal medya kullanım sürelerine göre siber aylıklık alt faktörleri ve toplam siber aylıklık değişimleri incelenmektedir. Öğrencilerin günlük sosyal medya kullanım sürelerine göre siber aylıklık ölçeğinde bulunan alt faktörler ve toplam siber aylıklık seviyesi bazında incelemesi yapıldığında tüm alt faktörlerde ve toplam siber aylıklık seviyelerinde günlük internet kullanım sürelerinin değişimine göre anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır.

Öğrencilerin günlük sosyal medya kullanım sürelerine göre siber aylıklık ölçeğinde bulunan alt faktörler bazında incelemesi yapıldığında paylaşım (sharing) [F(3-937) = 51,173, p<.05], alışveriş [F(3-937) = 13,445 p<.05] , durum güncelleme (real-time updating) [F(3-937) = 22,229, p<.05] ,içerik erişimi (accessing online content)[F(3-937) =

15,662, $p < .05$], oyun / bahis (gaming/gambling) [$F(3-937) = 9,682$, $p < .05$] alt boyutlarında ve siber aylaklık (toplam) [$F(3-937) = 48,116$, $p < .05$] boyutunda günlük sosyal medya kullanım sürelerine bağlı olarak anlamlı bir farklılık olduğu gözlemlenmiştir.

Siber aylaklık ölçeğine ait tüm alt boyutlar ve toplam siber aylaklık seviyesinin öğrencilerin günlük sosyal medya kullanım sürelerine göre farklılıkların ne seviyede olduğunu saptamak için yapılan Tukey testinde bulunan sonuca göre katılımcıların günlük sosyal medya kullanım süreleri ($\bar{X}$) arttıkça gruplar arasındaki farkın da arttığı görülmüştür. Tukey Testi'nden alınan verilere göre günlük sosyal medya kullanım süresinin artması siber aylaklık seviyesinin artmasına neden olduğu sonucuna varılmaktadır.

4.1.8. Öğrencilerin siber aylaklık seviyelerinin aile aylık gelir düzeyine göre değişimi

Tablo 17

Öğrencilerin Siber Aylaklık Seviyelerinin Aile Aylık Gelir Düzeyine Göre Değişimi

	Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	sd	F	p	Anlamlı Fark
Paylaşım (Sharing)	1	335	26,54	7,19				
	2	472	28,50	7,01	3			
	3	107	28,60	6,81	937	6,348	,000	3-1,
	4	27	30,00	8,03	940			2-1
	Toplam	941	27,85	7,15				
Alışveriş (Shopping)	1	335	12,95	5,37				4-1,
	2	472	13,96	5,18	3			4-2,
	3	107	15,70	5,52	937	16,919	,000	4-3,
	4	27	19,33	6,91	940			3-1,

		Toplam	941	13,95	5,48				3-2, 2-1
		1	335	8,51	4,48				4-1,
		2	472	9,18	4,68	3			4-2,
Durum güncelleme (Real-time updating):		3	107	9,37	4,57	937	6,089	,000	4-3
		4	27	12,26	6,44	940			
		Toplam	941	9,05	4,70				
İçerik erişimi (Accessing content)	online	1	335	18,11	4,64				
		2	472	18,76	4,38	3			4-1
		3	107	18,66	4,74	937	3,270	,021	
		4	27	20,59	3,80	940			
		Toplam	941	18,57	4,52				
		1	335	7,44	3,15				
		2	472	8,37	3,19	3			4-1,4-
Oyun / Bahis (Gaming/gambling)		3	107	8,46	3,04	937	14,661	,000	2,4-3,3-
		4	27	11,22	4,87	940			1,2-1
		Toplam	941	8,13	3,29				
Siber aylıklık (Toplam)		1	335	73,55	17,44				
		2	472	78,77	17,01	3			4-1,4-
		3	107	80,79	16,15	937	15,615	,000	2,4-3,3-
		4	27	93,41	23,39	940			1,2-1

(1:5000'den az, 2:5000-10000 arası, 3:10000-20000 arası, 4:20000'den fazla)

Tablo 17'de öğrencilerin aile aylık gelir düzeyine göre siber aylaklık alt faktörleri ve toplam siber aylaklık değişimleri incelenmektedir. Öğrencilerin aile aylık gelir düzeyine göre siber aylaklık ölçeğinde bulunan alt faktörler ve toplam siber aylaklık seviyesi bazında incelemesi yapıldığında tüm faktörlerde ve toplam siber aylaklık seviyelerinde aile aylık gelir düzeyine göre anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır.

Öğrencilerin aile aylık gelir düzeyine göre siber aylaklık ölçeğinde bulunan alt faktörler bazında incelemesi yapıldığında paylaşım (sharing) [$F(3-937) = 6,348, p<.05$], alışveriş [$F(3-937) = 16,919, p<.05$], durum güncelleme (real-time updating) [$F(3-937) = 6,089, p<.05$], içerik erişimi (accessing online content) [$F(3-937) = 3,270, p<.05$], oyun / bahis (gaming/gambling) [$F(3-937) = 14,661, p<.05$] alt boyutlarında ve siber aylaklık (toplam) [$F(3-937) = 15,615, p<.05$] boyutunda Günlük sosyal medya kullanım sürelerine bağlı olarak anlamlı bir farklılık olduğu gözlemlenmiştir.

Siber aylaklık ölçeğine ait tüm alt boyutlar ve toplam siber aylaklık seviyesinin öğrencilerin aile aylık gelir düzeyine göre farklılıkların ne seviyede olduğunu saptamak için yapılan Tukey Testi'nde bulunan sonuca göre katılımcıların aile aylık geliri arttıkça ($\bar{X}$) gruplar arasındaki farkın da arttığı görülmüştür. Tukey Testi'nden alınan verilere göre aile aylık gelir düzeyinin artması siber aylaklık seviyesinin artmasına neden olmaktadır sonucuna varılabilmektedir.

4.2. Sosyal medya bağımlılığı ölçeğine ait analizler

4.2.1. Öğrencilerin sosyal medya bağımlılığı seviyelerinin cinsiyetlerine göre değişimi

Tablo 18

Öğrencilerin Sosyal Medya Bağımlılığı Seviyelerinin Cinsiyetlerine Göre Değişimi

	Gruplar	N	$\bar{X}$	sd	df	t	p
Sosyal medya bağımlılığı	Erkek	498	18,14	7,62	939	-2,615	,009
	Kız	443	19,49	8,23			

Tablo 18’de öğrencilerin cinsiyetlerine göre sosyal medya bağımlılık seviyeleri incelenmektedir. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre sosyal medya bağımlılık düzeyleri incelendiğinde [$t(939) = -2,615, p < .05$] cinsiyetler arasında anlamlı farkın olduğu sonucuna varılmaktadır. Kızların sosyal medya bağımlılık seviyesinin ($\bar{X}=19,49$) erkeklere kıyasla ($\bar{X}=18,14$) daha yüksek olduğu görülmektedir

4.2.2. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre sosyal medya bağımlılık seviyeleri

Tablo 19

Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine Göre Sosyal Medya Bağımlılık Seviyeleri

	Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	sd	F	p	Anlamlı Fark
Sosyal Medya Bağımlılığı	1	237	19,31	8,38	3	,938	,422	Yok
	2	427	18,72	7,88	937			

3	172	18,01	7,46	940
4	105	19,04	7,90	
Toplam	941	18,77	7,94	

(1:9. sınıf, 2:10.sınıf, 3:11.sınıf, 4:12.sınıf)

Tablo 19’da öğrencilerin sınıf seviyelerine göre sosyal medya bağımlılık seviyeleri incelenmektedir. Öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf düzeyine göre sosyal medya bağımlılıkları arasındaki farkın anlamlı olmadığı [$F(3-937) = .938, p>.05$] görülmüştür. Elde edilen bu sonuca göre öğrencilerin sınıf düzeylerinin öğrencilerin sosyal medya bağımlılığı üzerine bir etkisinin olmadığı sonucuna varılmaktadır.

4.2.3. Öğrencilerin sosyal medya bağımlılık seviyelerinin kişisel cep telefonu sahiplik durumuna göre değişimi

Tablo 20

Öğrencilerin Sosyal Medya Bağımlılık Seviyelerinin Kişisel Cep Telefonu Sahiplik Durumuna Göre Değişimi

	Gruplar	N	$\bar{X}$	sd	df	t	p
Sosyal medya bağımlılığı	1	892	18,84	7,90	939	1,127	,298
	2	49	17,53	8,54			

(1-cep telefonu var, 2 – cep telefonu yok)

Tablo 20’de öğrencilerin kişisel cep telefonu sahiplik durumuna göre sosyal medya bağımlılık seviyeleri incelenmektedir. Tablo incelendiğinde [$t(939) = 1,13, p>.05$] araştırmaya katılan öğrencilerin cep telefonuna sahip olup olmasının sosyal medya bağımlılığı üzerinde bir farka sebep olmadığı görülmektedir. Kişisel cep telefonu sahipliği, sosyal medya bağımlılığı üzerindeki etkiyi belirleyen tek faktör değildir. Sosyal medya

bağımlılığı, bir dizi faktörün birleşimiyle oluşabilir. Bu faktörler kişisel, sosyal, psikolojik ve çevresel olabilir.

Cep telefonu sahipliği, kişinin sosyal medya kullanımını etkileyebilir, ancak kullanımın yoğunluğunu belirleyen tek unsur değildir. Bağımlılık, genellikle bireyin kişisel özellikleri, duygusal durumu, zihinsel sağlığı, çevresel etkiler ve sosyal etkileşimler gibi çeşitli faktörlerin bir kombinasyonu ile gelişebilir. Bazı insanlar, cep telefonu sahibi olmalarına rağmen, sosyal medyayı sınırlı ve dengeli bir şekilde kullanabilirken, bazıları bu konuda daha fazla zorluk yaşayabilir. Meslek lisesi öğrencilerinin cep telefonu sahiplik durumunun sosyal medya bağımlılığına direkt olarak etki etmediği görülmektedir. Cep telefonu sahipliği, bireyin bu faktörlerle nasıl başa çıktığı ve sosyal medyayı nasıl kullandığı ile ilişkilidir. Bağımlılık, bireyin bu faktörleri dengeleme ve kontrol etme yeteneğiyle de ilişkilidir. Dolayısıyla, sosyal medya bağımlılığı üzerindeki etkiyi anlamak, sadece cep telefonu sahipliğiyle değil, bir dizi diğer etkeni de göz önünde bulundurmayı gerektirir.

4.2.4. Öğrencilerin sosyal medya bağımlılık seviyelerinin internet kullanım sürelerine göre değişimi

Tablo 21

Öğrencilerin Sosyal Medya Bağımlılık Seviyelerinin İnternet Kullanım Sürelerine Göre Değişimi

	Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	sd	F	p	Anlamlı Fark
Sosyal Medya Bağımlılığı	1	81	15,37	6,39	3	27,732	,000	4-1,
	2	310	16,67	6,63				4-2,
	3	293	19,24	7,73				4-3,
	4	257	21,86	8,86				3-1,
	Toplam	941	18,77	7,94	940			3-2

(1:1 saatten az, 2:1-3 saat, 3:3-5 saat, 4:5 saatten fazla)

Tablo 21’de günlük internet kullanım sürelerine göre sosyal medya bağımlılık seviyeleri incelenmektedir. Tablo incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin günlük internet kullanım sürelerinin sosyal medya bağımlılığı üzerinde anlamlı farka sebep olduğu görülmektedir [$F(3-937) = 27,732, p < .05$].

Sosyal medya bağımlılık seviyesinin öğrencilerin günlük internet kullanım sürelerine göre farklılıkların ne seviyede olduğunu saptamak için yapılan Tukey Testi’nde bulunan sonuca göre günlük 1 saatten az internet erişimi olan katılımcılar ($\bar{X}=15,37$), günlük 1-3 saat arası internet erişimi olan katılımcılar ($\bar{X}=16,67$), günlük 3-5 saat arası internet erişimi olan katılımcılar ($\bar{X}=19,24$) ve günlük 5 saatten fazla internet erişimi olan katılımcılar ($\bar{X}=21,86$) arasında farklılığın günlük internet kullanım süreleri ile doğru orantılı olduğu görülmektedir. Özetle günlük internet kullanım süresinin artmasıyla sosyal medya bağımlılığı seviyesinin de arttığı sonucuna varılmıştır.

4.2.5. Öğrencilerin sosyal medya bağımlılık seviyelerinin günlük oyun oynama sürelerine göre değişimi

Tablo 22

Öğrencilerin Sosyal Medya Bağımlılık Seviyelerinin Günlük Oyun Oynama Sürelerine Göre Değişimi

	Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	sd	F	p	Anlamlı Fark
Sosyal Medya Bağımlılığı	1	562	18,10	7,59	3	5,313	,001	4-1, 3-1
	2	248	19,08	7,91				
	3	80	21,00	8,39				
	4	51	21,25	9,90				
	Toplam	941	18,77	7,94				

(1:1 saatten az, 2:1-3 saat, 3:3-5 saat, 4:5 saatten fazla)

Tablo 22’de günlük oyun oynama sürelerine göre sosyal medya bağımlılık seviyeleri incelenmektedir. Tablo incelendiğinde öğrencilerin günlük oyun oynama sürelerine göre sosyal medyaya bağımlılık seviyelerinde anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır [$F(3-937) = 5,313, p<.05$].

Öğrencilerin günlük oyun oynama sürelerine göre sosyal medya bağımlılığının ne seviyede olduğunu saptamak için yapılan Tukey Testi’nde bulunan sonuca göre katılımcıların günlük oyun oynama süresi 1 saatten az olan katılımcılar için ($\bar{x}=18,10$), 1-3 saat oyun oynayan katılımcılar için ($\bar{x}=19,08$), günlük 3-5 saat arası oyun oynayan katılımcılar için ($\bar{x}=21,00$) ve günlük 5 saatten fazla oyun oynayan katılımcılar için de ($\bar{x}=21,25$) olduğu grlmştır. Elde edilen sonuçlara göre katılımcıların sosyal medya bağımlılık seviyelerinin günlük oyun oynama süreleri ile pozitif bir ilişki içinde olduğu sonucuna varılabilir.

Bulunan sonuç genele yayılabilir bir durum olmayabilir. Oyun oynama süresinin artması her durumda sosyal medya bağımlılığının artmasına tek başına sebep olur şeklinde kesin bir yargı söylemek doğru olmayacaktır. Oyun oynamak ile sosyal medya bağımlılığı arasında doğrudan bir nedensellik olmayabilir; bunun yerine bu aktiviteler arasında bir ilişki olabilir. Oyun oynama süreleri arttıķa, belirli bir süre sosyal medyaya erişimi de artabilir. Oynanan oyunların sosyal medya hesaplarından takip edip oradan ödüller vs. veriliyor olabilir. Bu durum sosyal medya kullanımını artırabilir ama sosyal medya bağımlılığını tek başına doğrudan etkiliyor demek mümkün değildir.

4.2.6. Öğrencilerin sosyal medya bağımlılık seviyelerinin günlük sosyal medya kullanım sürelerine göre değişimi

Tablo 23

Öğrencilerin Sosyal Medya Bağımlılık Seviyelerinin Günlük Sosyal Medya Kullanım Sürelerine Göre Değişimi

	Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	sd	F	p	Anlamlı Fark
Sosyal Medya Bağımlılığı	1	232	15,57	6,49	3	53,057	,000	4-1,
	2	399	17,74	7,02				4-2,
	3	178	20,61	7,80				4-3,
	4	132	25,05	8,96				3-1,
	Toplam	941	18,77	7,94	940			3-2,
								2-1

(1:1 saatten az, 2: 1-3 saat, 3: 3-5 saat, 4: 5 saatten fazla)

Tablo 23'te katılımcıların sosyal medya bağımlılık seviyelerinin günlük sosyal medya kullanım sürelerine göre değişimi incelenmektedir. Tablo incelendiğinde günlük sosyal medya kullanım süresinin sosyal medya bağımlılığı üzerinde anlamlı bir farklılığa sebep olduğu anlaşılmaktadır [$F(3-937) = 53,06, p < .05$].

Öğrencilerin günlük sosyal medya kullanım sürelerine göre sosyal medya bağımlılığının ne seviyede olduğunu saptamak için yapılan Tukey testi'nde bulunan sonuca göre günlük sosyal medya kullanım süresi 1 saatten az olan katılımcılar ($\bar{x}=15,57$), 1-3 saat oyun oynayan katılımcılar ($\bar{x}=17,74$), günlük 3-5 saat arası oyun oynayan katılımcılar ($\bar{x}=20,61$) ve günlük 5 saatten fazla oyun oynayan katılımcılar da ($\bar{x}=25,05$) olduğu görülmüştür. Bu sonuçlara göre katılımcıların günlük sosyal medya kullanım süreleri arttıkça sosyal medya bağımlılık seviyelerinin de arttığı sonucuna varılabilir.

4.2.7. Öğrencilerin sosyal medya bağımlılık seviyelerinin aile aylık gelir düzeyine göre değişimi

Tablo 24

Öğrencilerin Sosyal Medya Bağımlılık Seviyelerinin Aile Aylık Gelir Düzeyine Göre Değişimi

	Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	sd	F	p	Anlamlı Fark
Sosyal Medya Bağımlılığı	1	335	18,58	7,89	3	1,212	,304	Yok
	2	472	18,85	8,04				
	3	107	18,38	6,70				
	4	27	21,48	10,67				
	Toplam	941	18,77	7,94	940			

(1:5000'den az, 2:5000-10000 arası, 3:10000-20000 arası, 4:20000'den fazla)

Tablo 24'te öğrencilerin ailelerine ait aylık gelir düzeyine göre sosyal medya bağımlılık seviyeleri incelenmektedir. Tablo incelendiğinde $[F(3-937) = 1,212, p > .05]$ aile aylık gelir düzeyine göre sosyal medya bağımlılık seviyesi arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir. Elde edilen bu sonuca göre öğrencilerin ailelerine ait aylık gelir düzeylerinin, öğrencilerin sosyal medya bağımlılığı üzerine bir etkisinin olmadığı sonucuna varılmaktadır.

4.3. Siber aylaklık ve sosyal medya bağımlılığı arasındaki ilişki

Tablo 25

Siber Aylaklık Alt Faktörleri ve Sosyal Medya Bağımlılığı Arasındaki İlişkiye Yönelik Korelasyon Tablosu

	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	1	2	3	4	5	6	7
1- Paylaşım (Sharing)	941	27,8 5	7,15	-	,368*	,411*	,496*	,281*	,807*	,366*
2- Alışveriş (Shopping)	941	13,9 5	5,48	,368*	-	,403*	,260*	,420*	,710*	,188*
3- Durum güncelleme (Real-time updating):	941	9,05	4,70	,411*	,403*	-	,283*	,282*	,681*	,296*
4- İçerik erişimi (Accessing online content)	941	18,5 7	4,52	,496*	,260*	,283*	-	,238*	,656*	,259*
5- Oyun / Bahis (Gaming/gambl ing)	941	8,13	3,29	,281*	,420*	,282*	,238*	-	,566*	,212*
6- Siber aylaklık (Toplam)	941	77,5 6	17,6 8	,807*	,710*	,681*	,656*	,566*	-	,391*
7- Sosyal Medya Bağımlılığı	941	18,7 7	7,94	,366*	,188*	,296*	,259*	,212*	,391*	-

*p<.05 ** p<.01

Tablo 25'te siber aylaklık ölçeği alt faktörleri ve toplam siber aylaklık seviyelerinin sosyal medya bağımlılığı arasındaki korelasyonel ilişkisi listelenmektedir.

Korelasyon katsayısı iki değişken arasındaki ilişkiyi incelemek için kullanılır. Sıklıkla kullanılan değerlendirme yönteminde .70-1.00 arasındaki değer ilişkinin yüksek olduğu, 0.70-.030 arasındaki değer ilişkinin orta düzeyde olduğu ve .30-0.00 arasındaki değer ise ilişkinin düşük olduğu şeklinde yorumlanır (Büyüköztürk, 2011).

Tablo 25'teki siber aylaklık ölçeği alt faktörlerinin sosyal medya bağımlılığı ile arasındaki korelasyon değeri incelendiğinde paylaşım (sharing) alt faktörünün sosyal medya bağımlılığı ile arasında pozitif yönde ve orta düzeyde bir ilişki görülmektedir($r = .366$). Alışveriş (shopping) alt faktörünün($r = .188$), durum güncelleme (real-time updating) alt faktörünün($r = .296$), içerik erişimi (accessing online content) alt faktörünün ($r = .259$) ve oyun / bahis (gaming/gambling) alt faktörünün($r = .212$) sosyal medya bağımlılığı ile arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde bir ilişki görülmektedir. Bulunan değerlerin pozitif değere sahip olması göz önüne alındığında tüm alt faktörlerin, sosyal medya bağımlılığı ile pozitif yönde korelasyona sahip olduğu söylenebilir.

Değerler incelendiğinde siber aylaklık alt faktörlerinden sosyal medya bağımlılığı ile en yüksek korelasyona sahip olan alt faktörün paylaşım(sharing) alt faktörü olduğu($r = .366$) , en düşük korelasyona sahip alt faktörün ise alışveriş (Shopping) alt faktörü olduğu görülmektedir($r = .188$).

Tablo 25'te yer alan toplam siber aylaklık değeri ile sosyal medya bağımlılığı değerleri arasındaki korelasyon ilişkisi incelendiğinde pozitif yönlü ve orta düzeyde ilişkiye sahip olduğu görülmektedir($r = .391$).

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde araştırmada elde edilen bulguların alan yazın ışığında tartışmasına, araştırma sonuçlarına ve gelecek araştırmalara dayalı önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuç ve tartışma

"Siber aylaklık" ve "sosyal medya bağımlılığı" gibi terimler günümüzün dijital çağında giderek artan bir şekilde gündemimize gelmekte ve gençler arasında özellikle dikkat çekmektedir. Bu makale, meslek lisesi öğrencilerinin siber aylaklık ile sosyal medya bağımlılığı arasındaki potansiyel ilişkiyi çeşitli değişkenleri de kapsayacak şekilde incelenmesine odaklanmaktadır. Günümüzde, dijital teknolojilerin hızla yaygınlaşması ve sosyal medya platformlarının popülerliğinin artması, bu iki olgu arasındaki ilişkiyi anlamamızı önemli kılmaktadır.

Araştırmanın bu bölümünde, meslek lisesi öğrencilerinin siber aylaklık ve sosyal medya bağımlılığı arasındaki ilişkiyi daha iyi anlayabilmek için yapılan araştırmada elde edilen sonuçlara odaklanılacaktır. Ayrıca, bu sonuçların gençlerin dijital yaşam tarzlarına ve psikolojik ihtiyaçlarına dair önemli ipuçları sunabileceği ve bu alanda daha fazla çalışmanın gerekliliğini vurgulayabileceği değerlendirilecektir. Yukarıda sözü edilen kavramlar arasındaki ilişkilerin anlaşılmasına ve gelecekteki çalışmaların yol haritasına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

5.2. Meslek Lisesi Öğrencilerinin Siber Aylaklık Seviyeleri

Araştırmanızda meslek liseleri öğrencilerinin siber aylaklık seviyelerini cinsiyete göre incelediğinizde, cinsiyet değişikliğine göre belirgin bir fark olmadığı gözlemlenmiştir.

Alanyazın incelendiğinde, benzer çalışmalarda farklı sonuçların elde edildiği görülmüştür. Akça'nın (2013) okul yöneticileri üzerinde yaptığı araştırmada, çalışanların siber aylaklık

seviyeleri üzerinde cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Sevinç'in (2021) ortaöğretim öğrencileri üzerinde gerçekleştirdiği çalışmada, öğrencilerin siber aylaklık seviyelerinin cinsiyete göre farklı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Dereli (2022) tarafından ortaokul öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen çalışmada, erkek öğrencilerin siber aylaklık seviyelerinin kız öğrencilere kıyasla daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Tatlı'nın (2019) öğretmen adayları üzerinde yaptığı araştırmada, Tanrıverdi'nin (2017) ergenler üzerinde gerçekleştirdiği araştırmada, Kalaycı'nın (2010) üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada, ve Şenel, Günaydın, Sarıtaş ile Çiğdem'in (2019) üniversite öğrencilerinin siber aylaklık seviyelerini inceleyen çalışmasında da erkek öğrencilerin siber aylaklık davranışlarının kız öğrencilere kıyasla daha yüksek olduğu sonuçları gözlemlenmiştir.

Çalışmamızdaki sonuçlara göre, cinsiyete göre siber aylaklık seviyelerinin değişmemesi, siber aylaklık seviyelerinin cinsiyetle doğrudan ilişkilendirilemeyeceğini göstermektedir. Bu sonuç, meslek lisesi öğrencilerinin siber aylaklık seviyelerinin cinsiyete göre değişmediğini ortaya koymaktadır. Literatürle yapılan karşılaştırmalar, cinsiyetin siber aylaklık davranışı üzerinde anlamlı bir fark yaratmadığı sonuçlarına ulaşırken, erkeklerde daha yüksek siber aylaklık seviyelerine rastlanan çalışmalar da bulunmaktadır. Literatür taramasında karşılaşılan çalışmaların farklı gruplar üzerinde gerçekleştirilmesinin sonuçlarda çeşitliliğe neden olabileceği düşünülebilir.

Sınıf düzeylerine göre siber aylaklık seviyelerini incelediğimizde, öğrencilerin sınıf seviyeleri yükseldikçe siber aylaklık seviyelerinin de arttığı gözlemlenmiştir. Bu durum, sınıf seviyeleri ile siber aylaklık arasında pozitif bir ilişki olduğunu göstermektedir. Literatürde, çalışmamızdaki bulguları destekleyen çalışmalara ek olarak farklı sonuçlara ulaşan çalışmalara da rastlanmaktadır. Muhammet (2022) tarafından yapılan üniversite öğrencileri üzerindeki araştırmada, sınıf seviyesinin artmasının öğrencilerin siber aylaklık seviyesi üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu görülmüştür. Tatlı'nın (2019) öğretmen adayı üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirdiği çalışmada, sınıf seviyesi arttıkça siber aylaklık seviyelerinde farklılaşmanın arttığı belirlenmiştir. Dereli'nin (2022) ortaokul öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada ise sınıflar arasında anlamlı farklılıklar gözlemlenmiştir. Anlamlı farklılıkların görüldüğü sınıflar ise 5. sınıf ile 8. sınıflar, 7. sınıf ile 8. sınıflar ve 6. sınıf ile 8. sınıf olarak belirlenmiştir.

Bu çalışma, meslek lisesi öğrencileri yani ortaöğretim düzeyindeki öğrenciler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Alanyazında yapılan çalışmalarda sınıf seviyelerine göre siber aylaklık

seviyeleri üzerinde çalışıldığı ve farklı yaş gruplarına odaklandığı görülmüştür. Farklı seviyelerde yapılan çalışmalara rağmen, sınıf seviyesinin artmasının siber aylaklık davranışını arttırdığı sonucu daha fazla vurgulanmaktadır. Bu durumun olası nedenleri düşünüldüğünde çeşitli ihtimaller üzerinde durulabilir. Sınıf seviyesinin yükselmesi ile birlikte derslerin artması ve yoğunlaşması öğrencileri siber aylaklık davranışlarına itebilir. Ayrıca, sınıf seviyesi yükseldikçe bir üst eğitim kurumuna geçme sınavı yada mezuniyet sonrası iş bulma konularından dolayı baskı ve stresin artması da öğrencileri siber aylaklık davranışlarına yönlendirebilir. Teknolojinin eğitimde kullanımının artmasıyla her geçen yıl daha fazla öğrenci bilgisayar ve internete erişebildiğinden siber aylaklık davranışları gösterme eğiliminde artış olabilir.

Çalışmamızda sınıf seviyesi yükseldikçe siber aylaklık davranışlarında artış eğiliminin olması, literatürde de benzer sonuçlara ulaşılması eğitimciler ve yöneticiler için önemli bir durumdur. Bu çalışma, okul içi siber aylaklığı önleme çalışmalarının tüm sınıf seviyelerinde aynı içerik ve yaklaşımla yapılmasının uygun olmadığını ortaya koymuştur. Sınıf seviyesinin artmasıyla birlikte üst eğitim kurumuna ya da iş hayatına geçişle ilgili öğrencilerde ciddi kaygılar oluşabileceği ve bu kaygıların siber aylaklık davranışlarına yol açabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Meslek lisesi öğrencilerinin siber aylaklık seviyelerinin kişisel cep telefonu sahipliği, günlük internet kullanım süresi, oyun oynama süresi ve sosyal medya kullanım süreleriyle ilişkili olduğu görülmektedir. Kişisel cep telefonu olan öğrencilerin siber aylaklık seviyelerinin cep telefonu olmayanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Kişisel cep telefonu sahipliği ile siber aylaklık arasındaki pozitif ilişki, teknolojiye daha fazla erişimi olan öğrencilerin siber aylaklık davranışlarının daha yüksek olabileceğini göstermektedir. Günlük ortalama internet kullanım süresinin artmasıyla birlikte siber aylaklık seviyesinin de yükseldiği gözlenmiştir. Bu durum, günlük internet kullanım süresi ile siber aylaklık arasında pozitif bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bulgu, aşırı internet kullanımının siber aylaklık davranışlarını artırabileceğini göstermektedir.

Korucu ve Kara (2019)'nın öğretmen adayları üzerinde yaptığı çalışma, akıllı telefon sahipliği ve kullanımı ile günlük internet kullanım sürelerinin artmasının siber aylaklık düzeyleri üzerinde anlamlı farklar oluşturduğunu göstermektedir. Gülnar ve Ünsal (2020)'ın üniversite öğrencilerinin akıllı telefon kullanımı ve siber aylaklık davranışları üzerine yaptığı çalışma da günlük akıllı telefon kullanım süresinin siber aylaklık davranışında anlamlı farklılıklara sebep olduğunu ortaya koymaktadır. Araştırmada,

öğrencilerin cep telefonlarını daha çok internete erişim amacıyla kullandığına dair bulgular yer almaktadır. Benzer şekilde, Şenel, Günaydın, Sarıtaş ve Çiğdem (2019)'ın üniversite öğrencilerinin siber aylaklık seviyelerini yordayan çalışması, akıllı telefon sahibi ve daha fazla internet kullanımına sahip bireylerin siber aylaklık seviyelerinin daha yüksek olduğu sonucuna varmıştır.

Yapılan araştırma ve literatürde elde edilen sonuçlar, internet ve teknoloji kullanım sürelerinin artmasının siber aylaklık riskini artırdığını göstermektedir. Siber aylaklık kavramının sanal mecralarda yaşandığı göz önüne alındığında, hem cep telefonu kullanımının hem de internet kullanım süresinin artmasının siber aylaklığı artırması beklenen bir sonuçtur. Bu noktada, öğrencilerin teknolojiyi dengeli bir şekilde kullanmalarını sağlayacak önlemlerin alınması önemlidir. Bu önlemler öncelikle aileler ve eğitimciler tarafından alınmalıdır. Katılımcıların yaş grubu göz önünde bulundurulduğunda, bu yaş grubunun bağımlılıkları kontrol etme konusunda zorluk yaşayabileceği bilinmelidir. Günümüz koşullarında cep telefonu ve internet kullanımının hayatın normalleri arasına girmesiyle, eğitimciler ve ailelere daha fazla sorumluluk düşmektedir.

Öğrencilerin günlük oyun oynama sürelerinin artması, siber aylaklık seviyelerinin yükselmesine neden olan bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Literatür incelendiğinde, Tanrıverdi'nin (2017) ergenler üzerinde yaptığı çalışmada oyun oynama süresinin artmasının siber aylaklık seviyelerinde anlamlı bir fark yarattığı gözlemlenmiştir. Benzer şekilde, Sert'in (2021) üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada, günlük oyun oynama süresi yüksek olan öğrencilerin siber aylaklık seviyelerinin de yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

Yapılan çalışmalar, günlük oyun oynama süresinin bireylerde siber aylaklık seviyelerini artırdığını göstermektedir. Hem ergenlerin hem de üniversite öğrencilerinin günlük oyun oynama süreleriyle siber aylaklık seviyelerinin ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Teknoloji kullanımının siber aylaklığı artırdığı, yaptığımız çalışmanın sonuçlarından anlaşılmaktadır. Literatür taramasında yetişkinlere yönelik oyun oynama alışkanlığı ve siber aylaklık ilişkisini araştıran bir çalışmaya rastlanmamış olsa da, olası bir araştırmanın sonucunun benzer şekilde olabileceği düşünülmektedir.

Öğrencilerin günlük sosyal medya kullanım sürelerinin artmasıyla siber aylaklık seviyelerinin arttığı çalışmamızda elde edilen sonuçlardan bir tanesidir. Literatür

taramasında benzer sonuçlara rastlanmıştır. Gezgin, Şumuer ve Kamalı Aslantaş'ın (2018) meslek lisesi öğrencileri üzerinde ve Yazgan ile Yıldırım'ın (2020) üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmalarda, öğrencilerin sosyal medya hesap sayısının ve sosyal medya kontrol sıklığının artmasının siber ahlaklık davranışları üzerinde pozitif bir etkiye sahip olduğu gözlemlenmiştir. Bu durum, daha fazla sosyal medya hesabı kullanımı ve sık kontrolünün siber ahlaklık davranışlarını artırabileceğini işaret etmektedir. Günlük ortalama sosyal medya kullanım sürelerinin artmasının siber ahlaklık seviyelerini artırdığı göz önüne alındığında, sosyal medyanın siber ahlaklık davranışları üzerinde etkili bir faktör olduğu sonucuna varabiliriz. Sosyal medyanın siber ahlaklık üzerinde etkili olması, gençlerin sosyal medya kullanım alışkanlıklarını sınırlandırmak ve sosyal medya içeriği hakkında farkındalık yaratmak açısından önemli bir işaret olabilir.

Öğrencilerin ailelerinin aylık gelir durumlarına göre siber ahlaklık seviyeleri incelendiğinde, aile gelir düzeyleri ile siber ahlaklık seviyeleri arasında pozitif bir ilişki olduğu gözlemlenmektedir. Literatür taraması yapıldığında, siber ahlaklık ve ekonomik durum arasında yapılmış özel bir çalışmaya rastlanmamıştır. Araştırma sonuçları, daha yüksek gelire sahip ailelerin çocuklarının siber ahlaklık davranışları üzerinde daha yüksek risk altında olduğunu göstermektedir. Bu sonuç, önemli ve dikkat çekici bir gerçeği yansıtmaktadır: ekonomik durum, dijital dünyadaki davranışları da etkileyebilir.

Aile gelir seviyesi arttıkça siber ahlaklıkların artması durumu çeşitli yönleriyle ele alınmalıdır. Öncelikle, daha yüksek gelire sahip ailelerin çocuklarının siber ahlaklık davranışlarına yatkın olma olasılığı daha yüksek olabilir. Bu, çocukların teknolojiye daha fazla erişimi olduğu anlamına gelirken, aynı zamanda ailelerin teknoloji kullanımını dengelemeleri ve dijital okuryazarlık becerilerini güçlendirmeleri gerektiği anlamına da gelebilir.

Ekonomik faktörlerin siber ahlaklık üzerindeki etkisinin daha ayrıntılı bir şekilde anlaşılması gerekmektedir. Bu durum, gelecekteki çalışmalar için ilham kaynağı olabilir. Örneğin, farklı gelir gruplarındaki ailelerin çocuklarının teknoloji kullanım alışkanlıkları ve dijital becerileri ile siber ahlaklık durumlarının değişimleri daha fazla analiz edilebilir.

Gençlerin cep telefonu, internet, mobil oyun ve sosyal medya kullanım alışkanlıkları dikkatle incelenmesi gereken bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu alışkanlıkların günlük kullanım süresinin uzamasının siber ahlaklık gibi olumsuz sonuçlara yol açabileceği çalışmamızdan ve literatürde karşılaşılan diğer çalışmalardan anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak, bu araştırma siber aylaklık ve ekonomik durum arasındaki ilişkiyi ele almada önemli bir adım atmıştır. Daha fazla çaba ve dikkatle, eğitimciler, aileler ve yöneticiler, öğrencilerin siber aylaklık risklerini anlamak ve yönetmek için daha etkili stratejiler geliştirebilirler.

5.3. Meslek lisesi öğrencilerinin sosyal medya bağımlılık seviyeleri

Meslek lisesi öğrencilerinin sosyal medya bağımlılık seviyeleri cinsiyet açısından incelendiğinde, elde edilen verilere göre kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre sosyal medya bağımlılığının daha yüksek olduğu görülmüştür. Literatür incelendiğinde benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Deniz'in (2023) okullarda görev alan psikolojik danışmanlar üzerinde yaptığı çalışmada, kadın psikolojik danışmanların sosyal medya bağımlılık seviyelerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Varsak'ın (2023) lise öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada, kız öğrencilerin sosyal medyayı daha çok kullandığı ve sosyal medya kullanımının kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre duygu ve davranış açısından daha fazla etkilediği sonucuna varılmıştır. Karadayı'nın (2019) üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada kız öğrencilerin sosyal medya bağımlılık seviyelerinin erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Bu bulgular, cinsiyetin sosyal medya kullanımı ve bağımlılığı üzerindeki etkisini vurgulamaktadır.

Sosyal medya, günümüzde gençler arasında yaygın bir iletişim ve eğlence aracı olarak kullanılmaktadır. Ancak, bu araştırma, cinsiyetin bu platformlar üzerinde farklı bir rol oynadığını işaret etmektedir. Kız öğrencilerin sosyal medya bağımlılığına daha yatkın olmaları, toplumun teknoloji kullanımı ve bağımlılığıyla ilgili daha geniş bir tartışmayı da gündeme getirebilir.

Bu sonuçlar ışığında, gençlerin teknoloji kullanım sürelerini dengelemesi ve dijital okuryazarlık becerilerini geliştirmesi gerekliliği gerçeği karşımıza çıkmaktadır. Aynı zamanda, cinsiyete duyarlı sosyal medya kullanımı ve bağımlılığı hakkında daha fazla farkındalık yaratma gerekliliği de vurgulanmaktadır. Sosyal medya bağımlılığı ile cinsiyet faktörünün daha fazla araştırılıp olası sebeplerinin tespit edilmesi ve önleme stratejilerinin geliştirilmesi, gençlerin sağlıklı ve dengeli bir dijital yaşam sürdürebilmelerine yardımcı olabilir.

Araştırmanın sonuçları incelendiğinde, meslek liseleri öğrencilerinin sosyal medya bağımlılık seviyeleri ile sınıf seviyeleri arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir. Bu sonuç, öğrencilerin sınıf seviyelerine bağlı olarak sosyal medya kullanım alışkanlıklarının veya bağımlılık seviyelerinin değişmediğini ifade etmektedir. Çalışmamızda sınıf seviyesine göre sosyal medya bağımlılığı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Literatür incelendiğinde Deniz ve Gürültü'nün (2018) lise öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada sosyal medya bağımlılığının sınıf seviyesine göre farklı ulaşmadığı sonucuna varılmıştır. Varsak'ın (2023) lise öğrencileri üzerinde yaptığı araştırma da öğrencilerin sınıf seviyesi yükseldikçe sosyal medya bağımlılık seviyelerinin de yükseldiği; ancak 12. sınıf seviyesindeki öğrencilerde sosyal medya bağımlılığının düştüğü görülmüştür. Buradaki düşüşün sebebinin öğrencilerin son sınıfta üniversite sınavına hazırlanması olabileceği söylenmiştir. Ada'nın (2023) ortaokul ve lise seviyesinde öğrenim gören öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada sınıf seviyesi ve sosyal medya bağımlılığı arasındaki ilişkinin düşük düzeyde ve pozitif yönde olduğu görülmüştür. Literatür taramasından elde edilen farklı sonuçlar, sınıf seviyesinin sosyal medya bağımlılığı üzerinde belirleyici bir faktör olmadığını gösterebilir. Bu sonuçlar, öğrencilerin sosyal medya bağımlılığı seviyelerinin sınıf seviyeleriyle doğrudan ilişkili olmadığını ya da farklı etmenlerin bu ilişkiyi belirlediğini gösterebilir. Bu durum, sosyal medya bağımlılığının belirlenmesinde sınıf seviyesinin tek başına yeterli olmayabileceğini işaret edebilir. Farklı evrenler üzerinde yapılan araştırmalar sonucunda farklı sonuçlara ulaşılabilmektedir. Sosyal medya bağımlılığı ile ilgili okullarda verilen farkındalık eğitimlerinde sınıf seviyesinin birleştirici bir faktör olmadığı göz önüne alınmalıdır.

Araştırmamızın diğer bir bulgusu, meslek liseleri öğrencilerinin sosyal medya bağımlılık seviyeleri ile kişisel cep telefonu sahipliği arasında anlamlı bir ilişki olmadığını göstermektedir. Öğrencilerin kişisel cep telefonlarına sahip olup olmamaları, sosyal medya bağımlılığı üzerinde belirgin bir etkiye sahip değildir. Cep telefonu sahiplik durumu ile sosyal medya bağımlılığı arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmaya literatür taraması sonucunda rastlanmamıştır. Bu durum, araştırmalarda cep telefonu sahipliği yerine cep telefonu kullanma alışkanlığının bir değişken olarak kullanılması sebebiyle olabilir.

Cep telefonu sahipliği değişkeninin sosyal medya bağımlılığı üzerinde etkisinin olmaması, önceki bulgularda yer alan cep telefonu sahiplik durumu ile siber aylaklık davranışları arasındaki pozitif yönde etkiyle çelişmektedir. Cep telefonu sahibi olan öğrencilerin siber aylaklık seviyelerinin daha yüksek çıkması, öğrencilerin sosyal medya bağımlılığının da

yüksek olmasını beklenilebilir. Bu durumda, öğrencilerin siber aylaklık davranışlarını sosyal medya platformlarında zaman geçirerek değil; mobil oyun oynayarak, haber sayfaları gibi platformlarda zaman geçirmek vb. suretle yaptığı düşünülebilir. Diğer yandan, araştırmaya katılan öğrencilerin %94,8'i (892 öğrenci) cep telefonu sahibi olduğu ve cep telefonuna sahiplik yaşının ilkökul yaşlarına indiği göz önüne alındığında, bundan sonraki çalışmalarda cep telefonu sahipliğinin olağan bir durum haline gelmesinden ötürü sosyal medya bağımlılığı üzerindeki etkisine bakılmayabilir.

Meslek lisesi öğrencilerinin günlük internet kullanım süreleri ile sosyal medya bağımlılığı arasında pozitif bir ilişki tespit edilmiştir. Bu durum, günlük internet kullanım sürelerinin artmasıyla sosyal medya bağımlılığı düzeylerinin de yükseldiğini göstermektedir. Yapılan araştırmalar, günlük internet kullanım süresinin artmasıyla sosyal medya bağımlılığının da arttığını göstermektedir. Örneğin, Deniz ve Gürültü'nün (2018) lise öğrencileri üzerinde yaptığı çalışma, internet kullanım süresinin artmasıyla sosyal medya bağımlılığı seviyesinde bir yükseliş olduğunu tespit etmiştir. Benzer şekilde, Ada'nın (2023) ortaokul ve lise öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada da günlük internet kullanım süresinin artmasının akademik erteleme davranışı, tahammülsüzlük ve sosyal medya bağımlılığı arasında bir ilişki kurduğunu ortaya koymuştur.

Günlük internet kullanım süresinin artması, sosyal medya bağımlılığını artırabilecek bir durumdur. Öğrencilerin akademik başarılarını iyileştirmek adına günlük internet kullanım sürelerini kontrol altında tutmak oldukça önemlidir. Cep telefonu kullanım yasağı gibi uygulamalar, öğrencilerin gün içinde cep telefonlarına erişimini kısıtladığında, bu durum günlük internet kullanım sürelerini azaltabilir. Bunun sonucunda, daha az cep telefonu kullanımı, daha az oyun bağımlılığı, daha az siber aylaklık ve sosyal medya bağımlılığına sebep olabilir. Bu tür uygulamalar, tüm bu olumlu etkileriyle dikkate alınması gereken bir adım olabilir.

Meslek lisesi öğrencilerinin günlük oyun oynama sürelerinin sosyal medya bağımlılığı üzerindeki etkileri incelendiğinde, günlük oyun oynama süreleri ile sosyal medya bağımlılığı seviyeleri arasında pozitif bir ilişki olduğu gözlemlenmiştir. Öğrencilerin günlük oyun oynama süreleri arttıkça, sosyal medya bağımlılığı seviyelerinde de bir artış eğilimi görülmektedir. Literatürde, bu iki değişken arasında karşılaştırmalı birçok çalışmaya rastlanmamış olmakla birlikte, Ersoy Kara'nın (2023) yaptığı çalışma, üniversite öğrencileri üzerinde yapılmış olup sosyal medyayı oyun oynamak için kullanan

öğrencilerin bağımlılık seviyelerinin, kullanmayanlara göre daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur.

Günlük oyun oynama sürelerinin artması genellikle gençlerin daha fazla zamanlarını internet, cep telefonu ve sosyal medya platformlarında harcadıkları anlamına gelir. Birçok sosyal medya platformu oyunlar sunar ve kullanıcılar bu oyunları platformlar üzerinden oynayabilirler. Ayrıca, bu oyunlardaki başarılarını sosyal medya hesapları aracılığıyla paylaşabilirler. Bu durum, gençlerin hem oyun oynama hem de sosyal medya kullanım sürelerini artırabilir. Oyunlar, sosyal medya hesapları üzerinden paylaşarak kullanıcılar arasında bir rekabet ortamı oluşturabilir ve bu da oyunların sosyal medya bağlamında etkileşimin artmasına neden olabilir. Bu durum, sosyal medyanın oyun oynama alışkanlığını tetikleyebileceği gibi, aynı zamanda oyun oynama alışkanlığının da sosyal medya alışkanlığını etkileyebileceğini göstermektedir. Çevrim içi oyun sektörü, özellikle sosyal medya platformları üzerinden paylaşım olanağı sunarak bu etkileşimi artırmaktadır.

Bu çalışmada elde edilen sonuçlara göre sosyal medya kullanımı sıklığı arttıkça sosyal medya bağımlılık seviyesi yükselmektedir. Burada gençlerin sosyal medyada geçirdikleri sürenin uzamasıyla birlikte sosyal medyayı kullanma ihtiyacının da artma eğiliminde olduğu görülmektedir. Sosyal medya platformlarını aşırı kullanmanın bağımlılık yaratacağı inkâr edilemez bir gerçektir. Bu noktada okullarda cep telefonu kullanımının kısıtlanması/ yasaklanması sosyal medya kullanımını da azaltacağı için isabetli bir karar olacaktır. Aynı şekilde ailelerin de gençlerin sosyal medya platformlarını uzun süre kullanmalarına sınırlama getirmeleri önemlidir.

Meslek lisesi öğrencilerin aile aylık gelir durumlarının siber aylıklık seviyesi üzerindeki etkileri incelendiğinde, öğrencilerin aile aylık gelir düzeyine göre sosyal medya bağımlılığı arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir. Bu sonuç, öğrencilerin sosyal medya bağımlılık seviyelerinin ailelerinin aylık gelirine bağlı olarak değişmediğini göstermektedir. Alanyazın incelendiğinde sosyal medyanın ekonomik gücüne ve ekonomik etkilerine yönelik araştırmalara ulaşılmış olsa da kullanıcının ekonomik durumunun sosyal medya kullanımına etkilerine yönelik bir çalışmaya raslanmamıştır.

Aile ekonomik durumunun sosyal medya bağımlılığını etkilememesi farklı açılardan açıklanabilir. Öncelikle, öğrencilerin sosyal medyanın ücretsiz bir platform olması ve internet erişimine sahip hemen hemen her bireyin sosyal medyaya ulaşabildiği göz önüne

alındığında, %94.8'inin (892 öğrenci) kişisel cep telefonu sahibi olduğu bir grupta bu konuda ciddi bir erişim sorunu olmadığı görülmektedir. İnternet erişimi olan her birey, sosyal medyaya ulaşabilir durumdadır. Literatür taramasında sosyal medya kullanım alışkanlığının bireyin ekonomik durumuyla ilişkisini inceleyen çalışmalara rastlanmaması bu konunun üzerinde ileriki dönemde araştırmaların yapılabileceğini göstermektedir.

5.4. Siber aylaklık ile sosyal medya bağımlılığı arasındaki ilişki

Bu çalışmada meslek lisesi öğrencilerinin siber aylaklık düzeyleri ile sosyal medya bağımlılık durumları incelenmiştir. Siber aylaklık ölçeğinin alt faktörleri ve toplam siber aylaklık durumunun sosyal medya bağımlılığı ile ilişkisi incelendiğinde elde edilen sonuçlara göre siber aylaklık ölçeği alt faktörlerinin sosyal medya bağımlılığı ile pozitif yönde ve genelde düşük seviyede ilişkisinin olduğu görülmekte iken sadece paylaşım alt faktöründe orta düzeyde ilişki olduğu görülmektedir.

Alanyazın incelendiğinde Turan, Özer ve Atan'ın (2001) hemşirelik öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmada siber aylaklık ve sosyal medya bağımlılık seviyeleri yüksek bulunmuş, aynı zamanda sosyal medya bağımlılığı yüksek olan öğrencilerin siber aylaklık seviyelerinin de yüksek olduğu görülmüştür. Çalışanların sosyal medya bağımlılığı ve siber aylaklık seviyelerinin iş verimi üzerine etkilerini inceleyen Moningkey ve Franksiska (2020) yaptıkları çalışmada siber aylaklık ile sosyal medya bağımlılık seviyesi arasında pozitif yönde etkileşim olduğunu ama bu durumun çalışanların performanslarını etkilemediğini ifade etmişlerdir.

Araştırmanın genelinden elde edilen bulgulara göre, siber aylaklık davranışları ile sosyal medya bağımlılığı arasındaki korelasyonel ilişkinin pozitif ve orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, bu iki değişken arasında belirli bir ilişkinin olduğunu ve bu ilişkinin orta derecede pozitif yönde olduğunu göstermektedir. Bu sonuç, iki önemli değişken arasında bir ilişkinin bulunduğunu ve bu ilişkinin yönünün pozitif olduğunu göstermektedir, yani siber aylaklık seviyesi arttıkça, sosyal medya bağımlılığı da artma eğilimindedir.

5.5. Öneriler

Bu kısımda araştırmamızda elde ettiğimiz sonuçlar da göz önünde bulunarak araştırma sonucuna dayalı ve gelecek araştırmalara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Eğitmciler, meslek liselerinde siber aylaklık ve sosyal medya bağımlılığıyla başa çıkma becerilerini geliştirmek amacıyla özel eğitim programları oluşturmalarıdır. Bu programlar, öğrencilere dijital dengeyi, zaman yönetimini ve çevrimiçi etkileşimleri sağlıklı bir şekilde yönlendirmeyi öğretmelidir. Düzenlenecek eğitimler tüm sınıf seviyelerinde her yıl düzenli bir şekilde verilerek gençleri bilinçlendirip farkındalık kazanmaları ve bu farkındalığı devam ettirmeleri hedeflenmelidir.

Öğrencilerin sınıf seviyelerinin yükselmesiyle üstesinden gelmeleri gereken zorlukların da arttığı göz önüne alınarak yapılacak psikolojik destek çalışmalarının ve farkındalık eğitimlerinin dikkatlice verilmesi sağlanmalıdır.

Meslek lisesi ve öğrencilerin sanal ortamlarda geçirdikleri sürelerin tespit edilip, gerek çevrim içi oyun oynama gerekse sosyal medyada zaman geçirmek suretiyle internet ortamında uzun süre zaman geçiren öğrencilerin tespit edilmesi ve bu öğrencilerin bağımlılıklarını düşürecek önlemlerin alınması sağlanmalıdır.

Ekonomik yönden durumu iyi olan ailelerin çocuklarında siber aylaklık seviyelerinin yüksek olduğu görüldüğünden; bu ailelerin çocuklarının durumları özel olarak takip edilmeli ve gerekli önleme ve farkındalık çalışmaları bu öğrenciler için yapılmalıdır.

Meslek liseleri, siber aylaklık ve sosyal medya bağımlılığıyla ilgili okul politikalarını gözden geçirmeli ve güncellemelidir. Bu politikalar, öğrencilerin dijital medya kullanımını sınırlamak ve dengelemek için etkili stratejiler içermelidir.

Bu çalışmada katılımcı olarak yer alan öğrencilerin ergen bireyler olduğu göz önüne alındığında aileyi denklem dışında bırakmak mantıklı olmayacaktır. Öğrencilere yönelik yapılan çalışmalara ailenin maksimum seviyede dahil edilmesi sağlanmalıdır. Ailelere yönelik farkındalık, yönlendirme ve destek eğitimleriyle öğrencilerin aile üzerinden desteklenmesi sağlanmalıdır. Yapılacak çalışmalarla ailelere, çocuklarının siber aylaklık ve sosyal medya bağımlılığıyla mücadele etmelerine nasıl yardımcı olacaklarını öğreten eğitimler sunulmalıdır.

Meslek liselerinde okul rehberlik servisi iş birliğiyle özellikle siber aylaklık davranışı gösteren ya da sosyal medya bağımlısı olduğu düşünüen öğrenciler tespit edilmeli ve bağımlılıkla alakalı destek verilmelidir.

Bu çalışmanın sonuçları, siber aylaklık ve sosyal medya bağımlılığı arasındaki ilişkinin daha derinlemesine anlaşılması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu nedenle, ilerideki araştırmalar bu ilişkiyi daha fazla incelemeli ve belirli faktörlerin etkisini daha ayrıntılı olarak ele almalıdır.

Okullar ve yerel topluluklar, öğrencilere dijital medya kullanımının bilinçli ve sorumlu bir şekilde yapılmasını teşvik eden kampanyalar düzenlemelidir. Bu konuda okullarda kulüp çalışmaları yapılması önemlidir. Oluşturulacak kulüplerde görevlendirilen öğrenciler akran eğitimleri kapsamında yaşıtlarına örnek olacak hareketleri sergilemeleri sağlanmalıdır.

Meslek liseleri başta olmak üzere tüm okul türlerinde, siber aylaklık ve sosyal medya bağımlılığıyla başa çıkmak isteyen öğrencilere destek hizmetleri sunulmalıdır. Bu hizmetler, psikolojik destek, danışmanlık ve rehberlik içerebilir. Bu konuda yerleşim bölgesi genelinde görevlendirilecek yetkililerin okullardaki uygulamaların ve kontrollerin sağlıklı yürütüp yürütülmediğini takibini yapması sağlanmalıdır.

Bu öneriler, meslek liselerinde siber aylaklık ve sosyal medya bağımlılığıyla mücadele etmeye yönelik bir çerçeve oluşturabilir. Araştırmanın sonuçlarına dayanarak, bu öneriler uygulamada faydalı olabilir ve öğrencilerin dijital dünya ile daha sağlıklı bir ilişki geliştirmelerine katkıda bulunabilir.

KAYNAKLAR

- Ada, F. N. (2023). *Ortaokul ve lise öğrencilerinde internet ve sosyal medya bağımlılığının belirsizliğe tahammülsüzlük ve akademik erteleme davranışı üzerine etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 801205).
- Akca, A. (2013). *Okul yöneticilerinin iş dışı internet kullanım(siber aylaklık) davranışlarının incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No:333847).
- Aksoy, H. (2003). Eğitim kurumlarında teknoloji kullanımı ve etkilerine ilişkin bir çözümleme. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 1(4), 4-23. Erişim adresi: <https://www.academia.edu/1501512>
- Aksoy, M. E. (2018). A Qualitative Study on the Reasons for Social Media Addiction. *European Journal of Educational Research*, 7(4), 861-865. doi: 10.12973/eu-er.7.4.861
- Aktan, E. (2018). Üniversite öğrencilerinin sosyal medya bağımlılık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5(4), 405-421. doi: 10.17680/erciyesiletisim.379886.
- Anandarajan, M., Devine, P. ve Simmers, C. (2008). A Multidimensional Scaling Approach To Personal Web Usage In The Workplace. *Information Science Publishing*, 1(1), 45-49. Erişim adresi: <https://www.researchgate.net/publication/254648475>
- Andreassen, C., Torsheim, T. ve Pallesen, T. (2014). Predictors of use of social network sites at work-a specific type of cyberloafing. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 19(4), 906-921. doi: 10.1111/jcc4.12085
- Bağrıaçık Yılmaz, A. (2017). Lisansüstü Öğrencilerinin Siber Aylaklık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi: Karma Bir Çalışma. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 18(2), 113-134. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1486987>
- Balcı, Ş. ve Baloğlu, E. (2018). Sosyal medya bağımlılığı ile depresyon arasındaki ilişki: “Üniversite gençliği üzerine bir saha araştırması”. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, (29) , 209-234. doi: 10.16878/gsuilet.500860

- Blanchard, A. ve Henle, C. (2008). Correlates of different forms of cyberloafing: the role of norms and external locus of control. *Computers in Human Behavior*, 24(3), 1067-1084. doi:10.1016/j.chb.2007.03.008
- Bozkurt, İ. (2021). *Sosyal medya bağımlılık düzeyi ile temel psikolojik ihtiyaçlar arasındaki ilişkinin incelenmesi: Üniversite öğrencileri üzerinde bir araştırma* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No:669832).
- Brubaker, A. (2006). *Faculty perceptions of the impact of student laptop use in a wireless internet environment on the classroom learning environment and teaching*. (Yüksek Lisans Tezi, University of North Carolina at Chapel Hill). Erişim Adresi: https://cdr.lib.unc.edu/concern/masters_papers/kd17cx64h
- Büyükgebiz, E. (2018). *Sosyal medya bağımlılığının öğrencilerin performanslarına etkileri üzerine bir araştırma* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No:520166).
- Büyüköztürk, Ş. (2011). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı (10. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi.
- Cohen, L., Manion, L. ve Morrison, K. (2007). *Research methods in education*. London: Routledge.
- Creswell, J. W. (2012). *Educational research*. Boston: Pearson.
- Çarkçı, Z. (2019). *Üniversite öğrencilerinde sosyal medya bağımlılığının çeşitli eğişkenler açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 570411)
- Çayırılı, E. (2017). *Sosyal medya kullanım özelliklerinin kişilik yapılanmaları, yaşam doyumu ve depresyon açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No:455936)
- Çiftçi, H. (2013). *Her Yönüyle Siber Savaş*. Ankara: Tübitak Yayınları.
- Çömlekçi, M. F. ve Başol, O. (2019). Gençlerin Sosyal Medya Kullanım Amaçları İle Sosyal Medya Bağımlılığı İlişkisinin İncelenmesi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(4), 173-188. doi: 10.18026/cbayarsos.525652
- Çubukçu, F. (1994). *Novell Netware İşletim Sistemi(Tüm Uyarlamalar)*, İstanbul: Türkmen kitabevi.

- Dawson, B. ve Trapp, R. (2001). *Basic ve Clinical Biostatistics*. New York: Lange Medical Books/ McGraw-Hill.
- Demir, Ö. ve Seferoğlu, S. S. (2016). Bilgi Okuryazarlığı, İnternet Bağımlılığı, Sanal Aylaklık ve Çeşitli Diğer Değişkenlerin Sanal Zorbalık ile İlişkisinin İncelenmesi. *Online Journal of Technology Addiction and Cyberbullying*, 3(1), 1-26. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ojtac/issue/24675/260969>
- Deniz, L. ve Gürültü, E. (2018). Lise Öğrencilerinin Sosyal Medya Bağımlılıkları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(2), 355-367. doi:10.24106/kefdergi.389780
- Deniz, S. (2023). *Okul psikolojik danışmanlarında sosyal medya bağımlılığı ile psikolojik iyi oluşları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No:778840).
- Dereli, N. (2022). *Ortaokul öğrencilerinin siber aylaklık davranışlarının karma yöntemle incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No:769120).
- Döğər, M. F. (2016). *Bilgisayar destekli eğitimlere katılan öğretmenlerin görüş ve deneyimlerine bağlı olarak eğitimde teknoloji kullanımını etkileyen dinamikler* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No:456692).
- Dursun, O. O., Donmez, O. ve Akbulut, Y. (2018). Predictors of cyberloafing among preservice information technology teachers. *Contemporary Educational Technology*, 9(1), 22-41. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/cet/issue/34282/378820>
- Eren, E. ve Uluuysal, B. (2012). Bilişim Teknolojileri (BT) Öğretmenlerinin Mesleki Sorunları ve Çözüm Önerileri: Okul Müdürü ve BT Öğretmenlerinin Görüşleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(3), 152-171. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mersinefd/issue/17381/181538>
- Ergün, E. ve Altun, A. (2012). Öğrenci Gözüyle Siber Aylaklık ve Nedenleri. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 2(1), 36-53. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/etku/issue/6272/84231>
- Ersoy Kara, B. (2023). *Üniversite öğrencilerinde algılanan sosyal destek düzeyinin sosyal medya bağımlılığını etkisinde kişiler arası problem çözme becerilerinin rolü* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No:793410).

- Fraenkel, J. ve Wallen, N. (2006). *How to desing and evaluate research in education*. New York: McGaw-Hill International Edition.
- Gazete, R. (2021). Resmi Gazete. Web : <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/12/20211217-8.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Gezgin, D.M., Kamalı Arslantaş, T. ve Şumuer, E. (2018). Mesleki ve Teknik Lise Öğrencilerinin Siber Aylaklık Düzeylerinin Farklı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi / Ege Journal of Education*, 19(2), 408-424. doi:10.12984/egeefd.344675
- Gibson, W. (1984). *Neuromancer*. Abd: Ace
- Gülnar, M. (2020). Üniversite Öğrencilerinin Akıllı Telefon Siber Aylaklık Durumları Hakkında Bir Çalışma. *Uluslararası Bilim ve Eğitim Dergisi*, 3(2), 92-100. doi: 10.47477/ubed.766531
- Günşen, M. O. (2022). *Özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerin siber aylaklık düzeylerinin akıllı telefon bağımlılığına etkisi: Tükenmişliğin aracı rolü* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No:736595).
- Güryuva, Y. (2019). *Uluslararası Siber Güvenlik Ve Siber Ortamdaki Tehditlerin Fiziksel Bir Savaşa Dönüşme Olasılığı* (Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi). Erişim adresi: <https://acikbilim.yok.gov.tr/handle/20.500.12812/79404>.
- Hong, F.-Y. ve Chiu, S.-I. (2012). A model of the relationship between psychological characteristics, mobile phone addiction and use of mobile phones by Taiwanese university female students. *Computers in Human Behavior*, 28(6), 2152-2159. doi: 10.1016/j.chb.2012.06.020
- Hou, Y., Xiong, D., Jiang, T., Song, L. ve Wang, Q. (2019). Social media addiction: Its impact, mediation, and intervention. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 13(1), 120-135. doi:10.5817/CP2019-1-4
- Ilgaz, E. (2021). *Erişkinlerde sosyal medya bağımlılığı ile dürtüsellik ve sosyal anksiyetenin ilişkisi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No:660684).
- Jacobsen, W. ve Forste, R. (2011). The Wired Generation: Academic and Social Outcomes of Electronic Media Use Among University Students. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 14(5), 275-280. doi: 10.1089/cyber.2010.0135

- Kalaycı, E. (2010). *Üniversite öğrencilerinin siber aylaklık davranışları ile öz düzenleme stratejileri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No:270174).
- Kaplan, M. ve Öğüt, A. (2012). Algılanan Örgütsel Adalet ile Sanal Kaytarma Arasındaki ilişkinin Analizi: Hastane Çalışanları Örneği. *İşletme Fakültesi Dergisi*, 13(1), 24-26. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/234822>
- Kara, T. (2013). *Sosyal Medya Endüstrisi*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Karadayı, F. (2019). *Yeni medya bağlamında internet ve sosyal medya bağımlılığı* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No:558539).
- Karaoğlu Yılmaz, F. G., Yılmaz, R., Öztürk, H. T., Karademir, T. ve Sezer, B. (2015). Cyberloafing as a barrier to the successful integration of information and communication technologies into teaching and learning environments. *Computers in Human Behavior*, 45(1), 290-298. doi :10.1016/j.chb. 2014.12.023.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Kartol, A. ve Peker, A. (2020). Ergenlerde Sosyal Ortamlarda Gelişmeleri Kaçırma Korkusu (Fomo) Yordayıcılarının İncelenmesi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 15(21), 454-474. doi:10.26466/opus.628081
- Kayapınar, Ö., Yürük Kayapınar, P. ve Tan, Ö. (2017). Sosyal Medya Reklamlarına Yönelik Tüketici Algıları ile E-Sadakat Arasındaki İlişkide Markaya Yönelik Tutumun Rolü. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 9(4), 472-494. doi: 10.20491/isarder.2017.342
- Kemp, S. (2021,10 Nisan). 60 percent of the worlds population is now online. <https://wearesocial.com/us/blog/2021/04/60-percent-of-the-worlds-population-is-now-online/> adresinden erişilmiştir.
- Korucu, A. T. ve Kara, S. (2019). Öğretmen Adaylarının Derslerde Akıllı Telefon Siber Aylaklık Düzeyleri ile Sanal Ortam Yalnızlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Bilgi ve İletişim Teknolojileri Dergisi*, 1(1), 41-56. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/bited/issue/50545/631818>
- Kurun, M. (2019). *Okul yöneticilerinin yönetsel davranışları ile sanal kaytarma davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No:562157).

- Kurunç, S. ve Şahin, M. (2023). Social Media Addiction and Its Relationship with Narcissism in University Students, *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 9(61), 2267-2275. doi:10.29228/JOSHAS.67710
- Kuss, D. ve Griffiths, M. (2011). Online Social Networking and Addiction-A Review of the Psychological Literature. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 8(9), 3528–3552. doi: 10.3390/ijerph8093528
- Lepp, A., Barkley, J. E. ve Karpinski, A. C. (2015). The Relationship Between Cell Phone Use and Academic Performance in a Sample of U.S. College Students. *SAGE Open*, 5(1), 89-96. doi: https: 10.1177/2158244015573169.
- Lim, V. (2002). The IT way of loafing on the job: cyberloafing, neutralizing and organizational justice. *Journal of organisational Behaviour*, 23(5), 675-694. doi: 10.1002/job.161
- Longstreet, P. ve Brook, S. (2017). Life satisfaction: A key to managing internet ve social media addiction. *Technology in Society*, 50(1), 73-77. doi:10.1016/j.techsoc.2017.05.003
- Moningkey, R. ve Franksiska, R. (2020). The Influence of Social Media Addiction to Employees Performance with Cyberloafing as Intervening Variable. *International Journal of Social Science and Business*, 4(2), 251-258. Erişim adresi: <https://ejournal.undiksha.ac.id/index.php/IJSSB/index>
- Muhammet, C. D. (2022). *Üniversite Öğrencilerinin Siber Aylaklık Davranışları ile Okul Tüklenmişlikleri Arasındaki İlişkinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi). Erişim adresi: <https://avesis.deu.edu.tr/dosya?id=fee95af9-bbc0-44af-8be0-db439c5ee1b0>
- Nareh, K., Malhotra, A. D. ve Uslay, C. (2002). Integrating Internet Technology in Marketing. *Marketing Education Review*, 12(3), 23-34. doi: 10.1080/10528008.2002.11488797
- Öksüz, C., Ak, Ş. ve Uça, S. (2009). İlköğretim Matematik Öğretiminde Teknoloji Kullanımına İlişkin Algı Ölçeği. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 270-287. Erişim adresi : <https://dergipark.org.tr/tr/pub/yyuefd/issue/13711/166005>
- Özçağlayan, M. (1998). *Yeni İletişim Teknolojileri ve Değişim*. İstanbul: Alfa Yayınları.

- Özgenel, M., Canpolat, Ö. ve Ekşi, H. (2019). Ergenler için Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği (ESMBÖ): Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 6(1), 629-662. doi: 10.15805/addicta.2019.6.3.0086
- Özgül, G. (2015). Yanılsamalar Labirentinde bir Yanılsama Olarak Özne. *İletişimde Sosyal Medya Ve Sosyal Medyada Etkileşim*. İstanbul: Kalkedon Yayıncılık.
- Palfrey, J. ve Gasser, U. (2019). *Born digital: Understanding the first generation of digital natives*. New York: Basic Books
- Phillips, J. ve Reddie, L. (2007). Decisional style and self-reported Email use in the workplace. *Computers in Human Behavior*, 23(5), 2414-2428. doi: 10.1016/j.chb.2006.03.016
- Piotrowski, C. (2012). Cyberloafing: A Content Analysis of the Emerging Literature. *Journal of Instructional Psychology*, 39(1), 259-261. Erişim adresi: <https://www.academia.edu/28418532>
- Przybylski, A. K., Murayama, K., DeHaan, C. R. ve Gladwell, V. (2013). Motivational, emotional, and behavioral correlates of fear of missing out. *Computers in Human Behavior*, 29(4), 1841-1848. doi:10.1016/j.chb.2013.02.014
- Saleh, M., Daqqa, I., AbdulRahim, M. ve Sakallah, N. (2018). The effect of cyberloafing on employee productivity. *International Journal of Advanced and Applied Sciences*, 5(4), 87-92. doi:10.21833/ijaas.2018.04.011
- Sanchez-Martinez, M. ve Otero, A. (2009). Factors Associated with Cell Phone Use in Adolescents in the Community of Madrid (Spain). *CyberPsychology ve Behavior*, 12(2), 131-137. doi:10.1089/cpb.2008.0164
- Sandilaç, N. (2022). Siber Suç, Siber Savaş ve Siber Terör Üçgeninde Siber Dünya. *Bilişim Hukuku Dergisi*, 4(1), 141-190. doi: 10.55009/bilisimhukukudergisi.1119881
- Sayın, Z. ve Seferoğlu, S. S. (2016). Yeni Bir 21. Yüzyıl Becerisi Olarak Kodlama Eğitimi ve Kodlamanın Eğitim Politikalarına Etkisi. *Akademik Bilişim*, 1(1) s. 1-16. Erişim adresi: https://yunus.hacettepe.edu.tr/~sadi/yayin/AB16_Sayin-Seferoglu_Kodlama.pdf
- Sert , U. (2021). *Üniversite öğrencilerinin eğitim ortamlarında siber ahlaklılık ve dijital oyun bağımlılık düzeyleriyle ilgili yordayıcı ilişkilerin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No:666726).

- Sevinç, M. (2021). *Ortaöğretim öğrencilerini akıllı telefon bağımlılığı bilişsel kapılma ve siber aylaklık etkinlik düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi* (Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi). Erişim adresi: <https://hdl.handle.net/20.500.14114/4760>
- Söner, O. ve Yılmaz, O. (2018). Lise öğrencilerinin sosyal medya bağımlılığı ve psikolojik iyi oluş düzeyleri arasındaki ilişki. *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(13), 59-73. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ufuksbedergi/issue/57468/815047>
- Şahin, C. ve Yağci, M. (2017). Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği Yetişkin Formu : Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 523-538. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kefad/issue/59268/851452>
- Şenel, S., Günaydın, S., Sarıtaş, M. T. ve Çiğdem, H. (2019). Üniversite Öğrencilerinin Siber Aylaklık Seviyelerini Yordayan Faktörler. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 27(1), 95-105. doi: 10.24106/kefdergi.2376
- Şentürk, E. (2017). *Sosyal medya bağımlılığının depresyon, anksiyete bozukluğu, karışık anksiyete ve depresif bozukluk hastaları ile kontrol grubu arasında karşılaştırılması ve kullanıcıların kişilik özellikleriyle ilişkisinin incelenmesi* (Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi). Erişim adresi: <http://hdl.handle.net/20.500.12602/229773>
- Tabachnick, B. ve Fidell, L. (2013). *Using Multivariate Statistics*. Northridge: Pearson.
- Tanrıverdi, Ö. (2017). *Ergenlerin bilişsel kapılma düzeyleri ile siber aylaklık etkinlikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi). Erişim adresi: <https://www.researchgate.net/publication/324797837>
- Tao, Y.H. ve Yeh, C. (2013). Transforming the Personal Response System to a Cloud Voting Service. In: *Uesugi, S. (eds) IT Enabled Services. Springer, Vienna*, 4(9), 235-256. doi:10.1007/978-3-7091-1425-4_9
- Tatar, S. (2018). *Obez bireylerde sosyal medya bağımlılığı sıklığı*. Sağlık Bilimleri Üniversitesi (Doktora tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No:543679).
- Tatlı, F. Y. (2019). *Öğretmen adaylarının siber aylaklık davranışları ve nedenlerinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No:586747).

- Toker, S. ve Baturay, M. H. (2015). An investigation of the impact of demographics on cyberloafing from an educational setting angle. *Computers in Human Behavior*, 50(1), 358-366. doi: 10.1016/j.chb.2015.03.081
- TUİK. (2023, 03 03). *Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması, 2022*. Erişim adresi: [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2022-45587](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2022-45587)
- Turan, G. B., Özer, Z. ve Atan, G. (2001). The relationship between cyberloafing levels and social media addiction among nursing students. *Perspectives In Psychiatric Care*, 57(2), 836-843. doi: 10.1111/ppc.12624
- Tutgun Ünal, A. (2015). *Sosyal medya bağımlılığı: üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No:396821).
- Tüzer, A. (2019). *Ortaokul ve lise öğretmenlerinin siber aylaklık düzeyleri ile öz-kontrol ve özyönetim düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No:562157).
- Ugrin, J., Pearson, J. ve Odom, M. (2007). Profiling Cyber-Slackers in the Workplace: Demographic, Cultural, and Workplace Factors. *Journal of Internet Commerce*, 6(3), 75-89. doi: 10.1300/J179v06n03_04
- Uyaroğlu, O. (2021). İşyerinde Özel Amaçla İnternet Kullanımının İş Sözleşmesine Etkisi. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 46(1), 301-326. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1684841>
- Erol, T. (2019). Madde Bağımlılığı ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişki Konusunda Yapılan Çalışmalar Üzerine Bir İnceleme. *Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi*, *Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi Kongre Özel Sayı*, 56-58. doi: 10.35365/ctjpp.19.special1.16
- Ünal, A. T. (2015). *Sosyal medya bağımlılığı: üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma* (Doktora tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No:396821).
- Varsak, O. (2023). *Sosyal medya kullanımının dini inanç ve davranışla ilişkisi (Bursa lise öğrencileri örneği)* (Yayınlanmamış doktora tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa. Erişim Adresi: <http://hdl.handle.net/11452/32109>

- Wiener, N. (1948). *Cybernetics: Or Control and Communication in the Animal and the Machine*. Paris: MIT Press.
- Wikipedia (2023, Şubat 23). *wikipedia.org*. Web: <https://tr.wikipedia.org/wiki/Siber> adresinden erişilmiştir.
- Wu, J., Mei, W. ve Ugrin, J. (2018, Mart 1). Student Cyberloafing In and Out of the Classroom in China and the Relationship with Student Performance. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 21(3), 199-204. doi:10.1089/cyber.2017.0397
- Yaşar, S. ve Yurdağül, H. (2013). The Investigation of Relation Between Cyberloafing Activities and Cyberloafing Behaviors in Higher Education. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 83(1), 600-604. doi: 10.1016/j.sbspro.2013.06.114
- Yazgan, Ç. Ü. ve Yıldırım, A. F. (2020). Üniversite Gençliğinde İnternet Bağımlılığı Ve Derslerde Siber Aylaklık Davranışları. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 5-29. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/genclikarastirmalari/issue/59468/726569>
- Yıldız, H. ve Örüçü, E. (2014). The Personal Internet and Technology Usage at the Workplace: Cyberslacking. *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 14(1), 99-114. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/eab/issue/39924/474246>

EKLER

Ek-1: Öğrenci Bilgi Formu:

Doğum yılı:	
Cinsiyet:	
Sınıf seviyesi:	
Kendinize ait bir cep telefonunuz varmı?	
Kendinize ait bir bilgisayarınız varmı?	
İnternete erişim kaynağınız nedir(telefon, Pc, televizyon vb.)	
Günlük internet kullanım süreniz kaç saat?	
Günlük mobil oyun oynama süreniz kaç saat?	
Günlük sosyal medya kullanım süreniz kaç saat?	
Aylık aile geliriniz ne kadar?	

Ek-2: Ergenler İçin Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği(ESMBO)

Ergenler için Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği (ESMBÖ)

Açıklama; Saygıdeğer katılımcı, aşağıda verilen ifadeleri son 1 yıldaki sosyal medya (MySpace, Facebook, Bebo, LinkedIn, Tumblr, Bloglar, Instagram, WhatsApp, Viber, Line, Tango, Snapchat, Wikipedia, Podcast Apple iTunes, Forumlar, YouTube, Twitter, vb.) kullanımınızı düşünerek işaretleyiniz.

	Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen/ara sıra	Çoğunlukla	Her zaman
	1	2	3	4	5
1 Sosyal medyayı kullanmadığımda sinirli, endişeli veya üzgün olurum.					
2 Aklımda sürekli sosyal medyada yaptığım veya yapacağım etkinlikler vardır.					
3 Sosyal medyayı çok kullandığım için sinema, tiyatro, müzik, spor gibi diğer etkinliklere veya hobilerime zamanım kalmıyor.					
4 Sosyal medyada gezinirken “biraz daha” diyerek süreyi uzatırım.					
5 Sosyal medya iş, okul veya aile hayatımı olumsuz etkilemesine rağmen sosyal medyayı kullanmaya devam ediyorum.					
6 Sosyal medya kullanımımı kontrol etmeye, azaltmaya veya durdurmaya çalışırken zorlanıyorum.					
7 Kendimi mutlu hissetmek için sosyal medyayı daha fazla kullanırım.					
8 Sosyal medyada harcadığım zaman miktarını ailemden veya çevremdeki insanlardan gizlerim.					
9 Sosyal medyada harcadığım süre yüzünden insanlarla (aile, arkadaş ve sosyal çevre) ilişkilerimde ciddi çatışmalar yaşarım.					

Not. Referans gösterilerek izin alınmadan araştırma amaçlı kullanılabilir.

Ek-3: Siber Aylaklık Ölçeği (SAÖ)

① Hiçbir zaman	② Çok az	③ Nadiren	④ Çoğunlukla	⑤ Her zaman anlamına gelmektedir.	
1. Arkadaşlarımın paylaştığı içeriklere bakarım.	①	②	③	④	⑤
2. Arkadaşlarımın sosyal ağ sayfalarını incelerim.	①	②	③	④	⑤
3. Sosyal ağlarda içerik (yazı, fotoğraf, video vb.) paylaşırım.	①	②	③	④	⑤
4. İlgimi çeken paylaşımları beğenirim.	①	②	③	④	⑤
5. Paylaşılan fotoğraflara yorum yaparım.	①	②	③	④	⑤
6. Sosyal ağlarda durum güncellemesi yaparım.	①	②	③	④	⑤
7. Paylaşılan fotoğraflarda arkadaşlarımı etiketlerim	①	②	③	④	⑤
8. Arkadaşlarımla mesajlaşıyorum.	①	②	③	④	⑤
9. Paylaşılan eğlenceli videoları izlerim.	①	②	③	④	⑤
10. Alışveriş sitelerinden alışveriş yaparım.	①	②	③	④	⑤
11. Fırsat sitelerini (Grupanya, Bonubon vb.) ziyaret ederim.	①	②	③	④	⑤
12. Alışveriş sitelerini ziyaret ederim.	①	②	③	④	⑤
13. Açık arttırma sitelerini (Gittigidiyor, e-bay vb.) ziyaret ederim.	①	②	③	④	⑤
14. Bankacılık işlemleri gerçekleştiririm.	①	②	③	④	⑤
15. İkinci el ilan sitelerini incelerim.	①	②	③	④	⑤
16. İş ilanlarına bakarım.	①	②	③	④	⑤
17. Tweet yazarım.	①	②	③	④	⑤
18. Tweet okurum.	①	②	③	④	⑤
19. Beğendiğim bir tweeti yeniden yayınlarım (Retweet).	①	②	③	④	⑤
20. Beğendiğim bir tweeti favorilerime eklerim (Favori).	①	②	③	④	⑤
21. Çok konuşulan konulara (Trending topics) yorum yaparım.	①	②	③	④	⑤
22. İnternette müzik indiririm.	①	②	③	④	⑤
23. İnternette video izlerim.	①	②	③	④	⑤
24. İnternette müzik dinlerim.	①	②	③	④	⑤
25. İnternette video indiririm.	①	②	③	④	⑤
26. İhtiyacım olan uygulamaları indiririm.	①	②	③	④	⑤
27. Bahis sitelerini ziyaret ederim.	①	②	③	④	⑤
28. Bahis oynarım.	①	②	③	④	⑤
29. Spor sitelerine girerim.	①	②	③	④	⑤
30. Çevrimiçi oyun oynarım.	①	②	③	④	⑤

Ek-4:Ölçek İzinleri-1

Siber Aylaklık Ölçeği kullanım izni

Siber aylaklık ölçeği kullanım izni. Harici Gelen Kutusu x

FATİH AFŞAR <f.afsar@ogr.sakarya.edu.tr> 6 Eki 2021 01:10 ☆ ↶ ⋮
Alıcı: yavuzakbulut

Sayın Hocam merhaba. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bil Enstitüsü, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri eğitim programında yüksek lisans öğrencisiyim. "Meslek Lisesi Öğrencilerinin Siber Aylaklıkları ile Sosyal medya bağımlılıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi" isimli tez çalışmamda geliştirdiğiniz "Siber Aylaklık Ölçeği"ni kullanmak için izninizi istiyorum.

Yavuz AKBULUT 6 Eki 2021 09:32 ☆ ↶ ⋮
Alıcı: ben
Merhabalar,

Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi yüksek lisans programında gerçekleştirdiğiniz "**Meslek Lisesi Öğrencilerinin Siber Aylaklıkları ile Sosyal medya bağımlılıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi**" isimli tez çalışmanızda araştırma ekibimiz tarafından geliştirilen "Siber Aylaklık Ölçeği"ni kullanmanızda bir sakınca yoktur.

Ölçek makalesi:
- Akbulut, Y., Dursun, O.Ö., Dönmez, O., & Şahin, Y.L. (2016). In search of a measure to investigate cyberloafing in educational settings. *Computers in Human Behavior*, 55, 616-625.

Ölçeğin ülkemizde farklı bağlamlarda kullanıldığı örnekler:
- Akbulut, Y., Dönmez, O., & Dursun, O.Ö. (2017). Cyberloafing and social desirability bias among students and employees. *Computers in Human Behavior*, 72, 87-95.
- Dursun, O. O., Dönmez, O., & Akbulut, Y. (2018). Predictors of cyberloafing among preservice information technology teachers. *Contemporary Educational Technology*, 9 (1), 22-41.

Farklı kültürlerde kullanıldığı örnekler:
- Malaysia: Koay, K. Y. (2018). Assessing cyberloafing behaviour among university students: A validation of the cyberloafing scale. *Pertanika Journal of Social Sciences & Humanities*, 26(1), 409-424.
- Indonesia: Simanjuntak, E., Purwono, U., & Ardi, R. (2019). Skala cyberslacking pada mahasiswa. *Jurnal Psikologi Universitas Diponegoro*, 18(1), 41-54.

Çalışmanızda başarılar dilerim,

Yavuz AKBULUT

“Ergenler için Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği (ESMBÖ)”
Ölçekte “Referans gösterilerek izin alınmadan araştırma amaçlı kullanılabilir” şeklinde genel bir izin yer almaktadır.

Ek-5: Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma İzin Belgesi

SAÜ Evrak Tarih ve Sayısı: 27.01.2022-100570 Evrak Tarihi ve Sayısı:26.01.2022-E.42129275

T.C.
SAKARYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-29065503-44-42129275
Konu : Anket Uygulama İzin Talebi
(Fatih AFŞAR)

26.01.2022

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi : Sakarya Üniversitesi Rektörlüğünün 13/01/2022 tarihli ve 96106 sayılı yazısı.

Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi EABD yüksek lisans programı öğrencisi, Fatih AFŞAR'ın yüksek lisans tezi kapsamında "*Meslek Lisesi Öğrencilerinin Siber Aylaklıkları ile Sosyal Medya Bağımlılıkları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*" konulu çalışma yapma talebinin uygun görüldüğü ile ilgili 26/01/2022 tarihli ve 42098285 sayılı Valilik Onayı ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Ebubekir Sıddık SAVAŞCI
Vali a.
Millî Eğitim Müdürü

Ek:

- 1-Valilik Onayı (1 sayfa)
- 2-Komisyon Onayı ve Anket Formları (38 sayfa)

Dağıtım:

- Sakarya Üniversitesine
(Eğitim Bilimleri Enstitüsü)
- Adapazarı, Akyazı, Arifiye, Erenler, Hendek,
Ferizli, Geyve, Karasu, Kaynarca, Kocaali,
Pamukova, Sapanca, Serdivan Kaymakamlığına
(İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü)

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Resmi Daireler Kampüsü B Blok Adapazarı/SAKARYA

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-chys>

Telefon No : 0 (264) 251 36 14

Bilgi için: Canı TURAN Dahili 1228

E-Posta: kamuzarar154@meb.gov.tr

Unvan : Veri Hazırlama ve Kontrol İşletmeni

Kep Adresi : meb@h001.kep.tr

İnternet Adresi: <http://sakarya.meb.gov.tr> Faks:2642513611

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evrakosaglam.meb.gov.tr> adresinden cdb2-6581-3472-b534-0201 kodu ile ayrı edilebilir.

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Evrak sorgulaması <https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=5783&eD=BSE5EPNJNB&eS=100570> adresinden yapılabilir.

Ek-6: Enstitü Etik Kurul Onayı

Evrak Tarih ve Sayısı: 11.12.2021-85916

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Kurulu

Sayı : E-61923333-050.99-85916
Konu : 02/13 Fatih AFŞAR

11.12.2021

Sayın Fatih AFŞAR

İlgi : Fatih AFŞAR 19.11.2021 tarihli ve 0 sayılı yazı

Üniversitemiz Eğitim Araştırmaları ve Yayın Etik Kurulu'nun 08.12.2021 tarihli ve 02 sayılı toplantısında alınan "13" nolu karar ile Fatih AFŞAR'ın başvurusu **uygun** görülmüş ve karar örneği ekte sunulmuştur.

Bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. Murat İSKENDER
Eğitim Araştırmaları ve Yayın Etik
Kurulu Başkanı

Ek: Karar Yazısı (1Sayfa)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doğrulama Kodu: B5D5ZPC6U0 Pin Kodu: 22462

Belge Takip Adresi: <https://trkiye.gov.tr/bd/c/kw5783&cD=B5D5ZPC6U0&cS=85916>

Adres: Esentepe Kampüsü 54187 Serdivan SAKARYA / KEP Adresi:
sakaryauniversitesi@ho1.kep.tr
Telefon No: 0264 295 50 00 Faks No: 0264 295 50 31
e-Posta: erez@kalem@sakarya.edu.tr Elektronik Ad: www.sakarya.edu.tr

Bilgi için: Hanif Babacan
Uzmanı Birim Evrak Sorumlusu

T.C. Sakarya Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Araştırmaları Etik Kurulu

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ ONAM FORMU

Sizi Fatih AFŞAR tarafından yürütülen “Meslek Lisesi Öğrencilerinin Siber Aylaklıkları ile Sosyal medya bağımlılıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi” başlıklı araştırmaya davet ediyoruz. Bu araştırmanın amacı meslek lisesi öğrencilerinin siber aylaklıkları ile sosyal medya bağımlılıkları arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırmada sizden tahminen 15dk ayırmanız istenmektedir. Araştırmaya sizin dışınızda tahminen 1000 kişi katılacaktır.¹ Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmanın amacına ulaşması için sizden beklenen, bütün soruları eksiksiz, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan, size en uygun gelen cevapları içtenlikle verecek şekilde cevaplamandır. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahipsiniz. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz **gizli tutulacaktır**; ancak verileriniz yayın amacı ile kullanılabilir. İletişim bilgileriniz ise sadece iznimize bağlı olarak ve farklı araştırmacıların sizinle iletişime geçebilmesi için “ortak katılımcı havuzuna” aktarılabilir. Eğer araştırmanın amacı ile ilgili verilen bu bilgiler dışında şimdi veya sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız araştırmacıya şimdi sorabilir veya e-posta adresi ve numaralı telefonda ulaşabilirsiniz. Araştırma tamamlandığında genel/size özel sonuçların sizinle paylaşılmasını istiyorsanız lütfen araştırmacıya iletiniz.

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları anladım. Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı/araştırmacılar tarafından yapıldı. Bana, çalışmanın muhtemel riskleri ve faydaları sözlü olarak da anlatıldı. Kişisel bilgilerimin özenle korunacağı konusunda yeterli güven verildi.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve telkin olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının²

Adı-Soyadı:

İmzası: İletişim Bilgileri: e-posta: Telefon:

İletişim bilgilerimin diğer araştırmacıların benimle iletişime geçebilmesi için “ortak araştırma havuzuna” aktarılmasını; ☐ Kabul ediyorum ☐ Kabul etmiyorum (lütfen uygun seçeneği işaretleyiniz)

Velayet veya Vesayet Altında Bulunanlar İçin:

Veli veya Vasisinin

Adı-Soyadı:.....

İmzası:

Araştırmacının

Adı-Soyadı:.....

İmzası:

Şahidin³

Adı-Soyadı:.....

İmzası:

¹Bu cümle yalnızca bir örnek olup bu cümlede araştırmanın amacının ve gerekiyorsa nasıl yapılacağı (örneğin psikometrik test mi, öyle ise kaç soru sorulacağı veya kaç ölçekten oluştuğu; ses kaydı, görüntü alımı, gözlem gibi işlemleri mi içerdikleri ve ne kadar süreceği gibi) 3 cümleyi geçmeyecek şekilde kısaca anlatılması beklenilmektedir.

²İmza bölümünde ideal olan katılımcının kendisinin imzasının alınmasıdır. Bu durumda onam formunu katılımcı ve araştırmacı imzalar. Katılımcının araştırmaya bireysel olarak katılmayı kabul edip onam formunu imzalamayı istemediği durumlarda şahide ihtiyaç doğar ve bu durumda araştırmacı ve katılımcı yerine şahidin imzalarının olması yeterlidir.

Verilerin yüz yüze iletişim içermeyen; a) İnternet ortamında toplanması durumunda katılımcıların uygulama materyallerine erişebilmesi için, online sistemde sunulan bilgilendirilmiş onam formunu okuyup araştırmaya katılmayı onayladıklarına dair ilgili kutucuğu işaretlemeleri gerekmektedir. Bu işaretleme katılımcıların onam imzaları yerine geçer. Katılımcılar onam formunun sonundaki "araştırmaya katılmayı kabul ettiklerine dair" ilgili kutucuğu işaretlemedikleri takdirde onay vermemiş sayılırlar ve bu durumda araştırmaya devam edilmez. b) Telefonla uygulamalarda ise araştırmacı araştırma sorularına geçmeden önce Bilgilendirilmiş Onam Formundaki bilgileri katılımcıya sesli olarak okur. Bu durumda katılımcının sözlü onayı imza yerine geçer. Telefonda bu sözlü onay alınmadığı takdirde uygulamaya geçilmez. Hem İnternet, hem telefon hem de benzeri yüz yüze iletişimin olmadığı ortamlarda yapılan uygulamalarda katılımcı onay vermediği takdirde bir şahidin onayına başvurulmaksızın uygulamaya devam edilmez.

Eğer veriler okullarda, kurumlarda vb. ortamlarda aynı anda birden fazla kişiden grup uygulaması şeklinde toplanacaksa, yine tercihen tüm katılımcıların onam formlarını bireysel olarak imzalamaları istenir. Ancak katılımcı sayısının fazlalığı ve bununla birlikte zamanın kısıtlılığı gibi durumlar söz konusu olduğunda araştırmacı tüm gruba onam formundaki bilgileri tek seferde sözlü olarak okumayı ve bir imza listesi dolaştırarak katılımcıların araştırmaya katılmayı kabul ettiklerine dair bu listeye imza atmalarını tercih edebilir. Grup çalışmasında da tercih edilen katılımcının kendisinin imzasıdır, ancak araştırmacının etik kurula tanımlaması gereken ender durumlarda ise şahit, grup adına da imza atabilir. Fakat grup ortamında herkes çalışmaya katılmayı kabul etmeyebilir. Bu durumda sadece araştırmaya katılmayı isteyenlerin çalışmaya alınması ve bu kişiler adına toplu imza alınması gerekmektedir. (Çalışmanızda şahidin imzasını grup adına kullanmak istiyorsanız etik kurula koşullarını açıklamanız gerekmektedir).

³Şahit Kriterleri: Çalışmanın bir üyesi olmayan, araştırmacı tarafından belirlenen ve araştırmanın bulguları üzerinde herhangi bir olumlu/olumsuz etki yaratma olasılığı bulunmayan tarafsız yetişkinlerdir. Katılımcı araştırmaya katılmayı kabul edip onam formunu imzalamayı istemediği durumlarda araştırmacı onam formundaki bilgileri katılımcıya sözlü olarak okur. Katılımcı onayladığını sözlü olarak beyan ederse şahit de bu sözlü onam sürecine yazılı onam formunu imzalamak sureti ile şahitlik ettiğini beyan etmiş olur.

NOT: Araştırmacıdan, onam formunun imza kısmında bulunan ikili seçenekten çalışmasına uygun olan alternatifini yazması ve formda yer alan boşlukları çalışmasına uyarlamak yoluyla onam formuna son halini vermesi ve bu şekliyle formu göndermesi beklenilmektedir.

